

Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) eelnõu seletuskiri

Sisukord

1. Sissejuhatus	3
1.1. Sisukokkuvõte	3
1.2. Eelnõu ettevalmistaja.....	3
1.3. Märkused	4
2. Seaduse eesmärk	5
2.1. Riigi taastuenergia üldeesmärk ja sektorite alameesmärgid ning nende arvutamise põhimõtted	5
2.2. Päritolutunnistused	6
2.3. Metsa biomass, säästlikkuse, KHG vähendamise kriteeriumid, küte ja jahutus	6
2.4. Taastuvelektri elektrisüsteemi integreerimise hõlbustamine (artikkel 20a).....	7
2.5. Taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamine	8
3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs	8
Eelnõu § 1. Atmosfääriõhu kaitse seaduse muutmine	8
Eelnõu § 2. Ehituseadustiku muutmine.....	9
Eelnõu § 3. Elektriturseaduse muutmine	11
Eelnõu § 4. Energiamajanduse korralduse seaduse muutmine.....	13
Eelnõu § 5. Kaugküte seaduse muutmine.....	35
Eelnõu § 6. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimise seadus (KeHJS).....	35
4. Eelnõu terminoloogia	40
5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele	40
6. Seaduse mõju	40
6.1. Päritolutunnistused	40
6.1.1. Vesinikule ja sünteetilistele kütustele päritolutunnistuste väljastamise võimaluse sätestamine ning süsteemihaldaja mõiste täpsustamine	40
6.1.2. Päritolutunnistuste väljastamine otse tarbijale või tarnijale	41
6.1.3. Standardühiku murdosaks tegemine	42
6.1.4. Päritolutunnistuste sidumine konkreetsete võrkudega	42
6.2. Metsa biomass, säästlikkuse, KHG vähendamise kriteeriumid, küte- ja jahutus	43
6.3. Muu kui bioloogilist päritolu taastuvkütuse kasutuselevõtt tööstussektoris	45
6.4. Taastuvelektri energiasüsteemi lõimimise hõlbustamine	45
6.5. Taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamine	47
6.5.1. Taastuenergia alade kaardistus	47
6.5.5. KeHJSi §-de 28 ¹ ja 28 ² muudatuste mõjude hinnang.....	50
7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud	50

8. Rakendusaktid	50
9. Seaduse jõustumine	50
10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon.....	50

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

2023. aasta 20. novembril jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2413, millega muudeti direktiivi 2018/2001 (edaspidi *taastuenergia direktiiv* või *direktiiv*). Direktiiviga kehtestatakse ühine raamistik taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutuselevõtu edendamiseks, tuginedes 2018. ja 2009. aasta direktiivile. Direktiiv peab Eesti õigusesse üle võetud olema hiljemalt 21. maiks 2025. Loamenetlust puudutav osa jõustamistähtaeg oli 1. juuli 2024.

Käesolev eelnõu käsitleb direktiivi kõiki aspekte, v.a transport. Transpordiga seonduv võetakse üle eraldi eelnõuga, mis valmib septembris 2024.

Mahukas direktiiv sisaldab erinevaid taastuenergiaga seotud aspekte alates taastuenergia projektide loamenetlusest, muud kui bioloogilist päritolu kütuste kasutuselevõttust tööstuses, lõpetades biomassi säästlikkuse kriteeriumitega.

Eelnõu eesmärk on aidata kaasa Euroopa Liidu rohelise kokkuleppe eesmärkide täitmisele – saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalsus ning vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside netoheidet võrreldes 1990. aastate tasemega vähemalt 55%. Lisaks annab direktiiv olulise panuse Euroopa energiajulgeolekusse ja konkurentsivõime parandamisse. Taastuenergiat on nende eesmärkide saavutamisel oluline osa. Selleks nähakse eelnõuga taastuenergia direktiivi alusel ette järgmised olulised muudatused:

- Edendatakse elektrisõidukite nutilaadimisega seotud andmevahetust ning tarbimise juhtimise (tarbimiskaja) lahenduste kasutuselevõttu
- Seatakse eesmärgid tööstussektorile 2030. ja 2035. aastaks muu kui bioloogilist päritolu taastuvkütuse kasutamisel
- Laiendatakse biomassi kasutatavate käitiste arvu, mis peavad vastama säästlikkuse ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise kriteeriumitele (summaarne nimisoojusvõimsus vähemalt 7,5 MW, RED II ülevõtmise järgselt oli piiriks 20 MW)
- Kiirendatakse taastuenergia projektide loamenetlust ehk kogu protsessi taastuenergia ehitiste ehitamiseks, ajakohastamiseks ja käitamiseks vajalike lubade täielikkuse kinnitamisest kuni tegevusloa andmise või tegevusloa andmisest keeldumiseni. Selleks määratakse eelisarendusalad, mis vabastatakse keskkonnamõjude hindamisest (KMH-st) ja seatakse konkreetsed tähtajad menetluse kestvusele

Taastuenergia juurutamise kitsaskohtade tekke vältimiseks muudab direktiiv taastuenergia projektide lubade andmise protsessid lihtsamaks ja kiiremaks (sh lühemad menetlusajad ja taastuenergia eelisarendusalade loomine).

Euroopa Komisjoni seatud loamenetluse osa jõustamistähtaeg oli 1. juuli 2024, kuna seda ajaliselt ei jõutud teha, võetakse need üle alles käesoleva eelnõuga. Kõik teised direktiivist tulenevad muudatused peavad olema jõustunud 21. maiks 2025. Direktiivi transpordi osa ülevõtmisele kehtib sama kuupäev ja vastavad muudatused võetakse üle teise eelnõuga, mis on veel koostamisel ja valmib septembris 2024.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kliimaministeeriumi energeetikaosakonna taastuenergia ekspert Hans Markus Kalmer (hans.kalmer@kliimaministeerium.ee, 5449 0016), energeetikaosakonna rohepöörde projektijuht Sille Uusna-Rannap (625 4443,

sille.uusna-rannap@kliimaministeerium.ee), õigusosakonna nõunik Triin Nymann (626 2927, triin.nymann@kliimaministeerium.ee), keskkonnakorralduse ja kiirguse osakonna nõunik Hanna Vahter (5698 5440, hanna.vahter@kliimaministeerium.ee), taastuvenergia ja energiatõhususe ekspert Ketli Lindus (639 7610, ketli.lindus@kliimaministeerium.ee), soojus- ja jahutusmajanduse ekspert Aleks Mark (627 2388, aleks.mark@kliimaministeerium.ee), metsaosakonna nõunik Rauno Reinberg (626 2933, rauno.reinberg@kliimaministeerium.ee), metsaosakonna juhataja Meelis Seedre (626 2913, meelis.seedre@kliimaministeerium.ee), elurikkuse kaitse osakonna nõunik Merit Otsus (626 2903, merit.otsus@kliimaministeerium.ee), ehitus- ja elamuosakonna ehitustegevuse valdkonnajuht Liisi Pajuste (5885 1149, liisi.pajuste@kliimaministeerium.ee), liikuvuse arengu ja investeringute peaspetsialist Anastasija Moskvitšjova (anastasija.moskvitsjova@kliimaministeerium.ee, 5885 1057). Lisaks panustasid eelnõu koostamisse Mairika Kõlvart, Silver Sillak, Romario Siimer, Tarmo Tambur, kes ei tööta enam Kliimaministeeriumis.

Õigusekspertiisi tegi Eda Pärtel (eda.partel@kliimaministeerium.ee). Eelnõu toimetab keeleliselt Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse keeleteimetaja Aili Sandre (aili.sandre@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu koostamisele ei eelnenud väljatöötamiskavatsust, tuginedes Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 1 lõike 2 punktile 2, mis sätestab, et seaduseelnõu väljatöötamiskavatsus ei ole nõutud, kui eelnõu käsitleb Euroopa Liidu õiguse rakendamist.

Eelnõu on seotud Riigikogus menetluses oleva eelnõuga 359 SE (energiamajanduse korralduse seaduse ning keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse täiendamise seadus), millega on kavas kehtestada raamistik taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks, leevendus- ja hüvitusmeetmed ja sätestatakse, et taastuvenergiaprojektide puhul eeldatakse ülekaalukat avalikku huvi.

Eelnõu on koostatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2023/2413 ülevõtmiseks. Direktiiviga 2023/2413 muudeti direktiivi (EL) 2018/2001, määrust (EL) 2018/1999 ja direktiivi 98/70/EÜ seoses taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise ja tunnistati kehtetuks nõukogu direktiiv (EL) 2015/652.

Eelnõu on koostatud Euroopa Liidu õiguse ülevõtmiseks, aga toetab ka Vabariigi Valitsuse 18. mai 2023. a kinnitatud tegevusprogrammi punkti 6.1.1 saavutamist.

Eelnõuga muudetakse seaduste järgmisi redaktsioone:

- 1) atmosfääriõhu kaitse seadus (21.06.2024, RT I, 11.06.2024, 2);
- 2) ehitusseadustik (21.06.2024, RT I, 11.06.2024, 5);
- 3) elektrituruseadus (01.07.2024, RT I, 02.05.2024, 5);
- 4) energiamajanduse korralduse seadus (01.07.2023, RT I, 30.06.2023, 8);
- 5) kaugkütte seadus (19.08.2022, RT I, 09.08.2022, 6);
- 6) keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (21.06.2024, RT I, 11.06.2024, 7);

Eelnõuga ei muudeta konstitutsioonilisi seadusi. Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthälte enamus.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu peamine eesmärk on viia riigisisene õigus kooskõlla Euroopa Liidu õigusega ja aidata sel viisil kaasa Eesti ning Euroopa Liidu energia- ja kliimapolitiika eesmärkide täitmisele. Muudatuste eesmärk on suurendada taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu, parandada energiatõhusust ja energiatõhusust, vähendada saasteainete heidet ning soodustada õiglasi ja taskukohaseid energiahindu. Täpsemalt puudutavad eelnõuga ülevõetavad sätted taastuvenergia elektrisüsteemi integreerimiseks vajalikke võrgu- ja salvestustaristu alaseid, taastuvenergiajaamade rajamisel ja ajakohastamisel loamenetluste korraldust, päikeseenergia seadmete ja soojuspumpade paigaldamiseks vajalike loamenetluste kestust, ülekaaluka avaliku huvi arvestamist taastuvenergiajaamade loamenetlustes. Lisaks puudutab eelnõu muud kui bioloogilist päritolu kütuste kasutuselevõttu, biomassi säästlikkuse kriteeriumeid, kütte- ja jahutussüsteemi ajakohastamist, transpordisektorile taastuvenergia kasutuse eesmärkide seadmist.

Direktiivi muudatuste ülevõtmisega tehtavad muudatused saab sisu ja teemakäsitluste järgi jagada seitsmeks:

- 1) riigi taastuvenergia üldeesmärk ja sektorite alameesmärgid ning nende arvutamise põhimõtted;
- 2) päritolutunnistused;
- 3) kütte ja jahutus;
- 4) taastuvelektri elektrisüsteemi integreerimise hõlbustamine;
- 5) taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamine;
- 6) biomassi säästlikkuse ja kasvuhoonegaaside (KHG) kriteeriumid;
- 7) transpordisektori KHG heite vähendamine.

Valdav osa transpordisektorit puudutavaid sätteid võetakse üle teise eelnõuga, mis on hetkel koostamisel.

2.1. Riigi taastuvenergia üldeesmärk ja sektorite alameesmärgid ning nende arvutamise põhimõtted

Uue taastuvenergia direktiivi kohaselt peab Euroopa Liidu taastuvenergia osakaal moodustama energia summaarsest lõpptarbimisest aastal 2030 vähemalt 42,5%. Sealjuures on eeldatud, et liikmesriigid püüdnud 45% eesmärgini samaks aastaks. Eesmärgi täitmisele panustavad liikmesriigid enda seatud riiklike eesmärkide kohaselt. Eesti eesmärgiks on, et riigisisest energia summaarsest lõpptarbimisest aastal 2030 moodustab taastuvenergia vähemalt 65% (vt EnKS § 32¹ lg 1) Lisaks on seatud kohustus, et 2030. aastaks on kokku riiklikult lisandunud taastuvenergia võimsusest vähemalt 5% uuenduslik paigaldatud taastuvenergia võimsus. Üldeesmärgi kõrval sätestab direktiiv ka sektorite alameesmärgid:

- 1) Taastuvenergia osatähtsus jahutuse- ja kütteenergia summaarses lõpptarbimises – alates 2020. aastal saavutatud tasemest peab iga liikmesriik suurenema vähemalt 0,8 protsendipunkti aastas, arvatuna ajavahemiku 2021–2025 kohta, ja keskmiselt vähemalt 1,1 protsendipunkti aastas, arvatuna ajavahemiku 2026–2030 kohta. Eesmärk on saavutada taastuvenergia osakaal lõpptarbimisest selles sektoris 60%. Kuna Eesti on juba ületanud 60% piiri, siis seda eesmärki eraldi kohaldama ei pea. Lisaeesmärk on suurendada taastuvatest energiaallikatest toodetud energia ning heitsoojus- ja heitjahutusenergia osakaalu kaugküttes ja -jahutuses keskmiselt soovitusliku 2,2 protsendipunkti võrra aastas, arvatuna ajavahemiku 2021–2030 kohta, võttes aluseks taastuvatest energiaallikatest toodetud energia ning heitsoojus- ja heitjahutusenergia osakaalu kaugküttes ja -jahutuses aastal 2020.

- 2) Uus eesmärk seatakse tööstussektorile, mille kohaselt tuleb sektoris suurendada taastuvate energiaallikate osakaalu lõppenergia tootmiseks ja muuks kui energiatootmiseks kasutatavate energiaallikate puhul keskmiselt vähemalt 1,6 protsendipunkti aastas, arvatuna ajavahemike 2021–2025 ja 2026–2030 kohta. Lisaks tuleb tagada, et lõppenergia tootmiseks ja muuks otstarbeks kasutatavast vesinikust moodustab muu kui bioloogilist päritolu taastuvkütus (RFNBO) 2030. aastaks vähemalt 42% ja 2035. aastaks 60%. Käesoleval ajal puuduvad Eestis ettevõtted, millele nimetatud eesmärk kohalduks.

Eesti taastuvenergia eesmärki ning selleni jõudmise teekond on kirjeldatud ELi energialiidu ja kliimameetmete juhtimise määruse (EL) 2018/1999 alusel dokumendis „Riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030“ (REKK), mille ajakohastamisega tegeleb praegu Kliimaministeerium ja esitab selle seejärel Euroopa Komisjonile. Eesmärgi kohaselt saavutab Eesti kliimaneutraalsuse aastaks 2050 ja sihiks on katta aastal 2030 Eesti elektrienergia tarbimisest 100% taastuvelektriga. Taastuvenergia osakaal energia summaarsest lõpptarbimisest peab aastal 2030 olema vähemalt 65%. 2022. aasta seisuga moodustas taastuvenergia osatähtsus energia lõpptarbimisest 38,5% ja elektrienergia tarbimisest 29,1%¹.

2.2. Päritolutunnistused

Uue taastuvenergia direktiivi alusel sätestatakse eelnõus päritolutunnistuste väljastamine ka vesinikule ja sünteetilistele kütustele. Uuesti sõnastatud direktiivi (EL) 2018/2001 on täiendatud muid kui bioloogilist päritolu taastuvkütuseid käsitlevad sätted. Muudeks kui bioloogilist päritolu taastuvkütusteks loetakse vedelaid ja gaasilisi kütuseid, milles sisalduv energia pärineb muudest taastuvatest energiaallikatest kui biomass. Lisaks laiendatakse päritolutunnistuste väljastamine otse tarbijatele ja tarnijatele.

2.3. Metsa biomass, säästlikkuse, KHG vähendamise kriteeriumid, küte ja jahutus

Märkimisväärne osa Eestis toodetud elektri- ja soojusenergiast on saadud biomasskütustest; peamiselt tahketest, vähemal määral ka gaasilistest ja vedelatest biokütustest. Biomassi osakaal kaugküttes 63%, lokaalküttes 81% (2022²), elektri tootmises 25% (2023³), Kaugküttesektori kütusetarbimisest üle 60% moodustab biomass; lokaalküttesektoris on see väärtus üle 80%. Eestis toodetavast elektrienergiast kasutatakse ligikaudu 18% biomassi. Kõik eelmainitud sektorid peavad direktiivi kohaselt olema hiljemalt 2050. aastaks süsinikuneutraalsed. Kliimakindla majanduse seaduse eelnõuga soovitakse seada eesmärgiks jõuda aastaks 2040 CO₂ neutraalse soojuse tootmiseni.

Nende eesmärkide täitmisel võivad aga tekkida tahtmatud negatiivsed tagajärjed elurikkusele, kui biomasskütuste tootmisel ei arvestata piisavalt biomassi päritoluga. Tehtavate muudatuste üks eesmärk on saavutada olukord, kus biomasskütuste tootmise ja tarbimise mõju elurikkusele on minimaalne ning biomasskütuste tarbijad saavad olla kindlad, et sellest toodetav energia on taastuvenergia. Teine eesmärk on vähendada kütte- ja jahutussektori süsinikuheidet, soodustades nendes sektorites laialdasemat heitsoojuse kasutamist ning elektrifitseerimist. Taastuvenergia direktiiv sätestab esmakordselt kaskaadpõhimõtte rakendamise. Selle põhimõtte kohaselt peavad liikmesriigid kujundama oma toetusmeetmed nii viisi, et puidulist biomassi kasutatakse selle suurima majandusliku ja keskkondliku lisandväärtuse kohaselt,

¹ <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/energia-ja-transport/energeetika>

² https://keskkonnaministeerium-my.sharepoint.com/personal/aleks_mark_kliimaministeerium_ee/Documents/Materjalid/EE/Uuringud/SEI/Transitioning%20to%20a%20carbon%20neutral%20heating%20and%20cooling%20in%20Estonia%20by%202050.pdf?CT=1705052692718&OR=ItemsView

³ <https://www.elering.ee/toodang-ja-proгноos>

seades esikohale puittoodete tootmise. Lisaks keelab direktiiv toetada ainult elektrit tootvaid biomassirajatisi, mida Eestis ei ole.

Biomassi kasutavad käitised peavad võtma meetmeid, et tagada, et kõik üle 7,5 MW võimsusega rajatised kasutaksid kütuseid, mis vastavad RED III säästlikkuse ja kasvuhooonegaaside kriteeriumitele.

Direktiivi ülevõtmisega keelatakse toetuste maksmise toormele, mis on saematerjal, spoonipalk, tööstuslik ümarpuit, kännud või juured. Tööstuslik ümarpuit on määratletud kui kogu tööstuslikuks otstarbeks sobiv puit, välja arvatud puit, mida liikmesriigid on määratlenud ja nõuetekohaselt põhjendanud kui tööstuslikuks kasutamiseks sobimatut asjakohaste metsandus- ja turutingimuste põhjal. Käesoleva seaduseelnõu koostamise ajal makstakse toetust biomassist 14 jaamale. Eelmine aasta moodustas kogu toetussumma ligi 25 miljonit eurot⁴. Enamustel käitistel on toetused lähiaastatel lõppemas.

Metsabiomassi säästlikkuse kriteeriumid peavad tagama suure bioloogilise mitmekesisusega alade (vanad metsad) või suure süsinikuvaruga alade (nagu märgalad ja turbaalad) kaitse. Lisaks peavad liikmesriigid tagama, et biomassikütuste tootmine kodumaisest metsabiomassist oleks kooskõlas liikmesriikide kohustuste ja eesmärkidega, nagu on sätestatud LULUCFi (maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse) määruse (EL) 2018/841 artiklis 4, mis nõuab liikmesriikidelt, et heitkogused ei ületaks sidumist. Direktiiviga laienevad säästlikkuse kriteeriumid ka vanadele metsadele ja nõmmedele.

2.4. Taastuvelektri elektrisüsteemi integreerimise hõlbustamine

Direktiivi kohaselt peavad ülekande- ja jaotussüsteemi operaatorid esitama andmeid tarnitud elektrienergia kohta, st taastuvelektri osakaalu ja KHGde heitkoguste kohta. Samuti tuleb liikmesriikidel edendada tarkade võrkude uuendamist ja tarbimiskaja andmete kättesaadavust. Andmed peavad olema digitaalselt ligipääsetavad ja koostalitlusvõimelised, tagades, et neid saavad kasutada turuosalised ja nutiseadmed.

Põhivõrguettevõtja Elering avaldabki juba veebilehel⁵ andmeid taastuvatest allikatest toodetud elektrienergia kohta, kuid andmed puuduvad KHGde heite määra ja prognooside kohta. Haldusliku lahendusena eeldab nende andmete kättesaadavaks tegemine Eleringilt uuendusi süsteemides. Seega saab direktiivi ülevõtmisel tugineda asjaolule, et võrku antud taastuenergia kogused on juba kättesaadavad. Jaotusvõrguettevõtjale sellise kohustuse seadmisel tuleks luua dubleeriv keskkond, kus neid samu andmeid kuvada.

Lisaks peab kodumajapidamistes kasutatavate akude ja tööstuslike patareide või akude akuhaldussüsteemis olev põhiteave reaalsajas tasuta ligipääsetav. Direktiivi kohaselt peavad uued ja asendatud üldsusele ligipääsmatud tavalaadimispunktid võimaldama kasutada nutilaadimise funktsioone ja asjakohasel juhul nutiarvestisüsteemide liidest, kui liikmesriigid need kasutusele võtavad, ning kahesuunalise laadimise funktsioone. Lisaks tuleb tagada, et väikesed või mobiilsed energiasüsteemid, nagu koduakud ja elektriautod, saavad osaleda elektriturgudel, sh ülekoormuse juhtimise haldamise ja paindlikkuse teenustes. Muudatuse eesmärk on edendada nutikate energiasüsteemide kasutust ja elektrisüsteemi paindlikkust. Muudatus võimaldab tarbijale ülevaadet akudest ja kasutada teenusepakkujat tema akuhaldussüsteemi juhtimiseks.

⁴ <https://elering.ee/taastuvelektri-toetus>

⁵ <https://dashboard.elering.ee/>

2.5. Taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamine

Taastuenergia arendamisel on ühe takistusena välja toodud, et sobivate alade valik ja vajalikud loamenetlused on aeganõudvad, seda eeskätt biogaasijaamade puhul. Haldusmenetlused kestavad Eestis ebamõistlikult kaua, mistõttu olulised investeeringud venivad või jäävad ellu viimata ning halvimal juhul realiseeritakse teistes riikides. Teiste riikide kogemus näitab, et oluliselt kiiremad haldusmenetlused on võimalikud, kuid see eeldab eelkõige halduspraktika olulist muutmist ja mõningate regulatiivsete takistuste kõrvaldamist. Senises loamenetluses on lähtunud põhimõttest, et üks menetlus ja üks otsustaja/projektijuht korraga. Soodsate ja vajalike investeerimisotsuste tegemine eeldab, et haldusmenetlus oleks ettenähtav ega veniks. Protsessi saab tõhustada tõhusa koostöö ja paralleelsete menetluste rakendamisega. Ka taastuenergiaaudit toob ühe peamise takistusena taastuenergiasse investeerimisel välja pikad ja keerulised haldusmenetlused⁶. Taastuenergia direktiivi ülevõtmine aitab mõnel määral kaasa selle probleemi lahendamisele.

Direktiivis sätestatud loamenetluse protsessis käsitletakse kõiki taastuenergia arenduste ehitamiseks, käitamiseks ja ajakohastamiseks vajalikke lube alates taotluse esitamisest kuni tegevusloa andmise või tegevusloa andmisest keeldumiseni. Lisaks konkreetset seadet või rajatist puudutavatele lubadele läbivad loamenetluse protsessi ka tarvilikud load võrguga ühendamiseks ja kütte- ja jahutusvõrkudesse integreerimiseks ning keskkonnamõju hindamine (KMH), kui see on nõutav. KMH menetluse aeg, sh vajalikud uuringud, on direktiivikohase loamenetluse protsessi tähtaja sees. Seega võib lihtsustatult öelda, et loamenetlus on ehitusloast kasutusloani.

Direktiiv näeb muuhulgas ette, et taastuenergia projektide puhul tuleb kohaldada kõige kiiremat riigisisest kohtumenetlust. Justiitsministeerium on juba algatanud halduskohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu (kohtumenetluse tõhustamine) väljatöötamise kavatsuse⁷, milles analüüsitakse võimalusi kiirendada taastuenergia projektide kohtumenetlusi. 1. augusti 2024 seisuga on eelnõu koostamise etapis.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu käsitleb taastuenergia direktiivist tulenevaid muudatusi, mis on vajalikud taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutuselevõtu edendamiseks ja kiirendamiseks. Eelnõu koosneb kuuest paragrahvist.

Eelnõu § 1. Atmosfääriõhu kaitse seaduse muutmine

Punktiga 1 tunnistatakse atmosfääriõhu kaitse seaduse (AÕKS) § 79 lõige 6 kehtetuks – kaob nõue, et õhusaasteloa kohustusega paikse heiteallika käitaja peab enne vastava heiteallika ehitusloa taotlemist omama õhusaasteluba. Teised keskkonnakaitsealuse reguleerivad eriseadused sellist nõuet ei sätesta ning puudub põhjus, miks erinevalt teistest keskkonnakaitsealused ei peaks saama menetleda õhusaasteluba paralleelselt ehitusloaga. Muudatus on vajalik, et kiirendada taastuenergia projektide loamenetlust, võimaldades õhusaasteloa ja ehitusloa paralleelset menetlust ning vajaduse korral üht KMH protsessi, kui enne ühe või mõlema tegevusloa andmise otsustamist tuleb teha KMH.

⁶ Riigikantselei. Taastuenergia arendamise kiirendamise audit. 2022. Kättesaadav: https://valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/rohepoliitika/taastuenergiaarendamine?view_instance=0¤t_page=1.

⁷ [Halduskohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu \(kohtumenetluse tõhustamine\) väljatöötamise kavatsus.](#)

Punktiga 2 muudetakse AÕKSi § 120 lõiget 1, asendades varasema säästlikkuse nõude kasvuhoonegaaside heite vähendamise nõudega. Muudatusega täpsustatakse, et viidatud määrusega kehtestatakse biokütuste, vedelate biokütuste ja biomasskütuste kasvuhoonegaaside heite vähendamise kriteeriumid, mitte säästlikkuse kriteeriumid, kuna viimased on sätestatud energiamajanduse korralduse seaduse §-s 32³.

Punktiga 3 muudetakse AÕKSi § 123¹ lõikeid 3 ja 3¹, muutes biokütustele kehtestatud reegleid. Täpsustatakse, et viidatud määrusega on sätestatud biokütuste, vedelate biokütuste ja biomasskütuste KHG-de heite vähendamise kriteeriumid, mitte säästlikkuse kriteeriumid, kuna need on sätestatud energiamajanduse korralduse seaduse §-s 32³.

Punktiga 4 tunnistatakse AÕKSi § 123¹ lõige 3² kehtetuks eesmärgi ajakohastamise tõttu. Lõige sätestatakse ühtlustamise eesmärgil uuesti keskkonnaministri määruses nr 73, kus asuvad teised sarnased sätted. Määruse kavand esitatakse koos transporti puudutava eelnõuga.

Punktiga 5 tunnistatakse AÕKSi § 123³ lõiked 3–5 kehtetuks. Kehtiva õiguse alusel oli tarnijal AÕKSi alusel võimalik vähendada kütuse elutsükli jooksul energiaühiku kohta tekkivate kasvuhoonegaaside heitkoguseid mootoribensiini, diislikütuse, surumaagaasi või veeldatud naftagaasi töötlemiseelses etapis tekkiva kasvuhoonegaaside heite vähendamisel tekkinud kvootide (UER) kasutamise, kuid Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2023/2413, millega muudeti direktiivi 98/70/EÜ, jäetakse artiklid 7a–7e välja, mis selle võimaluse annavad. Muudatus aitab kaasa KHG-de lokaalsele vähendamisele, sest kaob võimalus osta kvooti teistes riikides töötlemiseelses etapis tekkiva KHG-de heite vähendamisel tekkinud kvote. UER-id on Euroopa Liidus kütuse kvaliteedi direktiivi (Fuel Quality Directive - FQD) raames tunnustatud kui üks võimalus kütuste kasvuhoonegaaside vähendamise intensiivsuse eesmärke saavutada. UER-id võimaldavad tarnijatel saavutada osa sellest eesmärgist, keskendudes heitkoguste vähendamisele kütuse tarneahela varasemates etappides. UER-e väljastatakse kriteeriumitele vastavate tegevuste eest. Juba väljastatud UER sertifikaadid võidakse müüa kütusetarnijatele, kes neid omakorda saavad arvestada eesmärgi täitmisel. Näiteks 2022. aastaks seatud eesmärk saavutati töötlemiseelses etapis tekkiva heite vähendamise projektidega, mille tulemusel vähenes kasvuhoonegaaside heide 151 409 t CO₂ ekv, mis moodustas transpordisektoris kasvuhoonegaaside 6% vähendamise nõudest tervelt 3,7%. 2023. aastal kasutasid UER-e järgnevad ettevõtted: Alexela AS, Olerex AS, Neste Eesti AS, Terminal AS, Circle K Eesti AS, Jetoil AS, Bioforce Infra OÜ. Pärast töötlemiseelses etapis tekkiva KHG-de heite vähendamise kvootide raporteerimise võimaluse kaotamist tuleb atmosfääriõhu kaitse seaduse alusel tarnijatel väiksema KHG-de mahukusega kütuste kasutamise puuduolev osa täita.

Eelnõu § 2. Ehitusseadustiku muutmine

Direktiivist tuleneb kohustus menetleda päikeseenergiaseadmete paigaldamiseks tehisrajatistele, mille põhieesmärk ei ole energia tootmine, taotletav luba kolme kuuga. Selliste parkide puhul ei nõuta keskkonnamõju hindamist ning riikidel on lubatud teatavad alad või struktuurid kohaldamisalast välja jätta, et kaitsta kultuuri- või ajaloopärandit või riigikaitse huvides või ohutusega seotud põhjustel. Kehtiva õiguse kohaselt tuleb nii hoonetele paigaldatud päikesepaneelide kui ka eraldi rajatisena paigaldatud päikesepaneelide korral taotleda kõigepealt ehitusõigus (ehitusluba või ehitusteatis). Kui päikesepaneelid on hoone tehnosüsteemi osa, tuleb vaadata hoonete ümberehitamise sätteid, ja kui on eraldi rajatis, siis elektritootmisrajatise püstitamise sätteid. Ehitusloa menetlus on reguleeritud ja ehitusluba tuleb anda ehitusseadustiku (EhS) § 42 lõike 5 alusel 30 päeva jooksul taotluse esitamise päevast arvates. Ehitusteatis tuleb esitada vähemalt kümme päeva enne ehitise ehitamise alustamist. Kui pädev asutus ei teavita ehitusteatises esitajat kümne päeva jooksul pärast ehitusteatises esitamist

vajadusest ehitusteatises esitatud andmete täiendavaks kontrollimiseks, võib alustada ehitamist (EhS § 36 lg 2). Kui pädev asutus kontrollib andmeid uuesti, lähtutakse edaspidi ehitusloa menetluse sätetest, sealhulgas 30-päevasest tähtajast (EhS § 36 lg 6).

Üldjuhul ei ole vaja päikeseparkide puhul taotleda keskkonnakaitseluba (keskkonnaluba ja keskkonnakompleksluba). Seega mahub päikeseparkidele kuluv loamenetlus direktiivis nõutud kolmekuulise tähtaja sisse. Päikeseparkide puhul tavaliselt KMH eelhinnangut ei tehta, aga loaandjal on õigus otsustada nii KMH eelhinnangu andmise kui ka KMH algatamise vajaduse üle. Praegu puudub päikeseparkidele otsene vabastus keskkonnamõtjude hindamisest. Direktiivi ülevõtmisel tehtava muudatusega välistatakse KMH algatamise võimalus päikeseenergiat tootvate seadmete paigaldamisel tehisraajatistele, mille põhieesmärk ei ole energia tootmine. Samuti vabastatakse KMH-st ja KMH eelhinnangu nõudest need päikesepargid, mille ajakohastamisega ei suurene kasutatav ruum ning mis vastavad algse päikeseenergia paigaldise suhtes kohaldatavatele keskkonnavalastele leevendusmeetmetele.

Punktiga 1 muudetakse EhSi § 4 lõiget 5, millega täpsustatakse ja ajakohastatakse tehnosüsteemi mõistet. Praktikast on vaieldud, kas hoonele paigutatud ja hoone tehnosüsteemiga ühendatud päikesepaneelid saavad olla hoone tehnosüsteemi osaks. Selguse huvides lisatakse tehnosüsteemi mõiste juurde täpsustus, et ka päikesepaneelid saavad olla tehnosüsteemi osa, kui need teenindavad ehitist ja on vajalikud selle toimimiseks, kasutamiseks ja ohutuse tagamiseks. Kui paneelide peamine funktsioon ei ole ehitise teenindamine, on menetluslikult tegemist elektritootmisraajatise püstitamise menetlusega.

Punktiga 2 muudetakse EhSi § 36 lõiget 7, millega kiirendatakse haldusmenetlust päikeseenergiaseadmete puhul, mille võimsus ei ületa 100 kW. Direktiivi kohaselt ei tohi kuni 100 kW võimsusega päikeseenergiaseadme loamenetlus kesta üle ühe kuu. Muudatuse tulemusel vajab hoonete tehnosüsteemi ümberehitamine ja kuni 100 kW päikesepaneelide rajamise menetlus senise ehitusloa ja kasutusloa asemel ehitusteatis ja kasutusteatis. Ehitusteatis tuleb esitada vähemalt kümme päeva enne ehitise ehitamise alustamist. Nimetatud kümme päeva võib direktiivi artikli 16 kohaselt pidada loataotluse täielikkuse hindamise etapiks, mida ei arvestata loamenetluse aja hulka. Kui pädev asutus ei teavita ehitusteatises esitajat kümne päeva jooksul pärast ehitusteatises esitamist vajadusest kontrollida uuesti ehitusteatises esitatud andmeid, võib alustada ehitamist (EhS § 36 lg 2). Kui pädeval asutusel on vaja teha uus kontroll, lähtutakse edaspidi ehitusloa menetluse sätetest, sealhulgas 30-päevasest tähtajast (EhS § 36 lg 6). Eelnõu kohaselt tekib päikesepaneelide paigaldamisel ehitusõigus, kui pädev asutus ei ole 30 päeva jooksul andnud kõrvaltingimustega haldusakti. Kuigi direktiiv lubab siduda automaatselt tekkiva ehitusõiguse ka juhul, kui päikeseenergiaseadme võimsus ei ole suurem kui jaotusvõrgu võrguühenduse olemasolev võimsus, siis Eesti ei seo ehitusõiguse tekkimist selle tingimusega. Seda kaalutlusel, et ehitusõiguse võib saada olenemata võrgu vabade võimsuste olemasolust. Võrguühenduse loomiseks tuleb esitada liitumistaotlus jaotusvõrguettevõttele, kes koostab selle põhjal liitumislepingu.

Direktiivis sätestatud võimalust jätta teatud alad või struktuurid kas kultuuri- või ajaloopärandi või riigikaitse huvides või ohutusega seotud põhjustel välja, on Eesti õigusaktides seotud muinsuskaitse seaduse §-des 58 ja 52 nimetatud Kultuuriministeeriumi kooskõlastuse ning EhSi §-s 120 nimetatud Kaitseministeeriumi kooskõlastuse kohustuslikkusega. Ehitusloa eelnõu või ehitusteatis tuleb esitada kooskõlastamiseks Kaitseministeeriumile või valdkonna eest vastutava ministri volitatud valitsusasutusele (EhS § 120 lg 1). Kaitseministeeriumil või volitatud valitsusasutusel on õigus teatud tingimustel kooskõlastusest keelduda ja seega ei anna pädev asutus ehitusluba. Ehitusloast keeldumise alusena on sätestatud ka olukord, kus ehitise

või ehitamisega kaasneb oht riigi julgeolekule või riigikaitseobjektile ja seda ei ole võimalik vältida ega välistada (EhS § 44 punkt 10¹).

Punktidega 3–6 täiendatakse ehitusseadustiku lisasid (1 ja 2). HÕNTE § 34 lõikes 6 on võimalus põhjendatud juhul asendada seaduse lisa ka osaliselt, kui muudatused ei ole suuremahulised. Eelnõuga muudetakse hoonete osa kahe tulba pealkirja ning muudetakse paaris kohas menetlusliike. Tulpi ega ridu juurde ei lisata ja seega on põhjendatud lisade osaline asendamine. Muudatused on küll väikesed (kahe tulba pealkiri ja üle 60 m² mitteelamu ümberehitamise ühe menetlusliigi muutmine), aga selguse ja loetavuse ning arusaadavuse huvides tuuakse eelnõus esile terve hoonete osa tabel.

Lisade muudatused on vajalikud, et viia kõik päikeseenergiaseadmete paigaldamise menetlused (hoonete ümberehitamine uue tehnosüsteemi paigaldamise korral või uue tehnorajatise püstitamine) ehitusteatise menetlusse, sest eelnõuga luuakse päikeseenergiaseadmetele, mis on alla 100 kW, vaikumisi ehitusõiguse tekkimise võimalus (punkti 2 selgitused). Kuna „ümberehitamine“ ja „laiendamine kuni 33%“ on samade menetlusliikidega, siis nihutati „ümberehitamise“ menetlusliik „laiendamine kuni 33%“ samasse tulpa. Samuti muudeti rajatiste osas (kuni 100 kW) elektritootmisrajatiste püstitamise ja ümberehitamise menetlusliike. Analoogsed muudatused lisati EhS lisa 2 tabelisse. Kaaluti ka mitteelamute ümberehitamise menetluse liigi muutmist (ehitusloa kohustuselt ehitusteatise peale), aga see tooks kaasa väga suure muudatuse mitteelamute ümberehitamise valdkonnas, mis vajaks põhjalikumat analüüsi ja seega seda eelnõuga ei muudetud. Kliimaministeriumis on ette valmistamisel ehitusseadustiku suurem muudatus, milles kaalutakse võimalusi, kuidas eristada suuremahulisi ümberehitustöid väiksematest ning määrata neile erinevad menetlusliigid.

Eelnõu § 3. Elektrituruseaduse muutmine

Punktiga 1 täiendatakse § 3 punktidega 20¹, 37, 38, 39, 40, 41 ja 42, mis tulenevad otseselt taastuvenergia direktiivist ja on vajalikud õigusselguse tagamiseks.

Punktiga 2 täiendatakse § 58 lõikega 2². Täiendus on vajalik õigusselguse tagamiseks. Turuosalistele ei ole selge, kuidas piiritleda tootmiseadet ning mitu tootmiseadet võib ühe liitumispunkti taga olla. Kehtiva korra kohaselt on liitumispunkt turuosalise elektripaigaldise (ainsuses) täpselt määratletud ühenduskoht võrguga. Seejuures on liitumispunkt elektrituruseaduse (ELTS) § 3 punktide 9 ja 25 mõttes tootmiseadme oluline komponent, kuna just tegevusloaga võrguettevõtja liitumispunkti suhtes määratakse tootmiseadme asukoht ja maksimumvõimsus tootismooduli tüübi määramisel elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja ja komisjoni määruse (EL) 2016/631 järgi. Seetõttu saab toetuse saamise kontekstis ühe liitumispunkti taga olla vaid üks tootmiseseade, mis samas võib koosneda mitmest tootmiseseadme etapist. Seejuures tuleb kogu tootmiseseadme elektrilise võimsuse piiritlemisel lähtuda tegevusloaga jaotus- või põhivõrguettevõtja liitumispunkti taga asuvate tootmiseks mõeldud elektripaigaldiste elektrilise võimsuse summast.

Punktiga 3 täiendatakse § 58⁴ lõigetega 4, 5 ja 6, mis sätestavad põhimõtted taastuvenergia toetuste kavandamisel. Lõikes 4 sätestatakse taastuvenergia direktiivi (EL 2023/2413) artikli 3 lõike 3 kohane kohustus biomassi astmelise kasutamise põhimõtte kohaldamiseks. Kohustus astmelise biomassi kasutusega arvestada sätestatakse iga kord toetuse tingimusena. Muudatusega sätestatakse, et uute toetuskavade kavandamisel biokütustest, vedelatest biokütustest ja biomasskütustest toodetud energiale lähtutakse puitbiomassi astmelisest kasutamisest selle suurima majandusliku ja keskkonnaga seotud lisaväärtuse järgi esmatähtsuse järjekorras:

1) puidupõhised tooted;

- 2) puidupõhiste toodete kasutusea pikendamine;
- 3) korduskasutamine;
- 4) ringlussevõtt;
- 5) bioenergia ning
- 6) kõrvaldamine.

Samuti tagatakse, et toetust ei maksta saepalkide, vineeripakkude, tööstusliku ümarpuidu, kändude ja juurte kasutamiseks energia tootmiseks.

Lõikes 5 sätestatakse erand sama paragrahvi lõike 4 punktile 1 ning lubatakse toetust maksta ka bioenergiale, mis ei vasta eespool kirjeldatud eelisjärjekorrale, kui see ohustab energiavarustuskindlust või kohalik tööstussektor ei ole kvantitatiivselt või tehniliselt võimeline kasutama metsa biomassi energia tootmisest suurema majandusliku ja keskkonnavalise lisaväärtuse loomiseks. Viimane tingimus kehtib vaid järgmistest tegevusest pärinevale toorainele:

- 1) metsamajandustegevus, mille eesmärk on tagada kommertskasutusele eelnev harvendamine või mida tehakse kooskõlas riigisisese õigusega metsa- või maastikutulekahjude ennetamiseks suure riskiga piirkondades;
- 2) sanitaarraie pärast dokumenteeritud looduslikke häiringuid või
- 3) sellise puidu raie, mille omadused kohalike töötlemisrajatiste jaoks ei sobi.

Harvendusraie peamine eesmärk on viia lõpule puistu liigilise koosseisu kujundamine, suurendades sellega ühtlasi puistu väärtust. Harvendusraietega saab kujundada metsa kasutamise eesmärkide järgi puistu koosseisu ja vormi, mõjutada puude ja puistu kui terviku kasvu ja arengut. Harvendusraiega antakse kasvuruumi väärtuslikele eksemplaridele, parendatakse metsa loodusliku uuenemise tingimusi, suurendatakse puistu vastupanuvõimet tormi- ja lumekahjustustele ning putukkahjuritele ja seenhaigustele. Lisaks võetakse kasutusele nende puude puit, mis metsast nagoonii looduslikult välja langeksid. Sanitaarraiet tehakse nakkusallikaks olevate või kahjurite paljunemist soodustavate puude, samuti ohuallikat mittekujutavate surevate või surnud puude ning oma ülesande täitnud seemnepuude metsast eemaldamiseks. Sanitaarraie korras raiuda lubatud puude olulised tunnused kehtestab valdkonna eest vastutav minister metsa majandamise eeskirjaga. Vt ka metsaseaduse § 31.

Kohalike töötlemisrajatiste jaoks ei sobi näiteks hall-lepikute raie, mida on SMI andmetel 226 800 ha tagavaraga 31,739 mln tm⁸.

Kuna astmelise kasutamise ehk nn kaskaadkasutuse põhimõtte rakendub ainult tulevikus loodavatele puitbiomassi tootuskavadele, ei ole praegu kavas järelevalvet põhimõtte rakendamisel teha. Taastuvenergia direktiivi artikkel 6 ei luba käesoleval ajal olemasolevatele tootuskavadele kaskaadkasutuse põhimõtet rakendada ja Vabariigi Valitsus ei plaani uusi tootuskavasid puitbiomassile tulevikus luua. Kui olukord peaks muutuma ja vajalikuks peaks osutama ka sellest tulenevalt kaskaadkasutuse põhimõtte rakendamine, tuleb lahendada ka järelevalveküsimus. Muudatus tuleb aga praegusel juhul teha direktiivi ülevõtmiseks.

Lõikes 6 sätestatakse, et toetust ei maksta metsa biomassist toodetud elektrienergia tootmiseks ainult elektrienergiat tootvatele käitistele. 2024. aasta seisuga puuduvad Eesti ainult metsa biomassist elektrienergiat tootvad käitised.

Punktiga 4 täiendatakse § 59¹ lõiget 7 punktiga 2⁵, millega kohustatakse põhivõrguettevõtet avalikustama oma veebilehel teavet igal kauplemisperioodil hinnapiirkonnas tarnitud kasvuhooenergia heite määra ja nende prognooside kohta vähemalt ühetunnise ajavahemiku

⁸ Vt lk 12 tabel 5. https://keskkonnaportaal.ee/sites/default/files/Teemad/Metsa/SMI2022_tulemused.pdf.

kaupa. Põhivõrguettevõtjad avalikustavad oma veebilehel andmed taastuvatest allikatest toodetud elektrienergia osakaalu, kasvuhoonegaaside heite määra ja nende prognoosid. Põhivõrguettevõtja Elering avaldab juba veebilehel <https://dashboard.elering.ee/> andmed taastuvatest allikatest toodetud elektrienergia kohta. Platvormil puuduvad andmed kasvuhoonegaaside heite määra ja prognooside kohta. Elering otsib võimalusi, et mainitud andmeid kuvada.

Punktiga 5 täiendatakse § 93 lõikega 12, mille kohaselt teeb Keskkonnaamet (edaspidi *KeA*) järelevalvet ja tagab, et Eesti territooriumile paigaldatud uued ja asendatud üldsusele ligipääsmatud laadimispunktid võimaldavad kasutada nutilaadimise funktsioone ja asjakohasel juhul nutiarvestisüsteemide liidest, ning kahe-suunalise laadimise funktsioone kooskõlas määruse 2023/1804 artikli 15 lõigetes 3 ja 4 sätestatud nõuetega. KeA on järelevalveasutusena pädev tegema direktiiviga 2023/2413 reguleeritud seadmete kasutamise järelevalvet. Kuid praegu piirneb KeA pädevus eeskätt keskkonna vaates seadmete ohutuse tagamisega. Asutusel ei ole seadusega kehtestatud õigust kohustada kedagi konkreetseid seadmeid või kindlate funktsioonidega seadmeid kasutama või andmevahetusteenuseid pakkuma. Paragrahvi 12 lisamise eesmärk on sätestada KeA-le järelevalvekohustus direktiivi 2023/2413 nõuete täitmiseks.

Eelnõu § 4. Energiamaajanduse korralduse seaduse muutmine

Punktiga 1 lisatakse § 2 punktiga 15² mõiste „istandik“. Mõiste tuleb otseselt taastuvenergia direktiiviga (EL 2023/2413) sätestatud definitsioonist number 44a. Määruse (EL) 2023/1115 kohaselt on istandik intensiivselt majandatav istutatud mets, mis istutamise ajal ja puistu küpsusvanuses vastab kõigile järgmistele kriteeriumitele: üks või kaks puuliiki, sama puude vanus ja puude korrapärane paiknemine; see hõlmab lühikese raieringiga istandikke puidu, kiu ja energia saamiseks, kuid ei reguleeri kaitse eesmärgil või ökosüsteemi taastamiseks istutatud metsa ega istutatud või külvatud metsa, mis puistu küpsusvanuses sarnaneb looduslikult uueneva metsaga. Samuti ei mõelda siin metsa uuendamist kodumaiste puuliikidega, näiteks ei loeta istandikuks aru- ja sookase ning hariliku kuuse segametsa.

Punktiga 2 lisatakse § 2 punktiga 21² mõiste „muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütused“. Muudatus sätestab muust kui bioloogilise päritoluga taastuvtoorainest toodetud vedelate ja gaasiliste taastuvkütuste mõiste, mis ei piirdu vaid transpordisektoriga. Uuendatud ELi taastuvenergia direktiiv lubab taastuvenergia osakaalu eesmärkide täitmiseks arvestada ka muid kui bioloogilist päritolu taastuvkütuseid ning seetõttu sätestatakse need kütused ka energiamaajanduse korralduse seaduses. Direktiivi kohaselt on need vedelad või gaasilised kütused, mis ei ole biokütused ega biogaas ning mis on toodetud muust taastuvast energiaallikast kui biomass.

Punktiga 3 täpsustatakse § 2 punktiga 26¹ päritolutunnistuste süsteemihaldaja mõistet. Muudatusega viiakse säte kooskõlla direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõigetega 5 ja 6, mille järgi päritolutunnistuste väljastamine, ülekandmise ja kustutamise seotud järelevalveks pädevad asutused on sõltumatud tootmise, kauplemise ja tarnimisega seotud tegevustest ning päritolutunnistuste väljastamine, ülekandmine ja kustutamine toimub elektrooniliselt ja need on täpsed, usaldusväärsed ja peetusekindlad. Tegemist on tehnilise täpsustusega õigusselguse tagamiseks. Ka EnKS § 32⁷ lõikest 1 tuleneb, et päritolutunnistuse süsteemi haldaja väljastab päritolutunnistusi erinevate energiakandjate tootjatele, kuid täpsustusega ühtlustatakse päritolutunnistuse süsteemihaldaja mõiste selliselt, et üks ja sama sõltumatu asutus on kõikide energiakandjate päritolutunnistuse süsteemihaldaja. See tähendab, et ka nende energiakandjate puhul, millele ei ole viidatud maagaasiseaduses ega elektrituruseaduses, on päritolutunnistuste süsteemihaldaja üks ja sama sõltumatu asutus – s.o maagaasiseaduse ja elektrituruseaduse

viidete järgi Elering AS. Näiteks on ka soojus- või jahutusenergia ning vesiniku päritolutunnistuste väljastamiseks pädevaks asutuseks ehk päritolutunnistuse süsteemihaldajaks süsteemihaldur maagaasiseaduse tähenduses ja põhivõrguettevõtja elektrituruseaduse tähenduses.

Punktiga 4 täiendatakse ja täpsustatakse § 2 punktidega 26⁵–26¹⁶ mõisteid, nagu päikeseelektrisõiduk, energia summaarne lõpptarbimine, süsteemi tõhusus, taastuenergia, taastuenergiajaam, taastuvkütused, taastuvvesinik, taastuvat päritolu sünteetiline kütus. Päikeseelektrisõiduki puhul on tegemist mootorsõidukiga, mille jõuülekanne sisaldab ainult mitteperifeerseid elektriseadmeid energiamuundurina koos elektrilise energiasalvestussüsteemiga, mida saab väljastpoolt laadida, ning mis on varustatud sõidukisse integreeritud päikesepaneelidega. Päikeseelektrisõiduk on ökoloogiliselt sõbralikum alternatiiv traditsioonilistele sise põlemismootoriga sõidukitele, kuna päikeseenergia on taastuv ressurss, ning sellise sõiduki kasutamine vähendab sõltuvust fossiilkütustest ja vähendab CO₂ heidet.

Taastuenergia direktiivi aluselt täiendatakse § 2 punktiga 26⁸, mis sätestab taastuenergia mõiste. Sellega määratletakse seaduses täpselt taastuvatest mittefossiilsetest allikatest pärit energia liike, mida loeme taastuenergiaks ning mida saab nii üldeesmärgi kui ka sektorite eesmärkide täitmisel arvesse võtta. Täpsustuse mõttes lisatakse ka taastuvelektrienergia ja osmootse energia mõisted vastavalt punktidega 26⁹ ja 26¹⁰.

Paragrahvi 2 punktiga 26¹² lisatakse mõistena taastuvkütused, et koondada biokütused, vedelad biokütused, biomasskütused ja muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütused ühise raamtermini alla.

Lisaks defineeritakse taastuvvesiniku mõiste, mis ei kuulu muu kui bioloogilist päritolu taastuvkütuse termini alla. Seetõttu tehakse taastuvvesiniku mõiste määratlemisel viide sama seaduse § 2 punktile 26⁸, mis sätestab taastuenergia termini.

Taastuenergia direktiivi põhjal defineeritakse eraldi sünteetilise kütuse ja taastuva sünteetilise kütuse mõisted punktidega 26¹⁴ ja 26¹⁵. Taastuvat päritolu sünteetilist kütust toodetakse taastuenergiast punkti 26⁸ mõistes. Oluline on tagada nimetatud kütuse eristamine muudest kui bioloogilist päritolu taastuvkütustest.

Punktiga 5 täiendatakse § 2 punktidega 27² ja 27³, mis käsitlevad mõisteid „tööstuslik ümarpuit“ ja „tööstussektor“. Tööstusliku ümarpuidu mõiste tuleb taastuenergia direktiivis (EL 2023/2413) sätestatud definitsioonist number 1a. Tööstuslik ümarpuit on saepalgid, vineeripakud, paberipuit (ümar või lõhutud), samuti kogu muu tööstuslikuks otstarbeks sobiv ümarpuit, välja arvatud ümarpuit, mille omadused, näiteks puuliik, mõõtmed, kõverus ja okslikkus, muudavad selle tööstuslikuks kasutamiseks sobimatuks, mille liikmesriigid on asjakohaste metsa- ja turutingimuste põhjal kindlaks teinud ja põhjendanud. Tööstussektor on defineeritud kui majanduse tegevusalade statistilise klassifikaatori (NACE REV. 2) B, C ja F jakku ning J jao 63. ossa liigitatud ettevõtjad ja tooted, nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 1893/2006.

Punktiga 6 uuendatakse viidet direktiivi lisale, millele energiasäästu koordinaator peab tuginema. Varasem viide on aegunud.

Punktiga 7 täiendatakse § 8 lõigetega 6 ja 7, mille aluseks on taastuenergia direktiivi (EL 2023/2413) artikli 23 lõige 1b ja punkt 2. Muudatusega kohustatakse Kliimaministeeriumi hindama taastuvatest energiaallikatest energia tootmise ning heitsoojus- ja jahutusenergia kasutamise potentsiaali kütte- ja jahutussektoris. Hinnatakse eelkõige asjakohasel juhul

piirkondi, mis sobivad sellise energia kasutuselevõtuks ja kus sellega seotud ökoloogiline risk on väike, ning analüüsitakse väikeseid majapidamisprojekte. Hindamisel võetakse arvesse kättesaadavat ja majanduslikult teostatavat tehnoloogiat tööstuslikuks ja koduseks kasutuseks, et kehtestada vahe-eesmärgid ja meetmed taastuvenergia kasutamise suurendamiseks kütte- ja jahutussektoris ning asjakohasel juhul heitsoojus- ja heitjahutusenergia ulatuslikumaks kasutamiseks kaugküttes ja -jahutuses. Eesmärk on kehtestada pikaajaline riiklik strateegia kütte- ja jahutussektorist pärineva kasvuhooenergia heite ja õhusaaste vähendamiseks. Kõnealune hindamine tehakse koos põhjaliku kütte- ja jahutussektori hindamisega kooskõlas energiatõhususe esikohale seadmise põhimõttega ning hinnang on riikliku energia- ja kliimakava osa. Selliseid analüüse on juba tehtud, aga need ei vasta täpselt artikli 23 tingimustele. Piirkondade kohta taastuvate energiaallikate analüüs puudub. Ainus teadaolev piirkonnapõhine analüüs on tehtud heitsoojusallikate kohta Balti riikides⁹. Lisaks on juba tehtud heitsoojuse¹⁰ ja Eesti süsinikuneutraalse soojus- ja jahutusmajanduse uuring¹¹. Samast paragrahvist tuleneb juba varasemalt kohustus esitada aruanne Euroopa Komisjonile töhusa koostootmise ja töhusa kaugkütte ning -jahutuse kohaldamise võimaluste kohta. Muudatusega täiendatakse aruande sisu. Kaugkütte aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile koos REKKiga iga nelja aasta järel. Uuringu teostamine võtab ajaliselt aega üks aasta.

Lõige 7 paneb Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele kohustuse anda hoonete omanikele või üürnikele ning väikese ja keskmise suurusega ettevõtetele teavet kulutõhusate meetmete ning rahastamisvahendite kohta, et suurendada taastuvenergia kasutamist kütte- ja jahutussüsteemides. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus esitab teabe ligipääsetavate ja läbipaistvate nõustamisvahendite kaudu. Nõustamisvahendid saaksid töötada sarnaselt Kredexi olemasolevatele nõustamisvahenditele. Kredex korraldab juba omavalitsustes korteriühistute nõustamist nii elektrooniliselt kui ka suuliselt, muudatusega laieneb see korteriühistutelt suuremale ringile.

Punktiga 8 täiendatakse § 32¹ lõigetega 1¹ ja 1², mille kohaselt peab aastaks 2030 moodustama uuendusliku taastuvenergiatehnoloogia osakaal vähemalt 5% uuest paigaldatud taastuvenergia võimsusest. Uuenduslik taastuvenergiatehnoloogia on taastuvenergia tootmise tehnoloogia, mis parandab võrreldavat tippasemel taastuvenergia tehnoloogiat vähemalt ühel viisil või muudab kasutatavaks veel täielikult turustamata või selge riskitasemega taastuvenergiatehnoloogia. Näiteks kvalifitseerub uuendusliku taastuvenergiatehnoloogia alla AS Utilitas Tallinn mereveesoojuspump.

Punktiga 9 täiendatakse § 32¹ lõigetega 5 ja 6, mille kohaselt peab aastaks 2030 moodustama muu kui bioloogilist päritolu taastuvkütus vähemalt 42% ja aastaks 2035 60% tööstussektoris lõppenergia tootmiseks ja toorainena tööstuslikus protsessis kasutamiseks tarvitatud vesinikust. Muud kui bioloogilist päritolu vedelad ja gaasilised kütused, milles sisalduv energia pärineb muudest taastuvatest energiaallikatest kui biomass. Käesoleval ajal puuduvad Eestis ettevõtted, kellele eesmärk kohalduks. Taastuvenergia direktiiv käsitleb tööstusena tegevusi, mis kuuluvad klassifikaatori NACE REV.2 alusel B (mäetööstus), C (töötlev tööstus), F (ehitus) ja J63 (infoalane tegevus) jakku. Praegu kasutatakse ja toodetakse teatud mahus Eestis küll vesinikku, kuid seda kasutatakse muudes valdkondades (nt Eesti Energia elektrienergia tootmisel jahutamises, mis kuulub jakku D). Küll kohaldub eesmärk tulevikus mitmele projektile, mille valmimistähtaeg on 2026. a juuni ja edasi. Vesiniku tootmine kuulub neil juhtudel juba eespool nimetatud valdkondadesse.

⁹<https://www.nordicenergy.org/wordpress/wp-content/uploads/2021/04/Heat-Pump-Potential-in-the-Baltic-States.pdf>.

¹⁰https://energy.ec.europa.eu/document/download/e878724d-6883-4a71-b3cb-b7105898308f_en?filename=et_ca_2020_et.pdf.

¹¹ <https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2022-12/D7%20%28%29.pdf>.

Punktiga 10 täiendatakse § 32² lõikega 3¹, mis sätestab, et taastuenergia osakaalu arvutamisel tuleks muid kui bioloogilise päritoluga taastuvkütuseid võtta arvesse sektoris, kus neid tarbitakse (elektri-, kütte- ja jahutus- või transpordisektoris). Selliste kütuste tootmiseks kasutatud taastuvelektrit ei tohiks topeltarvestuse ärahoidmiseks arvesse võtta. Samuti võimaldaks see pidada arvestust tegeliku tarbitud energia üle ning võtta seejuures arvesse nende kütuste tootmisel tekkivat energiakadu. Seadusesse lisatakse võimalus spetsiaalse koostöölepinguga kokku leppida, et ühes liikmesriigis tarbitavaid muid kui bioloogilise päritoluga taastuvkütuseid võetakse arvesse selle liikmesriigi taastuvatest energiaallikatest toodetud energia summaarses lõpptarbimises, kus need toodeti. Kui ei ole kokku lepitud teisiti, kehtib üldine soovitus pärast selliste koostöölepingute sõlmimist võtta muid kui bioloogilise päritoluga taastuvkütuseid, mis on toodetud muus liikmesriigis kui see, kus neid tarbitakse, arvesse järgmiselt: kuni 70% nende mahust riigis, kus neid tarbitakse, ja kuni 30% nende mahust riigis, kus neid toodetakse.

Punktiga 11 täiendatakse § 32² lõiget 4, mille kohaselt tuleb summaarse elektrienergia lõpptarbimises arvesse võtta nii oma tarbeks toodetud ja tarbitud taastuvat elektrienergiat kui ka muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütustest toodetud elektrienergiat. Kuid taastuvelektrina ei tohi käsitada elektrienergiat, mis on toodetud pumphüdroelektrijaamades või muu kui bioloogilist päritolu taastuvkütuste tootmiseks. Muudatus tuleneb taastuenergia direktiivi uuendusest, mille tulemusel saab lõpptarbimisel arvesse võtta ka muudest kui bioloogilist päritolu taastuvkütustest toodetud elektrienergiat.

Punktiga 12 täiendatakse § 32² lõiget 15, mis tagab, et taastuenergia toetust maksatakse vaid biomassi säästlikkuse ning KHG vähendamise kriteeriumitele vastava energia tootmiseks. Säästlikkuse kriteeriumite kohaselt ei loeta tõendamata biomassist toodetud energiat taastuenergiaks ja seega käsitletakse kasutatud kütusest tekkivat heidet kui fossiilset heidet, millele kohaldub ELi heitkogustega kauplemise süsteem. Samuti toetab muudatus juba elektrituruseaduses sätestatud, mille § 57 nimetab taastuvad energiaallikad, millele taastuenergia toetusi tohib maksta.

Punktiga 13 täiendatakse § 32² lõigetega 16, 17 ja 18, mis näevad ette arvutusmetoodika tööstussektorile muude kui bioloogilist päritolu taastuvkütuste kasutamise osakaalu arvutamiseks. Eesmärk on esitatud punktis 9.

Punktiga 14 täiendatakse § 32³ lõike 1 punkti. Nimekirja lisatakse loodusemetsad. Põlismetsade käsitlust on täiendatud Euroopa Komisjoni 2023. a avaldatud põlis- (*primary forest*) ja loodusemetsade (*old-growth forest*) määratlemise juhendis¹², mis annab suunised nimetatud metsade defineerimiseks ja kaitseks. Tegemist on metsadega, mis on inimese tegevusest vähesel määral mõjutatud või üldse mõjutamata. Põlis- ja loodusemetsa staatusele vastavad metsad, kus on looduslik metsa koosseis, kus inimese tegevuse (raie, kuivendamise) mõju puudub või ei ole selgelt tuvastatav, kus mets uueneb ise (ei ole raie järel istutatud või külvatud), metsal on looduslik järjepidevus (on püsinud läbi aja metsana). Kuivõrd kohustus kehtib ka imporditud toorainele, siis on sõnastus jäetud üldiseks, kuid Eesti kontekstis on sellisteks metsadeks hetke teadmise kohaselt asjakohane lugeda kaardistatud vääriselupaiku (metsaseaduse § 23) ja loodusdirektiivi¹³ I lisa kohaseid metsaelupaiku ning kaitstavate alade metsi, mis definitsioonile vastavad. Nende andmetega toimetab Keskkonnaamet Eesti looduse infosüsteemi asutamise ja

¹² Euroopa Komisjoni juhend Guidelines for Defining, Mapping, Monitoring and Strictly Protecting EU Primary and Old-Growth forest https://environment.ec.europa.eu/publications/guidelines-defining-mapping-monitoring-and-strictly-protecting-eu-primary-and-old-growth-forests_en.

¹³ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ, 21. mai 1992, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta.

andmekogu pidamise põhimääruse¹⁴ alusel. Vääriselupaikade kaitse on tagatud riigimaal, eramaal kaitstakse lepinguga, looduslikud metsad kaitstavatel aladel on kaitstud looduskaitseseaduse (edaspidi LKS) ja kaitse-eeskirjadega. Suure bioloogilise mitmekesisusega mets ja muu metsamaa (mida nimetatakse direktiivi artikli 29 punktis 3b) on liigirikas ja rikkumata maa-ala või mille asjaomane pädev asutus on tunnistanud suure bioloogilise mitmekesisusega maa-alaks. Eesti kontekstis on direktiivi punktide 1–3 kirjeldusele vastavate metsade puhul tegemist loodusdirektiivi I lisa metsaelupaikade, metsaseaduse tähenduses vääriselupaikade ja LKSi alusel kaitse all olevate aladega. Andmed nende metsade kohta leiab Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS) andmebaasist.

Punktiga 15 muudetakse § 32³ lõike 1 punkti 2, asendades lauseosa „bioloogilise mitmekesisusega“ sõnaga „elurikkusega“. Mõisted on sisu poolest sama tähendusega, ent eesti keeles eelistatakse sõna „elurikkus“.

Punktiga 16 täiendatakse § 32³ lõiget 1 punktiga 8, millega lisatakse loendisse nõmmed, nimetades alad, kust pärit toorainest toodetud biokütused, vedelad biokütused ja biomasskütused ei lähe taastuenergia alla. Nõmmed on Eesti kontekstis üldiselt juba inventeeritud kaitstavatel aladel, sh Natura elupaigatüübid, millelt toorme hankimine on välistatud juba kehtiva energiamajanduse korralduse seaduse alusel (§ 32³ lg 2). Seega muudatus märkimisväärseid mõjusid kaasa ei too.

Punktiga 17 täiendatakse § 32³ lõiget 3 punktiga 3. See muudatus on vajalik tagamaks, et biokütuste tootmine omamaisest metsa biomassist ei läheks vastuollu määruse 2018/841 ehk maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) määruse kohase kohustuse täitmisega. Eesti kliimaseaduse eelnõus seatakse muu hulgas LULUCFi sektori riiklik kasvuhooenergiaaste heite vähendamise kohustus ja selle täitmiseks vajalikud põhimõtted, mis peavad olema kooskõlas selles punktis viidatud määruse kohase kohustuse täitmisega ning on mõeldud selle jõustamiseks. Kliimakindla majanduse seaduse eelnõu seletuskirjas selgitatakse, milliste meetmetega kavandatakse tagada selle kohustuse täitmine ning samal ajal ajakohastatakse ka riiklik kliima- ja energiakava (REKK), mille ajakohastatud versioonis esitatakse samuti nimekiri nendest meetmetest, mida kavatakse rakendada nimetatud kohustuse täitmiseks. Selle punkti jõustumise korral peab riik niisiis jälgima, et biokütuste tootmise soodustamiseks omamaisest metsa biomassist ei rakendataks meetmeid, mis lähevad vastuollu kliimaseaduse seletuskirjas ja REKKi ajakohastatud versioonis kirjeldatutega.

Punktiga 18 täiendatakse § 32³ lõike 4 punkte 2 ja 3. Muudatus on vajalik, et ka teistest ja kolmandatest riikidest pärit biomassi korral peab olema tagatud biomassi pärinemine aladelt, mis ei ole elurikkad. Lõikesse 2 lisati täpsustuse „eesmärgiga säilitada elurikkust ja ennetada elupaikade hävimist“, et tagada elupaikade kaitse. Lõike 4 punkti 3 muudetakse õiguselguse tagamiseks.

Punktiga 19 täiendatakse § 32³ lõiget 4 punktidega 4 ja 5. See muudatus on vajalik taastuenergia direktiivi (EL 2023/2413) artikli 29 lõike 6 punkti a alapunktide iv ja v ülevõtmiseks. Nendes on sätestatud kriteeriumid teisest liikmesriigist või kolmandast riigist pärineva metsa biomassist toodetud biomasskütusele, et energiat saaks kehtiva EnKS § 32² lõikes 2 sätestatud osakaalu arvutamisel arvesse võtta. Nii nagu erinevad metsad, erinevad riikide nõuded metsa kasvatamisele, sh ülestöötamisele, ja seetõttu on oluline vastavus riigisisesele õigusele. Näiteks Eesti metsaseadus käsitleb pinnasega seotut § 40 lõikes 6 ja § 67 lõike 2 punktis 4, tundlikke muldi § 29 lõikes 11 ja lageraie määrad on sätestatud §-s 29. Lisaks reguleerib nimetatud teemasid jms metsa majandamise eeskiri.

¹⁴ [RT I, 13.07.2023, 6.](#)

Punktiga 20 muudetakse § 32³ lõiget 9, asendades arvu „20“ arvuga „7,5“. Taastuenergia direktiiviga (EL 2023/2413) tuuakse käitise summaarne nimisoojusvõimsus 20 MW-lt 7,5 MW-le, millega laiendatakse säästlikkuse ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise kriteeriumite ulatust, mida kohaldatakse suurema hulga käitiste suhtes. Teadaolevalt on üle 7,5 MW soojus- ja elektrienergiat tootvaid käitisi ja oma tarbeks sooja tootvaid käitiseid 82. 46 neist on üle 20 MW, mis tähendab, et muudatus puudutab veel 36 käitist (suurem kui 7,5 MW, aga väiksem kui 20 MW). Andmed pärinevad 2022. aastast keskkonnaotsuste infosüsteemist KOTKAS (edaspidi ka *KOTKAS*). Nende andmete põhjal laieneb kohustus veel 25 ettevõttele: Leca Eesti Osühing, AS VIREEN, AS E-Piim tootmine, Aktsiaselts ELVESO, Aktsiaselts Saku Maja, SW ENERGIA OÜ, Combimill Reopalu OÜ, AS Graanul Invest, N.R. Energy Osühing, OÜ Vara Saeveski, Osühing Elva Soojus, Combimill Sakala OÜ, OÜ Ebavere Graanul, OÜ Helme Graanul, Osühing Põrguvälja Soojus, Danspin AS, Aktsiaselts Kadrina Soojus, Tamsalu Kalor AS, Aktsiaselts OG Elektra Tootmine, Thermory AS, Osühing Valmos, Aktsiaselts Barrus, Aktsiaselts Salutaguse Pärmitehas, Aktsiaselts TOFTAN, Estonian Plywood AS, GreenGas OÜ.

Säästlikkuse kriteeriumitele vastamiseks on direktiivi kohaselt kolm võimalust:

- 1) kas riiklik sertifitseerimissüsteem;
- 2) vabatahtlikud sertifitseerimisskeemid või;
- 3) auditi tellimine.

Kiireim on auditi tegemine, aga ettevõtted võivad kasutada ka vabatahtlikke sertifitseerimisskeeme, kus ettevõtted annavad biomassile kaasa kinnituse, et see vastab säästlikkuse kriteeriumitele. Eestis on juba varasemalt kasutusel kaks viimast lahendust. Ettevõtted peavad iga kalendriaasta kohta kogutud ja auditeeritud andmed esitama Keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS. Auditikohutus ei rakendu, kui ettevõtte on end sertifitseerinud vastavalt Euroopa Komisjoni poolt heaks kiidetud sertifitseerimisskeemile.

Punktiga 21 täiendatakse § 32³ lõikega 9¹. Taastuenergia direktiivi (EL 2023/2413) artikli 29 lõike 1 täiendusega sätestati gaasilisi biomasskütuseid tootva käitise kohustus vastata säästlikkuse nõuetele ja kriteeriumitele biometaani voolukiiruse näitajate põhjal. Seetõttu on vaja EnKSi § 32³ täiendada lõikega 9¹. Biomasskütuseid tootvate käitiste kriteeriumid on välja toodud ühikuga metaanekvivalenti tunnis, sest käitistes toodetava biogaasi metaanisisaldus võib oluliselt erineda. Katlamaja või soojuselektrijaama puhul on võimsuse arvutamine lihtne, aga biogaasi või biometaani tootvaid käitisi on praktilisem võrrelda toodetava metaani hulga järgi. Eestis on vähemalt neli gaasilist biomasskütust tootvat käitist, mille aastas toodetava biogaasikoguse ning biogaasi metaanisisalduse järgi on väga tõenäoline, et nende biometaani keskmine voolukiirus ületab 200 m³/h. Metaanisisaldus biogaasis jääb jaamadel vahemikku 50–75%. Samas kõigi jaamade metaanisisalduse kohta andmed puuduvad ja seega on arvutused tehtud eeldusel, et metaanisisaldus on vähemalt 50%.

Punktiga 22 täiendatakse § 32³ lõiget 10 punktiga 4. Muudatusega võetakse üle taastuenergia direktiivi (EL 2023/2413) artikli 29 lõike 6 punkti a alapunktid vi ja vii, mille kohaselt tuleb ettevõttel metsa biomassi kohta esitada kinnitatud avaldus, et biomass ei pärine aladelt, mis on nimetatud: artikli 29 lõike 3 punktides a, b, d ja e; lõike 4 punktis a ning lõikes 5. Need alad on põlismets, loodusmets, rohumaa, nõmm, märgala ja turbaala.

Põlis- ja loodusmets. Tegemist on metsaseaduse tähenduses vääriselupaikadega, looduskaitseseaduse alusel kaitse all olevate aladega, loodusdirektiivi I lisa metsaelupaikadega riigimaal, kus need vastavad esitatud määratlusele. Andmed nende metsade kohta leiab Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS) andmebaasist.

Rohumaa. Looduslikud rohumaad on rohumaad, mis inimese sekkumiseta jääks rohumaaks ja mis säilitavad loodusliku liigilise koostise ja ökoloogilised omadused ning protsessid. Selliseid Eestis ei ole, kuid kriteerium kehtib endiselt väljaspool Eestit toodetud või hangitud, kuid Eestis tarbitud kütuse kohta. Mittelooduslikud (ehk poollooduslikud) rohumaad on rohumaad, mis inimese sekkumiseta ei jääks rohumaaks ja mis on liigirikkad ja rikkumata. Eesti kontekstis on nendeks peaaesjalikult poollooduslikud kooslused (pärändniidud).

Nõmmed. Need on alad, mis asuvad Eestis juba kaitstavatel aladel, sh loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübid.

Märgala. Märgalade ja püsivalts metsaste alade kohta leiab infot Eesti topograafia andmekogust (ETAK).

Turbaala. Turbaalad on alad, kus esineb looduslik turbakiht. Näiteks on turbaala (<https://teenus.maaamet.ee/ows/maardlad>) ja 2008. aastast ning hilisemate maaparandussüsteemide (KLIM avalik geoserver <https://gsavalik.envir.ee/geoserver/ows>) välispiiriga kattuvus Harjumaal 16 ha, Järvamaal 49 ha, Tartumaal 1,5 ha, teistes maakondades kattuvust ei näita. Viimasel kümnel aastal on aastas keskmiselt rajatud uute maaparandussüsteemide pindala olnud 66 ha/a, sh nii põllu- kui ka metsamaal.

Punktidega 23 ja 24 võetakse üle direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõiked 2 ja 8a ning laiendatakse päritolutunnistuste andmise võimalust muule kui bioloogilise päritoluga taastuvvesinikule ehk taastuvat päritolu (v.a biomassist toodetud) vesinikule. See tähendab, et edaspidi eristatakse kolme tüüpi vesinikku: rohevesinik, taastuv mitte-bioloogilist päritolu vesinik (RFNBO) ja fossiilne vesinik. Taastuva mittebioloogilist päritolu vesiniku tuvastamiseks nõuab päritolutunnistuste väljastaja tootjalt sellise vesiniku tootmise sertifikaati. Tõendamaks, et vesinik on mitte-bioloogilist päritolu, võib tootja kasutada vabatahtlikke skeeme, nagu ISCC, REDcert, CertifHy või KZR INiG System. Päritolutunnistuse väljastab riiklik väljastaja ehk põhivõrguettevõtja. (RFNBO: Aastas üks sert, edasiulatavalt GO-d, kuni järgmise serdini). Taastuvvesinik on vesinik, mis on eelnõu kohaselt toodetud taastuvenergiast (vt mõiste ülal).

Punktiga 25 võetakse üle direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõige 2 ning sätestatakse süsteemihaldajale võimalus jagada päritolutunnistus standardühiku (1 MWh) murdosaks tingimusel, et murdosa on Wh kordne.

Punktiga 26 võetakse üle direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõike 8a teine ja kolmas lõik. See tagab, et päritolutunnistused on seotud konkreetsete võrkudega. Näiteks kui vesinikuvõrk on eraldi maagaasivõrgust, siis päritolutunnistusega ei saa tõendada vesiniku tarbimist gaasivõrgus ning vastupidi. Samuti ei saa tõendada võrku sisestatud energia tarbimist võrguvälises tarbimispunktis ning vastupidi. Kui energiat ei tarnita võrgu vahendusel, vaid võrguga ühendamata viisil, siis näiteks võrguga ühendamata mittebioloogilist päritolu taastuvvesiniku tanklas saab päritolutunnistustega tõendada vaid füüsiliselt sinna tarnitud vesiniku tarbimist. Lisaks viiakse säte kooskõlla juba varem tehtud energiamajanduse korralduse seaduse muudatustega luua võimalus väljastada päritolutunnistusi ka mittetaastuvast energiaallikast toodetud energiale direktiivi artikli 19 lõike 8a kolmanda lõigu järgi.

Punktiga 27 täiendatakse § 32⁸ lõikega 4¹, millega võetakse üle direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõiked 2 ja 8a.

Punktiga 28 viiakse säte kooskõlla juba varem tehtud energiamajanduse korralduse seaduse muudatustega luua võimalus väljastada päritolutunnistusi ka mittetaastuvast energiaallikast toodetud energiale direktiivi artikli 19 lõike 8a kolmanda lõigu järgi.

Punktiga 29 täiendatakse § 32⁹ lõiget 1 punktidega 7 ja 8, et tagada, et päritolutunnistusele kantavad andmed toetaksid igati päritolutunnistuste täpsust, usaldusväarsust ja pettusekindlust, nagu on sätestatud direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõikes 6, ning aitaksid vältida taastuvatest energiaallikatest toodetud energiaühiku topeltarvestust artikli 19 lõike 2 kohaselt. Punktis 7 märgitud energia edastusviis (ingl k *dissemination level*) näitab, millisel viisil on energia edastatud – näiteks, kas elektrienergia on antud võrku või edastatud otseliini kaudu tarbijale või kas biometaan on edastatud võrku või tarbitud võrguväliselt. Tegemist on ühtlasi tehnilise eeldusega, et eristada võrku või muul viisil edastatava energia eest väljastatavaid päritolutunnistusi ning vältida topeltarvestust. Punkti 8 lisamisega viiakse päritolutunnistusel esitatavad andmed kooskõlla juba varem täpsustatud päritolutunnistuse definitsiooniga § 32⁷ lõikes 1, mille kohaselt on päritolutunnistuse otstarve tõendada toodetud energiaühiku päritolu ja süsinikuheidet. Süsinikuheidet kui üldmõiste tähendab nii kasvuhoonegaaside heidet kui ka CO₂ heidet.

Punktiga 30 sätestatakse § 32⁹ lõike 2 punktis 1, et päritolutunnistuse väljastamisel arvestatakse ka energiamajanduse korralduse seaduse §-s 32³ sätestatud biomassi säästlikkuse kriteeriumitega, mis reguleerivad, millisest toorainest toodetud biometaani saab lugeda taastuvaks.

Punktiga 31 tunnistatakse § 32⁹ lõike 2 punkt 4 kehtetuks. Eelnõuga § 32⁹ lõikesse 1 lisatav punkt 8 „kütuse või energia süsinikuheidet mahukus“ kantakse edaspidi kõikidele päritolutunnistustele. Seega on sama paragrahvi lõike 2 punkti 4 kehtetuks tunnistamine normitehniline täpsustus, kuna süsinikuheidet kui üldmõiste tähendab nii kasvuhoonegaaside heidet kui ka CO₂ heidet.

Punktiga 32 täiendatakse § 32⁹ lõigetega 4 ja 5, millega võetakse üle direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõiked 2 ja 8a. Lõige 4 sätestab, et muule kui bioloogilist päritolu vesinikule päritolutunnistust väljastades tuleb tootjal esitada teave ka kütuse energiaühiku vastavuse kohta komisjoni delegeeritud määruses (EL) 2023/1184 kehtestatud kriteeriumitele. Taastuva mittebioloogilist päritolu vesiniku tuvastamiseks nõuab päritolutunnistuste väljastaja tootjalt sellise vesiniku tootmise sertifikaati. Tõendamaks, et vesinik on mittebioloogilist päritolu, võib tootja kasutada vabatahtlikke skeeme, nagu ISCC, REDcert, CertifHy või KZR INiG System. Päritolutunnistuse väljastab riiklik väljastaja ehk põhivõrguettevõtja. Päritolutunnistusi väljastatakse muule kui bioloogilist päritolu taastuvvesinikule kuni hetkeni, mil selgub, et tegemist ei ole muu kui bioloogilist päritolu taastuvvesinikuga. Lõike 4 punkti 2 alusel tuleb tootjal esitada ka toodetud vesiniku tüüp. Lõige 5 selgitab, et vesiniku tüüpe on kolm: muu kui bioloogilist päritolu taastuvvesinik, taastuvvesinik ning muu vesinik (ehk fossiilne vesinik).

Punktiga 33 täiendatakse § 32¹⁰ lõiget 1, sätestades, et süsteemihaldaja loob elektroonilise ühenduse liidu andmebaasiga, et tagada andmevahetus taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi eest riigisiselt väljastatud ja tarbimise tõendamiseks kustutatud päritolutunnistustest. Andmevahetuse täpne sisu on selginemisel ja sealjuures on oluline, et turuosalised ei esita andmeid otse liidu andmebaasi. Muudatuse kohaselt toimub taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi tootmise ja tarbimise andmete vahetus elektrooniliselt riikliku päritolutunnistuste süsteemi kaudu.

Punktiga 34 täiendatakse § 32¹⁰ lõiget 2, millega võetakse üle direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõike 2 teine lõik. Eestis (praegu) puuduvad registreerimistasud, kuid säte on oluline, kui registreerimistasude süsteem osutub vajalikuks tulevikus. Siis peab registreerimistasud luues arvestama erisusega alla 50 kW võimsusega tootmiseseadmete ja taastuvenergiakogukondadega.

Punktiga 35 täiendatakse § 32¹⁰ lõikega 9¹, millega võetakse üle direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõike 8 esimese lõigu punkt a ja teise lõigu punkt a, kohustades elektri ja gaasi tarnijaid tõendama taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu või kogust oma energiaallikate jaotuses päritolutunnistustega ning võimaldades kasutada ülejäänud osa päritolu tõendamiseks vastava energialiigi segajääki.

Punktiga 36 täiendatakse § 32¹⁰ lõiget 10, millega võetakse üle direktiivi 2018/2001 artikli 19 lõike 2 neljanda lõigu punkt c, punkt 8 ja punkti 8a esimene lõik ning lisatakse võimalus väljastada päritolutunnistusi juhul, kui tootja on saanud investeeringu- või tegevustoetust. Sellisel juhul väljastatakse päritolutunnistused otse tarnijale või kustutatakse tarbija kasuks. Tarnija või tarbija on isik, kes ostab energiat kas konkurentsitingimustes või elektrituruseaduse § 3 punkti 8³ kohaste taastuvelektri müügilepingutega.

Punktiga 37 muudetakse § 32¹⁰ lõike 13 sõnastust, kuna liidu andmevahetuse sisu ning protsessid pole veel täpselt teada. Samuti on Eesti olemasolevaid lahendusi silmas pidades oluline, et turuosalisel ei edastaks andmeid otse liidu andmebaasi, seega varasem sõnastus „samal ajal, kui taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi saadeti registreeritakse liidu andmebaasis“ ei vasta Eesti lahendustele. Muudatuse kohaselt toimub taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi tootmise ja tarbimise andmete vahetus elektrooniliselt riikliku päritolutunnistuste süsteemi kaudu.

Punktiga 38 täiendatakse seadust peatükiga 8³ „Taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamine“, mille eesmärk on aidata kaasa taastuenergia eesmärkide täitmisele.

Eelnõuga täiendatakse EnKSi §-ga 32¹⁵ „Taastuenergia alad“, mis koosneb kolmest lõikest. Eelnõu ja seletuskirja EnKS peatüki 8³ numeratsioon arvestab Riigikogus menetluses olevat SE 359.

Taastuenergia direktiivi 2023/2413 artiklist 15b tuleneb liikmesriikidele kohustus kaardistada alad, mis on vajalikud, et anda riiklik panus Euroopa Liidu 2030. a taastuenergia üldeesmärgi saavutamisesse. Taastuenergia aladena kaardistatakse nii maismaa- kui merealad, mis on taastuenergia arendamiseks kasutusele võetud või mis selleks potentsiaalselt sobivad. Kaardistust ja selle ajakohastamist korraldab Kliimaministerium. Keskkonnaagentuur on juba alustanud selleks ettevalmistavaid töid ja vastav lahendus peab valmima 21. maiks 2025.

Kaardil näidatakse riigi taastuenergia potentsiaali ning olemasolevaid alasid, mis sobivad taastuenergiajaamade rajamiseks ning nendega seotud taristuks. Taristu all peetakse silmas vajalikku energiavõrku ja salvestust. Alade kaardistamisel lähtutakse riiklikes energia- ja kliimakavades (edaspidi REKK) taastuenergiatehnoloogiate prognoositavatest koguvõimsustest. Arvestatakse taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kättesaadavust, eri liiki tehnoloogia potentsiaali taastuenergia tootmiseks, prognoositavat energianõudlust ja asjakohase energiataristu olemasolu või selle rajamise või uuendamise potentsiaali. Soositud on alade mitmeotstarbeline kasutus. Info taastuenergia arenduste ja potentsiaali kohta koondatakse automaatselt uuenevasse kaardirakendusse. Alade kaardistamisel arvestatakse mh energianõudlust (arvestatud ka REKKi trajektoorides) ning arvesse võetakse olemasoleva ruumilise planeerimise dokumendid. Kaardirakenduses on plaanis kasutada võimalikult palju olemasolevate andmekogude andmeid.

Lisaks Kliimaministeriumi ja Keskkonnaagentuuri hallatavatesse andmekogudesse kogutavatele andmetele on kavas kasutada ka Regionaal- ja Põllumajandusministeriumi, Maaameti (2025. a Maa- ja Ruumiamet), Eleringi ja Elektrilevi kogutavaid andmeid. Kaardistuse ettevalmistamisel on juhtroll Keskkonnaagentuuril, kes on kaardistuse koostamiseks vajalikke

tegevusi juba alustanud. Kaardistusse koondatakse andmed Eestis olemasolevate taastuenergiajaamade kohta, samuti kajastatakse kaardistuses võimalused taastuenergiaallikate kasutamiseks. Andmete koondamine on oluline nii taastuenergia eesmärkide saavutamise seisu hindamiseks ja valdkonnapoliitiliste otsuste kujundamiseks, aga ka uute taastuenergiarajatiste planeerimiseks. Seni on iga taastuenergia tehnoloogia kohta kogutud andmeid eraldi, kõik kavandatavad taastuenergiajaamad ei pruugi eeldada planeerimismenetluse läbimist ja kogu taastuenergia tervikpildi koostamine on eeldanud selle info vajajatelt lisatööd ja kaardikihtide kombineerimist. Direktiivist tulenev tähtaeg kaardistuse valmimiseks on 21. mai 2025.

Paragrahvi 32¹⁵ lõikega 3 sätestatakse seaduses uue mõistena eelisarendusalad, mis on osa taastuenergia aladest, täpsemalt taastuenergia ala maismaal, mis vastab järgmistele tingimustele:

- 1) ala sobivus tuuleelektrijaama rajamiseks on tuvastatud selle rajamise eelduseks olevas detailplaneeringus või eriplaneeringus, millele on tehtud keskkonnamõju strateegiline hindamine ja puudub oluline piirulene keskkonnamõju;
- 2) alal tuuleelektrijaama rajamisega kaasnevate oluliste mõjude leevendamiseks on asjakohased ja piisavad leevendusmeetmed;
- 3) ala on väljaspool kaitseala, hoiuala, püsielupaika, vääriselupaika, hüvitusala, ranna ja kalda piiranguvööndit, I ja II kategooria taimeliikide kasvukohti, kaitstavat looduse üksikobjekti ja Natura elupaigatüpe, mis asuvad väljaspool kaitstavaid alasid;
- 4) keskkonnamõju strateegilisel hindamisel ei ole tuvastatud, et alal paikneks peamisi lindude ja käsitiivaliste rändeteid.

Eelisarendusalaks on ala, mis vastab kõigile nimetatud neljale kriteeriumile.

Eelisarendusalade määramisel lähtutakse looduskaitseaduse ja jahiseaduse muutmise seaduse eelnõust, mille kohaselt on eesmärk kaitsta riiklikult Eesti maa-alast 30 protsenti. Alad, mis kuuluvad riikliku kaitse 30 protsendi hulka, ei kuulu eelisarendusalade hulka. Käesoleval ajal puudub ülevaade sellest, kus täpselt kulgevad rändeteed (eelkõige lindude, aga ka nahkhiirete rändeteed), tavaliselt käsitletakse neid planeeringutes eraldi. Keeruline on sealjuures teadaolevate andmete põhjal tõmmata ka kõigi liikide puhul täpselt piire. Peamiste rändeteede tingimuse hindamisel on aluseks keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH). Kui KSHs viidatakse selgesõnaliselt, et tegemist on peamise rändeteega, ei vasta ala eelisarendusala tingimustele. Rändeteede kaitse on juba riigisisest kehtestatud LKSi §-s 52, kus lõike 1 kohaselt tuleb ehitamisel tagada kaitsealuste liikide isenditele võimalikult ohutud elu- ja liikumistingimused ning lõike 2 kohaselt on võimalik seada ajutisi liiklemispiiranguid loomade rändeteede kaitseks. Erinevalt Natura 2000 võrgustiku aladest ja riigisisest kaitstavatest aladest, kuhu ei ole võimalik planeerimismenetluses tuuleenergiarajatisi planeerida, on peamiste rändeteedega alade puhul see siiski võimalik, kui võetakse tarvidusele leevendusmeetmed. Sellisel juhul on tegemist väljaspool eelisarendusala elluviidava taastuenergia projektiga, mille maksimaalseks menetluse tähtjaks näeb direktiiv ette maismaal kaks aastat. Samas kui eelisarendusalal on taastuenergia projekti menetluse maksimaalseks pikkuseks aasta.

Eelisarendusalade määramise mõte on leida taastuenergiajaamade rajamiseks sobivaimad alad, millele nähakse ette üldisest korrast lühemad loamenetluse tähtjad ja KMH tegemine üksnes erandlikel juhtudel. Direktiivi kohaselt tuleb maismaa eelisarendusalal projekti loamenetlus teha ühe aastaga, merel kahe aastaga. Direktiiv jätab siinjuures liikmesriigi otsustada, millist taastuenergia allikat ja tehnoloogiat eelisarendusalade määramine puudutab. Kuivõrd Eestis on taastuvelektri eesmärgi saavutamiseks esmane tuuleenergia, puudutab eelisarendusalade määramine eelnõu kohaselt vaid tuuleenergia tootmist maismaal, sest maismaa on enam uuritud ja maismaal toimuva tegevuse mõjud on planeerimismenetluses

järjest enam ammendavalt hinnatud. Seega on seatud tingimused, et planeeringutes peavad olema määratud sobilikud alad just tuuleenergiale. Merealasad direktiivi kohaseks eelisarendusalaks ei määrata, kuivõrd merel on tegevusega kaasnevat mõju vaja uurida suuremas mahus ja pikema aja jooksul. Vajalike uuringute tegemata jätmisega kaasneksid riskid, mille mõju ja ulatust on senise teadmise pinnalt keeruline hinnata (alates hävitavast mõjust merekeskkonnale kuni väljastatud lubade kehtetuks tunnistamiseni võimalikes kohtumenetlustes). Lisaks on mereala projektidel ka piiriülene mõju, mis välistab direktiivis ettenähtud KMH tegemata jätmise.

Eestis eelneb tuulepargi loamenetlusele väga põhjalik planeerimismenetlus ja KSH. Sellistes tingimustes ei ole mõistlik luua veel üht protsessi eelisarendusalade väljaselgitamiseks ja seetõttu on iga uut planeeringut käsitletud uue eelisarendusala määramisena. Seetõttu uueneb ajas ka taastuenergia eelisarendusalade loetelu. Kõik maismaal asuvad alad, millele on kehtestatud planeering, on nii põhjalikult uuritud ja analüüsitud, et planeeringu kehtestamisega juba antakse hinnang tuuleenergia arenduse sobivusele. Kuna üldplaneeringule järgneb täpsem detailplaneering, siis eelnõu kohaselt üldplaneeringu kehtestamisega ala eelisarendusalaks ei saa. Küll aga loetakse eelnõu kohaselt eelisarendusalaks kõik maismaal asuvad alad, mis on detailplaneeringu või eriplaneeringuga tunnistatud tuuleenergia tootmiseks sobivaks ja vastavad lõikes 3 sätestatud tingimustele. Sealjuures kohalduvad eelisarendusala reeglid sõltumata sellest, kas eriplaneering on tehtud detailse lahendusega või ilma selleta. Teoreetiliselt ei saa välistada võimalust, kus üldplaneeringus valitakse asukoht täpsustusastmes, mis projekteerimistingimusi väljastada võimaldab. Sellisel juhul on see sarnane asukoha eelvaliku otsuse alusel KOVi kehtestatava eriplaneeringuga, millele järgneb samuti projekteerimistingimuste andmine. Senise praktika kohaselt ei ole ühtki üldplaneeringut tehtud sellise täpsusega, et üldplaneeringust oleks otse võimalik liikuda loamenetlusesse. Seetõttu ei ole eelnõu kohaselt üldplaneeringu kehtestamisega võimalik eelisarendusala nõuetele vastavust saavutada.

Eriplaneering on 2024. a alguse seisuga algatatud 21 kohaliku omavalitsuse üksuses (KOV), mis tähendab, et tegemist on ka potentsiaalsete eelisarendusaladega. Tuuleenergia potentsiaali puudutav üldplaneering on algatatud 15 KOVis. Kui üldplaneeringutest jõutakse detailplaneeringu kehtestamiseni aladel, mis ei ole seniste eriplaneeringu menetlustega hõlmatud, on ka detailplaneeringutega alad eelisarendusalad.

Direktiivi eesmärk on kiirendada taastuenergia loamenetlusi. Eelisarendusalal näeb direktiiv ette kiirema menetlusena loamenetluse üheaastase kestuse, sh ka KMH kestus. KMHd maismaatuuleparkide projektide senistes menetlustes üldjuhul tehtud ei ole, sest peamiselt on tuuleparkide keskkonnamõju hinnatud juba planeerimismenetluse käigus. Ilma KMH-ta koosneb maismaatuulepargi loamenetlus ehitusloa ja kasutusloa menetlusest, mille tähtaeg on juba kehtiva õiguse kohaselt 30 päeva ehk kokku 60 päeva. Seega on maismaatuulepargi loamenetlus lühem kui tähtaeg, mille direktiiv näeb ette eelisarendusalade n-ö kiirendatud loamenetlusele.

Paragrahviga 32¹⁶ lisatakse EnKSi taastuenergia projekti menetlust käsitlevad sätted.

Lõikes 1 sätestatakse, millistest etappidest taastuenergia projekti menetlus koosneb. Menetlus (loamenetlus) koosneb ajast, mis kulub taastuenergiajaama, vajaliku taristu ja samas asukohas asuva salvestusseadme rajamiseks, käitamiseks, ajakohastamiseks ning võrguga ühendamiseks vajalikele tegevuslubadele, eeskätt ehitusluba, ehitusteatis, meretuulepargi hoonestusluba, kasutusluba, kasutusteatis ja keskkonnakaitseluba (elkõige keskkonnaloa ja keskkonnakompleksloa, edaspidi *kompleksluba*)) menetluseks ning asjakohasel juhul KMH-st. Samuti kuulub loamenetlusprotsessi võrgu jaoks nõuetekohaseks tunnistamise

protsess, mille all peetakse silmas võrguühenduse valmimise järel võrguettevõttega võrgulepingu sõlmimist. Loamenetluse protsessi tähtaeg sisaldab üksnes selliseid menetlusetappe, mille kiirus sõltub haldusorganist.

Siinkohal ei loeta tegevuslubade hulka maapinna ettevalmistamiseks vajalikke dokumente, näiteks metsateatise, puu- ja põõsarinde raie nõusolekuid jne. Kõigi vajalike tegevuslubade menetluste peale kokku on võimalik teha vaid üks KMH. Riigisiselt on üksikute lubade tähtajad sätestatud vastavat luba reguleerivates eriseadustes. Kehtivad tegevuslubade menetlustähtajad on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Tegevuslubade menetlustähtajad (hõlmab aega ehitusloa taotlusest kuni kasutusloani, tähtaeg ei hõlma keskkonnamõju võimalikule hindamisele kuluvat aega)

Luba	Menetlustähtaeg (p)	Loa andja	Seadus
Ehitusluba/kasutusluba	30/30	KOV/TTJA	EhS ¹⁵
Ehitusteatis/kasutusteatis	10 (+30)/10 (+30)*	KOV	EhS
Kompleksluba	180	KeA	THS ¹⁶
Keskkonnaluba	90	KeA	KeÜS ¹⁷
Hoonestusluba	180+90**	TTJA	EhS

*Kui kohaliku omavalitsuse üksus (KOV) või Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) ei alusta täiendavat kontrolli esimese kümne päeva jooksul, võib alustada ehitamist/kasutamist. Uue kontrolli vajaduse korral lisandub menetlusele kuni 30 päeva.

**Esmalt antakse 30 päeva asjaomastele asutustele arvamuse avaldamiseks. Seejärel avaldatakse Ametlikes Teadaannetes teade ning 60 päeva jooksul on võimalik esitada konkureerivaid taotlusi. Pärast seda tehakse 90 päeva jooksul hoonestusloa algatamise otsus. See esmane protsess on mõeldud lõpliku taotleja välja selgitamiseks ega kuulu direktiivi mõistes loamenetluse aja hulka. Pärast KMHd ei ole määratud tähtaega hoonestusloa andmise otsustamiseks. Meretuulepargi ühendloa sätete kohaselt tehakse hoonestusloa andmise otsus 90 päeva jooksul pärast lisaandmete esitamist, milleks on taotlejal aega 180 päeva pärast KMH aruande nõutele vastavaks tunnistamisest.

Eestis enam levinud taastuvenergiajaamade (päikeseparkide, tuuleparkide ja biogaasijaamade) keskmine tegelik loamenetluse kestus erineb olulisel määral (vt tabel 2).

Tabel 2. Keskmised menetlusajad sõltuvalt taastuvenergiajaamast enne eelnõu

	Ehitusluba/ kasutusluba (päevi)	Keskkonnaluba/ kompleksluba (kuud)	KMH (kuud)	KOKKU (päevi)
Maismaa tuulepargid	42/42*	-	Pole seni tehtud	84
Päikesepargid (>100 kW)	33/40 **	-	Pole seni tehtud	73
Biogaasijaamad	110/93 ***	11/12****	Pole seni tehtud	568

*Perioodil 2020–2024 keskmine menetlusaeg, millest on välja arvatud 2020. aasta kasutusloa ajakulu anomaalia. Sellega arvestamisel oleks kasutusloa menetlusaeg 70 päeva.

**Perioodil 2020–2024 keskmine menetlusaeg, millest on välja arvatud mõned üksikud anomaaliad, mis on võtnud aega üle 98 või 152 päeva. Nendega arvestamisel oleks keskmine ehitusloa menetlusaeg 42 päeva ja kasutusloa menetlusaeg 66 päeva.

***Ehitusloa keskmise menetlustähtaja arvestuses on menetlused tähtaegadega nii 26 kui ka 312 päeva ja kasutusloa keskmise menetlustähtaja arvestuses on menetlused tähtaegadega nii 63 kui ka 134.

¹⁵ Ehitusseadustik.

¹⁶ Tööstusheite seadus.

¹⁷ Keskkonnaseadustiku üldosa seadus.

****Keskmine aeg taotluse esitamisest loa väljastamiseni perioodil 2018–2024. Sees on ka aeg, mil taotlus oli taotleja käes täiendamiseks, st tegelik menetlusele kulunud aeg on lühem.*

Keskkonnakaitselubasid (keskkonnaluba, keskkonnakompleksluba) annab KeA. Ehituslubade ja kasutuslubade puhul on pädev asutus kas KOV või TTJA, hoonestuslubade puhul TTJA. Ehitustegevusega seotud taotlused esitatakse ehitisregistris (edaspidi EHR). Kui ehitusloa taotlust ja sellega seotud dokumente ei ole võimalik esitada EHRi kaudu, esitatakse need pädevale asutusele ning pädev asutus kannab andmed EHRi. Keskkonnakaitselubade taotlemine ja menetlemine ning loaga seotud kohustuste täitmine toimub keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS kaudu.

Ehitusseadustikus reguleeritud lubade ja keskkonnaseadustiku üldosa seadusega reguleeritud keskkonnalubade menetluse oluline erinevus on, et keskkonnakaitseloa taotlus võetakse menetlusse alles siis, kui selles esinevad puudused on kõrvaldatud ning see vastab nõuetele, kui seadusega ei ole sätestatud teisti. Ehitusseadustiku kohane taotlus võetakse menetlusse ka juhul, kui taotluses esinevad puudused, s.o hakkab kulgema menetlusaeg.

Keskkonnakaitseloa taotluse vaatab KeA läbi 21 päeva jooksul selle esitamisest ning vajaduse korral küsitakse enne taotluse menetlusse võtmist lisateavet. Taotluses esinevate puuduste kõrvaldamisele seatakse tähtaeg. Sama, 21-päevane tähtaeg hakkab kulgema alati uuesti, kui esitatakse täiendatud taotlus. Seega võib keskkonnakaitselubade taotluste menetlusse võtmise aeg sõltuvalt kavandatava tegevuse keerukusest ja taotluse ettevalmistamise kvaliteedist küündida mitme kuuni. Keskmine biogaasijaama taotluse menetlusse võtmise aeg on olnud kuus kuud.

Ehitusloa taotlus võetakse menetlusse kohe esitamisest ja puuduste kõrvaldamiseks antakse vajaduse korral tähtaeg pärast taotluse menetlusse võtmist. Puuduste kõrvaldamise aega menetlusaja hulka ei loeta. Taotluse menetlusse võtmisele ei eelne taotluse täielikkuse kontrolli ja kogu loamenetlusele kehtib üks 30-päevane menetlustähtaeg ehk loataotluse formaalsete ja materiaalsete nõuete kontroll toimub sama tähtaja jooksul ning nende eristamine on EhSis üksnes mõtteline.

Maismaatuuleparkide ja päikeseparkide loamenetluses tuleb taotleda ehitusluba ja kasutusluba või teatud juhtudel, näiteks alla 100 kW võimsusega elektritootmisrajatiste puhul, esitada ehitusteatis ja kasutusteatis. Maismaatuuleparkidele ja päikeseparkidele ei ole tavaliselt vaja taotleda keskkonnakaitseluba. Meretuulepargi rajamiseks tuleb alates 01.08.2024 jõustunud muudatuste tulemusel taotleda ühendloana meretuulepargi hoonestusluba. Varem algatatud menetlustes oli meretuulepargi rajamiseks vaja taotleda eraldi hoonestusluba, ehitusluba ja vee-erikasutuse keskkonnaluba. Biogaasijaamade rajamisel on lisaks ehitusseadustikust tulenevatele lubadele vaja taotleda keskkonnakaitseluba.

Lõikega 2 lisatakse seadusesse säte, mis kirjeldab, mida tähendab taastuvenergiajaama ajakohastamine. See on taastuvenergiat tootva jaama ja taastuvenergiajaama võrguga ühendamiseks vajalike ehitiste uuendamine, sh paigaldiste või käitamissüsteemide ja seadmete täielik või osaline asendamine tootmisvõimsuse asendamiseks või paigaldise võimsuse või tõhususe suurendamiseks.

Lõikega 3 täiendatakse seadust taastuvenergiajaamaga samas asukohas asuva salvestusseade mõistega, mille kohaselt koosneb see energiasalvestusseadmest ja taastuvenergiajaamast, mis on ühendatud sama võrgu juurdepääsupunkti.

Lõikega 4 täpsustatakse seadust, et oleks üheselt arusaadav, mida taastuvenergiaprojekti menetluse kestuse hulka ei loeta:

1. eelnõukohase seaduse § 32¹⁷ lõikes 3 nimetatud taotluse täielikkuse hindamise ja puuduste kõrvaldamise aega;
2. taastuenergiajaama ehitamise või ajakohastamise aega, sest loamenetlusega kaasnevad load annavad juba õiguse rajatis ehitada;
3. taastuenergiajaama võrgutaristuga ühendamiseks, võrgu stabiilsuse, töökindluse ja ohutuse tagamiseks tehtavate tegevuste aega;
4. projekti menetlusega seotud õiguskaitsevahendite kasutamise aega (vaided, kohtuvaidlus).

Sealjuures ei loeta loamenetlusprotsessi hulka maakasutuse piirangutega seotud menetlusi (nt omaniku nõusolek), kaevandusalade korrastamist.

Projekti menetlemise aja kulgemise arvestusse ei loeta ka aega, mille jooksul taotleja kõrvaldab taotluses puudusi. Puuduste kõrvaldamiseks määrataval tähtajal on n-õ edasilükkav mõju ja haldusorganile asja lahendamiseks ettenähtud tähtaja kulgemine peatub¹⁸. Puudustega taotlust ei saa menetleda, mistõttu juhul, kui taotluse läbivaatamiseks ettenähtud tähtaeg ei peatuks puuduste kõrvaldamise ajaks, seaks see ohtu menetlustulemuse õiguspärasuse, kuna järelejäänud aeg ei pruugi olla piisav menetlemiseks ja kõigi asjaolude väljaselgitamiseks.

Lõikes 5 viidatakse seaduse §-le 32¹⁹, mis sätestab, missuguste tähtaegade jooksul viiakse läbi kõik taastuenergia projekti elluviimiseks vajalikud menetlused. Kontaktpunkt kuvab lubade menetlustähtaegu, sh loa menetlemiseks veel järele jäänud aega.

Eelnõuga täiendatakse EnKSi §-ga 32¹⁷ „Taastuenergia projekti menetluse alustamine“, mis koosneb neljast lõikest.

Direktiivi muudatustega on täienenud kontaktpunkti ülesanded. Kontaktpunkti ülesanded on aidata läbipaistval viisil taotlejal läbida kõigi tegevuseks vajalike tegevuslubade haldusmenetlus kuni pädevate asutuste ühe või mitme otsuseni loamenetluse lõpus; anda taotlejale kogu vajalik teave, sh juhised, ja kaasata asjakohasel juhul muid haldusasutusi; tagada kogu menetluse vältel ainult ühe KMH tegemine ja tagada direktiivis sätestatud tähtaegadest kinnipidamine. Direktiivi kohaselt arvestatakse projekti menetluse kestuse sisse ka KMH, mis konkreetse loamenetluse puhul loamenetluse kestuse kulgemise peatab. Kontaktpunkti funktsioneerimisel on aluseks eeskätt EhS, keskkonnaseadustiku üldosa seadus (edaspidi *KeÜS*), atmosfääriõhukaitse seadus (edaspidi *AÕKS*), jäätmeseadus (edaspidi *JäätS*), tööstusheite seadus (edaspidi *THS*), veeseadus (edaspidi *VeeS*), maapõuseadus (edaspidi *MaaPS*) ja metsaseadus (edaspidi *MS*).

Lõikes 1 kirjeldatakse taastuenergia projekti menetluse kulgu. Menetlus algab taastuenergia projektide loamenetluse kontaktpunkti kaudu asjakohase taotluse esitamisest:

1) maismaal ehitusloa taotluse või ehitusteatise esitamisest. Kui kavandatav tegevus eeldab keskkonnakaitset, tuleb ehitusloa taotluse või ehitusteatise esitamisel esitada ka keskkonnakaitseloa taotlus. Võimaliku kaasneva ebasoodsa keskkonnamõju korral tuleb ehitusloa taotlusele või ehitusteatisele ja keskkonnakaitseloa lisada andmed leevendusmeetmete kohta;

2) merel meretuulepargi hoonestusloa taotluse menetlusse võtmisest.

Meretuuleparkide puhul eelneb menetlusele alustamisele n-õ taotleja väljaselgitamise protsess, mille aeg ei kuulu aja arvestamise hulka. Taotluse esitamine ei käivita kohe loa saamise menetlust, vaid käivitab taotleja valiku menetluse.

¹⁸ Haldusmenetluse seaduse (HMS) käsiraamat lk 138

Lõikes 2 sätestatakse, et kontaktpunkti ülesandeid täidab ehitisregister (EHR), (EhS § 36 lg 1, § 40 lg 1, 42 lg 8). Kontaktpunkti sätted on kavas üle võtta digitaalse kontaktpunkti loomisega, kuivõrd ehitusloa ja ehitusteatiste menetlused ning keskkonnaloa ja kompleksloa menetlused on riigisiseses õiguses elektroonilisele kujule viidud. Seega füüsilist asutust kontaktpunkti ülesannete täitmiseks ei looda ega nimetata. Samuti ei looda uut andmekogu ega keskkonda. Loamenetluse ühise kontaktpunkti ülesandeid täidab EHR. Olukorras, kus EHRis taotluse esitamisel võivad esineda ajutiselt tehnilised tõrked, saab küll esitada taotluse paberil, aga pädev asutus kannab andmed ja dokumendid siiski registrisse. Taastuvenergia projekti menetlus kontaktpunkti toel on kirjeldatud ka tabelis 3 ja joonisel 1.

2024. aastal suvel valmisid EHRi arendused, mis tulenesid taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamise seadusest. Seda eelnõud puudutavad täiendavad arendused valmivad direktiivi ülevõtmise tähtajaks aastal 2025. Samuti toimub ka keskkonnakaitseleubade taotlemine ja menetlemine keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS. Lisaks on plaanis mitu loamenetlusprotsessi digitaliseerivat tegevust, näiteks e-ehituse platvormi elluviimine ja KMH digitaliseerimine. Digitaalse kontaktpunkti loomiseks e-ehituse platvormi või EHR keskkonda tuleb kontaktpunktiks oleva keskkonnaga liidestada KOTKASega. Eraldi valmis 2024. a juunis Ehitusgiidi veebileht¹⁹, millele kontaktpunkt saab vajaduse korral viidata ning mis aitab kõigil huvilistel paremini orienteeruda ehitusvaldkonnale kohalduvates nõuetes. Kehtivate nõuete avalikkusele paremaks selgitamiseks arendatakse e-ehituse platvormi osaks olevat keskkonda, mille abil on võimalik anda eri profiiliga kasutajatele esmane info ehitistega seotud nõuete ja mõistete kohta ning suunata kasutaja valdkonna eest vastutava asutuse/organisatsiooni vastavat infot sisaldavale kodulehele või asjakohasele õigusaktile, standardile, juhendile või muule dokumendile. Sellega on täidetud ka direktiivi artikli 16 punkt 4 teha kättesaadavaks menetluste käsiraamat. Lisaks on juba koostatud „Kohalike omavalitsuste tuule- ja päikeseenergia käsiraamat“²⁰. Samuti on oluline varustada asjasse puutuvad isikud keskkonnavaldkonna lubade tarvis läbiviidavate menetlusprotsesside juhendmaterjalidega. Ka MKMi tellitud analüüs toob ühe vajadusena välja ühise platvormi loomise planeerimismenetluseks²¹. Seda peavad just KOVid oluliseks, mistõttu on juba alustatud asjakohaseid IT-arendusi.

Tabel 3. Taastuvenergia projekti menetlus kontaktpunkti toel

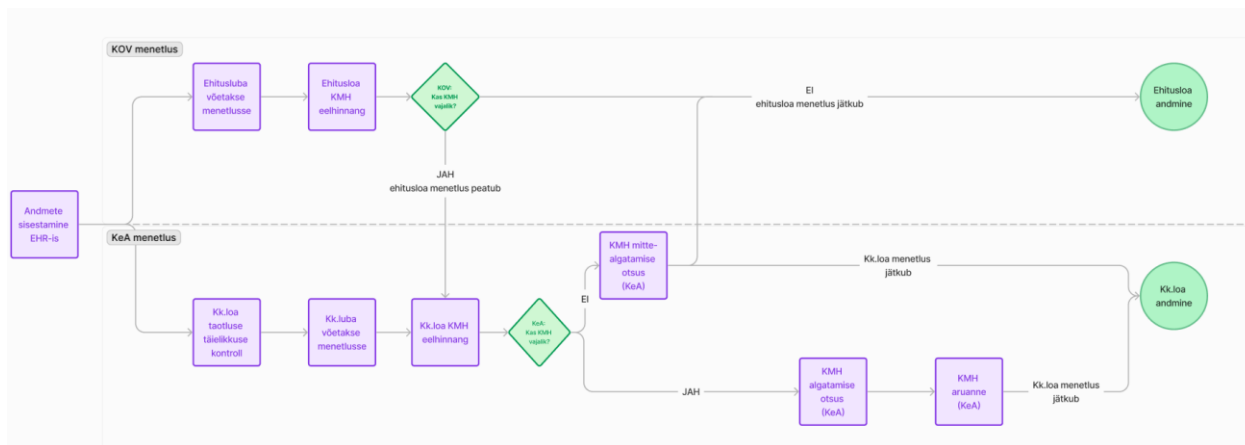
Projekti menetluse alustamine	Taotleja esitab EHRis andmed kavandatava projekti kohta, sh keskkonnakaitseleuba eeldava tegevuse ja leevendusmeetmete kohta, ning ehitusloa taotluse	
Projekti menetlus	KOV	KeA
	Ehitusloa taotluse menetlus algab taotluse esitamisest	Kui projekti elluviimiseks on vaja taotleda keskkonnakaitseleuba, suunatakse taotleja KOTKASesse taotlust esitama
		Toimub taotluse täielikkuse kontroll (kuni 30 p)
		Taotlus hinnatakse nõuetekohaseks ning võetakse menetlusse
Leevendusmeetmed	KOV saadab leevendusmeetmed KeAle kooskõlastamiseks	KeA hindab leevendusmeetmete piisavust ja asjakohasust

¹⁹ <https://www.ehitusgiid.ee/>.

²⁰ <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2022/01/kov-tuule-ja-paikeseenergia-kasiraamat.pdf>.

²¹ https://www.mkm.ee/sites/default/files/documents/2024-03/investeeringute-t%C3%B5hustamise-anal%C3%BC%C3%BCs.MKM_2023-11-30.est_.pdf.

		KeA võib koostöölastada leevendusmeetmeid, mille tulemuslikkust ei ole laialdaselt testitud, seades lisatingimusi meetmete toimivuse ja piisavuse seireks ning vajaduse korral lisaleevendusmeetmete rakendamiseks
	Kui loa taotlusega ei esitata leevendusmeetmeid või kui need ei ole sobivad või piisavad, määratakse need vajaduse korral KMH käigus	
KMH eelhindang	KOV teeb ehitusloa andmise menetluses KMH eelhindangu	KeA teeb keskkonnaloa või kompleksloa andmise menetluses KMH eelhindangu
	Kui ehitusloa KMH eelhindangus selgub KMH vajadus, teeb KOV KeAle KMH algatamise ettepaneku ning ehitusloa menetlus peatub	Kui keskkonnaloa või kompleksloa KMH eelhindangus selgub KMH vajadus, teeb KeA KMH algatamise otsuse
KMH	Kui KeAle on esitatud ehitusloa menetluses selgunud KMH algatamise ettepanek, sh nt leevendus- (ja hüvitus)meetmete väljatöötamiseks, teeb KeA ühise otsuse nii ehitusloa kui ka keskkonnakaitseloa KMH algatamise või algatamata jätmise kohta (30 p jooksul alates keskkonnakaitseloa taotluse menetlusse võtmisest).	
	Ehitusloa menetlus peatub, kuni KeA teeb KMH algatamata jätmise otsuse või kuni KMH aruande nõuetele vastavaks tunnistamiseni	Keskkonnakaitseloa menetlus peatub KMH aruande nõuetele vastavaks tunnistamiseni
	Kui KeA eelhindangu põhjal puudub keskkonnakaitseloa menetluses KMH algatamiseks vajadus, teeb KeA KMH algatamata jätmise otsuse	
	Kui KeA teeb algatamata jätmise otsuse, võib KOV vajaduse korral teha KMH algatamise otsuse	
Luba	Ehitusloa ja keskkonnakaitseloa menetlus jätkub, kui tehakse KMH algatamata jätmise otsus või kui KMH aruanne tunnistatakse nõuetele vastavaks	
	KOV annab välja ehitusloa või keeldub selle andmisest	KeA annab välja keskkonnakaitseloa või keeldub selle andmisest
Projekti menetluse lõppemine	Projekti menetluse tähtaja kulgemine lõpeb, kui antakse viimane taastuvenergia projekti elluviimiseks vajalik tegevusluba	

Joonis 1. Kontaktpunkti ülesehitus

Lõikes 3 sätestatakse, et taastuenergia projekti menetluses hinnatakse enne tegevusloa taotluse menetlusse võtmist taotluse täielikkust. Direktiivi kohaselt tuleb pädeval asutusel eelisarendusaladel tehtava projekti puhul 30 päeva jooksul ja väljaspool eelisarendusala tehtava projekti puhul 45 päeva jooksul taotluse saamisest kinnitada, kas taotlus on täielik või on vaja esitada lisainfot. Loamenetluse tähtaeg algab, kui on kinnitatud taotluse täielikkust. Haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) §-s 15 on reguleeritud taotluses puuduste kõrvaldamise kord, sh on lõikes 3 sätestatud, et kui puudus kõrvaldatakse määratud tähtaja jooksul, loetakse taotlus tähtaegselt esitatuks. HMSi kohaselt algab menetlus taotluse esitamisest, mitte puuduste kõrvaldamisest, ja seega on HMSi regulatsioon juba praegu taotlejale soodsam ja menetlustähtaegade kontekstis kiirem, kui direktiiv ette näeb, v.a keskkonnalubade puhul.

Eelnõu kohaselt puudutab taotluse täielikkuse kontroll eeskätt biogaasijaamade loamenetlust, sest tuuleparkide ja päikeseparkide rajamiseks tavaliselt keskkonnakaitsealused ei nõuta. Kui taastuenergia projekti elluviimiseks tuleb taotleda keskkonnakaitsealuse taotluse menetlusse võtmise otsuse, hinnates, kas esitatud andmed on menetluse algatamiseks nõuetekohased ning annab vajaduse korral tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Kui taastuenergia projekti elluviimiseks taotletakse meretuulepargi hoonestusluba, teeb TTJA hoonestusloa taotluse esitamisest 90 päeva jooksul taotluse menetlusse võtmise otsuse, hinnates, kas esitatud taotlus ja andmed on hoonestusloa menetluse algatamiseks nõuetekohased ning annab vajaduse korral tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Tähtaja kestuse hulka ei loeta konkureerivate hoonestuslubade taotluste menetlusega seotud toiminguid, sest konkurss kestab oluliselt pikemat aega. Ehituslubade menetluses säilib senine kord, kus 30 päeva jooksul tuleb taotluses kõrvaldada nii puudused kui ka viia läbi loamenetlus.

Lõikes 4 sätestatakse, et juhul kui Keskkonnaamet ei ole 30 päeva jooksul teinud keskkonnakaitsealuse taotluse läbi vaatamata jätmise otsust, loetakse taotlus menetlusse võetuks. Nimetatud tähtaja hulka ei loeta aega, mille jooksul taotleja kõrvaldab taotluses puudusi.

Ehitusõiguses eristatakse ehitusõiguse tekkimiseks ehitusloa taotlemist ning ehitusteatisest esitamist. Konkreetsemalt ei ole ehitusloa taotluse esitamisel toodud välja vormiliste eelduste kontrollimise etappi. Ehitusloa menetluses kontrollitakse nii formaalset kui ka materiaalselt vastavust korraga ja seaduse järgi on selleks 30 päeva. Ehitusteatisest menetluses on pädeval asutusel aega kõigepealt kümme päeva, et veenduda, et esitatud taotlus ei vaja lisakontrolli. Kui pädev asutus ei teavita ehitusteatisest esitajat kümne päeva jooksul pärast ehitusteatisest esitamist vajadusest ehitusteatisest esitatud andmete täiendavaks kontrollimiseks, võib alustada ehitamist. Kui on andmeid vaja siiski veelkord kontrollida, lähtutakse ehitusloa menetluse, sh ehitusloa andmise menetluse tähtajast, ja ehitusloa andmisest keeldumise alustest. Kontrolli tulemusel

esitatavad nõuded annab pädev asutus haldusaktina. Seega võib ehitusteatise menetlus olla 10 päeva + 30 päeva ning vältimaks menetlusprotsesside lisamist ning loamenetlusprotsessi pikendamist ei lisata ehitusõigusesse taotluse täielikkuse hindamise etappi.

Hoonestusloa puhul tehakse 90 päevaga otsus algatada hoonestusloa menetlus, kui konkureerivad taotlused puuduvad. Sellega hinnatakse ka taotluse täielikkust. Kui aga konkureerivad taotlused eksisteerivad, hinnatakse need 90 päeva jooksul. Oksjonile kulunud aega hoonestusloa loamenetluse hulka ei arvestata, sest selle käigus alles selgub taotleja, kelle suhtes hoonestusloa menetlus algatatakse. Tavapäraselt tehakse menetluse võtmise otsus ja oksjoni võitja väljakuulutamine samal ajal.

Kehtiva korra kohaselt otsustab Keskkonnaamet KeÜSi § 49 lõike 1 kohaselt keskkonnanõuetekohase taotluse saamisest arvates, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Keskkonnaamet hindab kõigepealt taotluse nõuetele vastavust (taotlus vastab õigusaktidega sätestatud nõuetele) ehk kas andmekoosseis on piisav. Seejärel võetakse taotlus menetlusele. Nõuetele vastavuse hindamisele õigusaktides tähtaega ei ole sätestatud. Riigisisises õiguses tuginetakse ennekõike HMS i§ 5 lõigetele 2 ja 4, mis sätestavad, et menetlus peab toimuma võimalikult kiirelt ja lihtsalt ning toiminguid tehakse viivituseeta. Muudatuse kohaselt on Keskkonnaametil taotluse nõuetekohasuse hindamiseks aega 21 päeva.

Keskkonnakaitselube puudutavad otsused on seni olnud avalikult kättesaadavad KOTKASE kaudu ja jäävad seda ka tulevikus, kui otsused tehakse avalikuks ka digitaalse kontaktpunkti vahendusel. Sellega tagatakse vastavus taastuvenergia direktiivist tulenevale kohustusele teha loamenetlust puudutavad otsused üldsusele kättesaadavaks.

Haldusorgani rollist kontaktpunkti ülesannete täitmisel. EhSi kohaselt annab ehitusloa enamasti kohaliku omavalitsuse üksus (EhS § 39 lg 1). Samal asutusel on ka õigus otsustada KMH vajadus (EhS § 42 lg 2). KOV on haldusorgan (HMS § 8 lg 1) ja seega on seatud talle ka haldusmenetluse seadusest tulenev selgituskohustus. Haldusorgan selgitab menetlusosalisele või taotluse esitamist kaaluvale isikule nende soovil digitaalse kontaktpunkti vahendusel menetlusosaliste õiguseid ja kohustusi, haldusmenetluse tähtaega ja selle kiirendamise võimalusi, vajaminevaid taotlusi ja tõendeid ning kohustuslikke toiminguid (HMS § 36 lg 1). Haldusorgan vastutab oma loamenetluse, sh tähtaegade jälgimise eest.

Eelnõuga täiendatakse EnKSi §-ga 32¹⁸ „Taastuvenergia projekti menetlemine“, mis koosneb seitsmest lõikest.

Direktiivi kohaselt tehakse juhul, kui KMH on vajalik, kõikides loamenetluse etappides ainult üks KMH. See peab olema kõikide seda taastuvenergia projekti puudutavate lubade jaoks ammendav. Kuna tegevuslubade taotlemise järjekord eri otsustajatelt ei ole Eesti õiguses sätestatud, kuid direktiivi järgi kõigi tegevuseks vajalike tegevuslubade menetluste peale kokku saab algatada vaid ühe KMH (vajaduse korral), peab selle algatatava KMHga tegema kõigi vajalike tegevuslubade andmiseks vajalikud uuringud ja hindamised. Seega peavad selle KMH algatamise ja läbiviimise menetlusele olema kaasatud kõik haldusorganid, kellelt on vaja saada mingiks tegevuseks vajalik luba. See tähendab ka seda, et taotlused kõigi vajalike lubade jaoks tuleb esitada samal ajal. Näiteks kui ehitusloa taotlus esitatakse KOVile, suhtleb KOV tegevuseks vajalike lubade andjatega (nt KeAga) ning annab arendajale teada, et ta peab esitama ka näiteks keskkonnakaitseloa taotluse. KOV on antud juhul kontaktpunkt ainult oma loamenetluse kontekstis. See vajab seaduse tasandil regulatsiooni, mistõttu on EnKSi täiendatud §-dega 32¹⁷ ja 32¹⁸. Ainult sellisel juhul on võimalik ühe ammendava KMH tegemine.

Lõikes 1 sätestatakse, et taastuenergia projekti puhul viiakse läbi tegevusloa ja KMH menetlus. Need toimuvad tegevusloa ja KMH menetlust reguleerivatele normide kohaselt, kuid EnKSis sätestatud erisustega.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui taastuenergia projekti elluviimiseks taotletava tegevusloa andmiseks on vajalik KMH, tehakse taastuenergia projekti menetluses üks KMH algatamise otsus. Sealjuures tehakse üks kõikide tegevuslubade andmiseks vajalikku teavet koondav KMH. Muudatuse tulemusel on juhtroll just KeAl, kes kooskõlastab otsuse KOViga. KMHde liitmine aitab kaasa menetluste kvaliteedi parandamisele ja vähendab dubleerivaid otsuseid. Samale järeldusele jõuti ka Advokaadibüroo Sorainen OÜ koostatud analüüsis²².

Lõikes 3 sätestatakse erand, et KMHd ei algatata ehitistele päikeseenergiaseadmete ja samas asukohas paiknevate energiasalvestite paigaldamisel ja kõigi päikeseenergiaseadmete ajakohastamisel, kui sellega ei suurene kasutatav ruum ega vajadus võtta lisaleevendusmeetmeid. Ehitised on nii rajatised kui ka hooned.

Lõikes 4 sätestatakse, et taastuenergia projekti elluviimiseks vajaliku tegevusloa andja teeb otsuse KMH algatamise või algatamata jätmise kohta 30 päeva jooksul tegevusloa taotluse menetlusse võtmisest. See erand ei kehti meretuulepargi hoonestusloa puhul.

Lõikes 5 sätestatakse, et kui KeHJSi § 6 lõike 2 või 2¹ kohase ehitusloa menetluses eelhinnangu andmise käigus selgub KMH algatamise vajadus ja taastuenergia projekti elluviimiseks on vaja taotleda ka keskkonnakaitse luba, teeb ehitusloa andja ehk KOV Keskkonnaametile ettepaneku ühise KMH algatamiseks. Kui Keskkonnaamet ettepaneku järel KMHd ei algata, teeb ehitusloa andja ise KMH algatamise otsuse. Seega kui KOV peab KMH tegemist vajalikuks, on tal õigus algatada KMH sõltumata asjaolust, et KeA seda keskkonnakaitseloa menetlemisel ei tee. Üldjuhul peaks ehitusloa menetluses KMH otsus tulema enne kui keskkonnaloa puhul, kuna KeAl on 30 päeva aega taotluse nõuetekohasust kontrollida ja menetlusse võtmisest 30 päeva eelhinnangu koostamiseks. Ehitusloa menetlus peatub kuni KeA KMH otsuseni. Senise praktika kohaselt ei ole KOVid taastuenergia loamenetlustes KMH algatamist üldjuhul vajalikuks pidanud, sest planeerimisprotsessis on keskkonnamõju hinnatud planeeringu KSH käigus.

Lõikes 6 sätestatakse, et tegevusloa taotluse menetlus peatub kuni KMH algatamata jätmise või KMH aruande nõuetele vastavaks tunnistamise otsuse tegemiseni.

Lõikes 7 sätestatakse, et taastuenergia projekti menetlus kestab loetakse lõppenuks, kui projekti elluviimiseks kõigi vajalike tegevuslubade menetlus on lõppenud.

Eelnõuga täiendatakse EnKSi §-ga 32¹⁹ „Taastuenergia projekti menetluse kestus“, mis koosneb neljast lõikest.

Need muudatused hõlmavad kõiki loamenetlusi, mis algatatakse pärast eelnõu seadusena jõustumist. Sätestatud tähtajad kehtivad projekti kogumenetlusele (ei kehti üksikutele tegevuslubadele), st projekti menetluse kestuse jooksul tuleb menetleda kõik vajalikud tegevusload ja teha vajaduse korral KMH. Kehtestatud tähtajad on esitatud tabelis 3.

Lõige 1 sätestab taastuenergia projekti menetluse kestuse maismaal, mis on kuni kaks aastat. Kuni üks aasta alla 150 kW võimsusega taastuenergiajaama rajamisel, taastuenergiajaamaga

²²https://www.mkm.ee/sites/default/files/documents/2024-03/investeeringute-t%C3%B5hustamise-anal%C3%BC%C3%BCs.MKM_2023-11-30.est_.pdf

samas asukohas asuva salvestusseadme või võrguühenduse rajamisel ja taastuenergiajaama ajakohastamisel.

Lõige 2 sätestab taastuenergia projekti menetluse kestuse merealal, mis on kuni kolm aastat. Alla 150 kW võimsusega taastuenergiajaama rajamisel, taastuenergiajaamaga samas asukohas asuva salvestusseadme või võrguühenduse rajamisel ja taastuenergiajaama ajakohastamisel kuni kaks aastat.

Enne eelnõu jõustumist meretuulepargi rajamise eesmärgil algatatud hoonestusloa menetluste puhul, milles on mindud üle ühendloa menetluse, kohalduvad menetlustähtajad vastavalt sellele, kuidas on esitatud keskkonnakaitseloa ja ehitusloa taotlus. Nende menetluste puhul, mis uue meretuulepargi hoonestusloa menetlusele üle ei lähe, ei loeta hoonestusloa menetluse aega taastuenergia projekti kogumenetluse sisse. Sellise lahenduse põhjuseks on asjaolu, et EhSis sätestatud hoonestusluba on olemuselt avaliku veekogu kasutamise õigus, mida eelnõu kohaselt ei loeta taastuenergia projekti kogumenetluse sisse.

Lõige 3 sätestab taastuenergia projekti menetluse kestuse eelisarendusalal, mis on kuni üks aasta. Kuni kuus kuud alla 150 kW võimsusega taastuenergiajaama rajamisel, taastuenergiajaamaga samas asukohas asuva salvestusseadme ja võrguühenduse rajamisel ja taastuenergiajaama ajakohastamisel.

Lõige 4 näeb ette, et nimetatud tähtaegu on võimalik põhjendatud juhul ja erakorraliste asjaolude tuvastamisel pikendada. Tabelis 4 on taastuenergia projektide loamenetluse tähtajad. Tähtaegade pikendamise aluseks olevate erakorraliste asjaolude hulka ei ole võimalik lugeda ajamahukaid uuringuid, mille tegemine on ette nähtud juba planeerimismenetluses. Erakorraliste asjaoludena peetakse silmas looduskeskkonna ootamatut muutust (näiteks uue elupaiga avastamist vms), millega ei saanud eelnevas menetluses arvestada. Samuti on siinkohal oluline rõhutada, et kestuse hulka ei loeta § 32¹⁶ lõikes 4 nimetatud aega, näiteks ehitamist, kohtuvaidlusi, taotluse täiendamist. Seega hõlmab tabelis 4 toodud tähtaeg ainult ametiasutuste toiminguid.

Tabel 4. Taastuenergia projektide loamenetluse tähtajad

	Menetluse kestus	Menetluse pikendamine
Taastuenergia projekt maismaal		
Üldjuhul	kuni 2 aastat	kuni 6 kuud
Kuni 150 kW võimsusega taastuenergiajaama rajamine	kuni 1 aasta	kuni 3 kuud
Taastuenergiajaamaga samas asukohas asuva salvestusseadme või võrguühenduse rajamine	kuni 1 aasta	kuni 3 kuud
Taastuenergiajaama ajakohastamine	kuni 1 aasta	kuni 3 kuud
Taastuenergia projekt merealal		
Üldjuhul	kuni 3 aastat	kuni 6 kuud
Kuni 150 kW võimsusega taastuenergiajaama rajamine	kuni 2 aastat	kuni 3 kuud
Taastuenergiajaamaga samas asukohas asuva salvestusseadme või võrguühenduse rajamine	kuni 2 aastat	kuni 3 kuud
Taastuenergiajaama ajakohastamine	kuni 2 aastat	kuni 3 kuud
Taastuenergia projekt eelisarendusalal		
Üldjuhul	kuni 1 aasta	kuni 6 kuud
Alla 150kW võimsusega taastuenergiajaama rajamine	kuni 6 kuud	kuni 3 kuud
Taastuenergiajaamaga samas asukohas asuva salvestusseadme või võrguühenduse rajamine	kuni 6 kuud	kuni 3 kuud

Eelnõuga täiendatakse EnKSi §-ga 32²⁰ „Eelisarendusalale rajatava taastuenergiajaama projekti loamenetluse erandid“, mis koosneb neljast lõikest.

Direktiivi kohaselt üldjuhul eelisarendusalal projekti loamenetluses KMHd ega ka KMH eelhinnangut ei tehta. Direktiivi alusel on eelnõusse kavandatud säte, mille kohaselt loamenetluse alguses võrreldakse projekti omadusi ja leevendusmeetmeid kehtestatud planeeringus sätestatuga. Sellise läbivaatamise eesmärk on veenduda, et projekt vastab planeeringu tingimustele, ei ületa planeeringus sätestatud piire ega ehitusõiguse alaseid näitajad, samuti tuvastatakse läbivaatamisel, et võrreldes planeerimismenetluse ja KSHga ei ole keskkonnaseisundis toimunud olulisi ettenägematuid muudatusi.

Selleks sätestatakse lõikega 1, et eelisarendusalal tuuleelektrijaama loamenetluses kontrollib tegevusloa taotluse menetleja (KOV) muuhulgas asjaolusid, kas kavandatava projektiga ei kaasne ettenägematut olulist keskkonnamõju, sh piiriülest keskkonnamõju, millega ei ole arvestatud keskkonnamõju strateegilisel hindamisel; kas kavandatava projekti mõju leevendusmeetmed on asjakohased ja piisavad. Tegemist ei ole KeHJSi-kohase KMH eelhinnanguga. Kui ettenägematut olulist keskkonnamõju loamenetluses ei tuvastata, siis KMH algatamata jätmise otsust ei tehta, kuid loa andmise otsuses mh selgitatakse kontrollitavaid asjaolusid.

Piirülese mõju korral ei kehti eelnõu kohane kiirendatud menetlus, vaid kehtib tavapärane KMH korraldus. Kui planeerimismenetluses antakse planeeringu kehtestamisega heakskiit taastuenergia projekti põhimõttelisele lahendusele ja tuuakse loetelu leevendusmeetmetest, mida on võimalik kasutada, siis loamenetluses on juba selge nii konkreetne projekt kui ka valik, milliseid leevendusmeetmeid on kavas konkreetse projekti mõju leevendamiseks kasutada. Seega on oluline tegevusloa loamenetluses menetleja hinnang, kas konkreetse projekti mõjud on meetmetega leevendatavad, vältimaks vaidlusi protsessi järgmistes etappides.

Lõige 2 sätestab, et eelisarendusalal võib KMH algatada, kui on selgelt tõendatud järgmised asjaolud:

- 1) projekt avaldab tõenäoliselt ettenägematut olulist keskkonnamõju, mida ei olnud võimalik ette näha varasemal keskkonnamõju strateegilisel hindamisel;
- 2) ettenägematu olulise keskkonnamõju leevendamiseks ei ole piisavaid leevendusmeetmeid või hüvitusmeetmeid juhul, kui võimalikku kahju kaitsealusele liigile või looduslikult esinevale linnuliigile ei ole võimalik täielikult leevendada.

Planeerimismenetluses pakutakse välja ka võimalikke leevendusmeetmeid (direktiivis kasutatud ka terminit *mitigation rulebook*), mis ei ole veel esitatud konkreetse projekti täpsusega. Leevendusmeetmete variandid pakub välja arendaja või KeA. Loamenetluse alustamisel on arendaja teinud lõpliku projekti valiku ja valinud välja ka konkreetse projekti jaoks sobivad leevendusmeetmed. Kaalukatel põhjustel saab leevendusmeetmeid hiljem muuta, tagamaks, et leevendusmeetmed täidaksid eesmärgi. Eelisarendusalal antakse projekti loamenetluses hinnang (Keskkonnaameti kooskõlastus), kas konkreetse projekti jaoks valitud leevendusmeetmed on sobivad ja asjakohased.

Kui loamenetluses ilmnevad erakorralised asjaolud ning selgub, et leevendusmeetmete rakendamine ei ole piisav, on ka eelisarendusalal võimalik loamenetluse protsessis välja töötada hüvitusmeetmed. See võib olla ka üks põhjus, miks eelisarendusalal algatatakse KMH. Kui tuvastatakse, et erakorralised asjaolud võivad põhjustada olulist keskkonnamõju või kavandatud leevendusmeetmed on ebapiisavad, on võimalik ka KMH algatamine. Eelisarendusalade puhul on tingimus, et projektiga tekitatav oluline mõju peab olema

leevendatav leevendusmeetmetega. Seega kui planeeringus nähakse ette ülekaaluka avaliku huvi kohaldamine ning hüvitusmeetmed tegevusega tekitatava olulise keskkonnamõju kompenseerimiseks, ei ole tegemist eelisarendusalaga. Seega juhtudel, kui maismaatuulepargile eelnevas planeeringus on ette nähtud hüvitusmeetmed, ei ole loamenetluses liikudes tegemist taastuvenergia projekti menetlusega eelisarendusalal, vaid taastuvenergia projekti menetlusega n-ö üldkorras.

Seetõttu sätestatakse lõikes 3, et kui eelisarendusalal tehakse KMH, tehakse KMH algatamise otsus 30 päeva jooksul tuuleelektrijaama tegevusloa taotluse menetluse algusest. KMH algatamata jätmise korral eraldi otsust ei tehta ja loamenetlus liigub vastavalt tähtajale lõpuni. Kuna antud juhul pole tegu KeHJSi-kohase eelhinnanguga ja eelhinnangut ei tehta, siis ei tehta eraldi ka algatamata jätmise otsust. Kui KOV annab ehitusloa, peab ta HMSi kohaselt selgitama ja põhjendama oma otsust (põhjendamiskohustus).

Lõike 4 kohaselt viiakse KMH läbi kuni kuue kuu jooksul või erakorraliste asjaolude ilmnemisel kuni ühe aasta jooksul KMH algatamise otsuse tegemisest.

Punktiga 39 täiendatakse EnKSi rakendussätteid §-ga 40¹, mille kohaselt korraldab Kliimaministeerium 2025. aasta 21. maiks taastuvenergia alade kaardistuse koostamise.

Rakendussätte § 40² lõigetega 1, 2 ja 3 sätestatakse tingimused, mis on vajalikud ühe KMH algatamise otsuse jaoks, kui taotleja on enne käesoleva sätte jõustumist esitanud taastuvenergia projekti elluviimiseks vajaliku ehitusloa ja keskkonnakaitseloa taotluse või ainult ehitusloa või ainult keskkonnakaitseloa. Kõik loetletud tingimused peavad olema täidetud. Rakendussätte on vajalik, et tagada arendaja õiguspärane ootus, kuna direktiiv kohaldub alles siis kui see on siseriiklikult üle võetud.

Kui loa taotleja on esitanud ehitusloa ja keskkonnakaitseloa taotluse, tehakse nende tegevuslubade menetluses keskkonnamõju hindamise vajalikkuse selgumise korral ainult üks keskkonnamõju hindamise algatamise otsus, kui:

- 1) taotleja seda vähemalt ühes loamenetluses taotleb ja
- 2) kummagi loa menetluses ei ole enne käesoleva sätte jõustumist tehtud keskkonnamõju hindamise algatamise või algatamata jätmise otsust.

Kui loa taotleja on esitanud ainult keskkonnakaitseloa taotluse, tehakse taastuvenergiaprojekti elluviimiseks vajalike tegevuslubade menetluses keskkonnamõju hindamise vajaduse selgumise korral ainult üks keskkonnamõju hindamise algatamise otsus, kui:

- 1) taotleja seda keskkonnakaitseloa taotluse menetluses taotleb;
- 2) keskkonnakaitseloa menetluses ei ole enne käesoleva sätte jõustumist tehtud keskkonnamõju hindamise algatamise või algatamata jätmise otsust ja
- 3) taotleja esitab ehitusloa taotluse ning koos sellega taotluse ühiseks keskkonnamõju hindamiseks.

Kui loa taotleja on esitanud ainult ehitusloa taotluse ja vaja on keskkonnakaitseluba, mida esitatud ei ole, tehakse taastuvenergia projekti elluviimiseks vajalike tegevuslubade menetluses keskkonnamõju hindamise vajalikkuse selgumise korral ainult üks keskkonnamõju hindamise algatamise otsus, kui:

- 1) taotleja seda ehitusloa taotluse menetluses taotleb;
- 2) ehitusloa menetluses ei ole enne käesoleva sätte jõustumist tehtud keskkonnamõju hindamise algatamise või algatamata jätmise otsust ja
- 3) taotleja esitab keskkonnakaitseloa taotluse ning koos sellega taotluse ühiseks keskkonnamõju hindamiseks.

Paragrahvi 40² lõikes 4 sätestatakse, et KMH algatamise või algatamata jätmise otsustab Keskkonnaamet.

Lõikes 5 sätestatakse, et juhul kui avaliku veekogu ja majandusvööndi piiritletud alal viiakse tuulepargi hoonestusloa menetlus läbi EhSi §113¹ lõikes 1 nimetatud hoonestusloa menetlusena, ei loeta hoonestusloa menetluse aega taastuenergia projekti menetlusaja sisse. Meretuuleparkide rajamiseks näeb EhS ette meretuuleparkide ühendloa. Kehtiva õiguse kohaselt nõutavate hoonestus-, ehitus- ja veeloa asemel tuleb edaspidi taotleda ühtset meretuulepargi hoonestusloa ning selle raames tehakse ka üks ja terviklik KMH. Seega täidab ühendloa ühtlasi ka direktiivist tuleneva nõude ühe KMH kohta kogu projekti menetluse jooksul. Kui ei minda üle meretuulepargi hoonestusloa menetluse, kohalduvad rakendussätted vastavalt sellele, kuidas on esitatud keskkonnakaitse- ja ehitusloa taotlus. Nende menetluste puhul, mis uue meretuulepargi hoonestusloa menetluse üle ei lähe, ei loeta hoonestusloa menetluse aega taastuenergia projekti kogumenetluse sisse. Taastuenergia projekti kogumenetluse aega loetakse andmete sisestamisest EHRi ehitusloa ja veeloa taotlemiseks, sellest hetkest algab eelnõust tulenev uue taastuenergia direktiivi kohane menetlus. Sellise lahenduse põhjuseks on asjaolu, et EhSi sätestatud hoonestusloa on olemuselt avaliku veekogu kasutamise õigus, mida eelnõu kohaselt ei loeta taastuenergia projekti kogumenetluse sisse.

Lõikes 6 sätestatakse, et § 32²⁰ taastuenergia projekti loamenetluse erandeid eelisarendusaladel ei kohaldata enne käesoleva sätte jõustumist algatatud taastuenergia projekti loamenetlustele.

Lõikes 7 sätestatakse, et EnKSi §-e 32¹¹, 32¹³ ja 32¹⁴ (ülekaalukat avalikku huvi, leevendus- ja hüvitusmeetmeid) kohaldatakse vaid loamenetlustes, mis on algatatud pärast nõukogu määruse 2022/2577 jõustumist ehk 30. detsembrist 2022. Rakendussäte on vajalik, et tagada määrusega (otsekohalduv ülekaalukas avalik huvi) kehtivuse järjepidevus. Nimetatud paragrahvid on hõlmatud Riigikogus menetluses olevas SE-s 359.

Eelnõu § 5. Kaugkütte seaduse muutmise

Kaugkütte seaduse muudatusega täiendatakse § 4 lõiget 3, millega kohustatakse soojusettevõtjaid avaldama oma veebilehel vastavat teavet. Juba varasemalt on ettevõtted olnud kohustatud esitama teavet. Direktiivi üle võtuga lisandub teabe esitamise kohustus ka eelneva kalendriaasta keskmise suhtelise soojuskao kohta võrgus koos sama aasta tarbimistihedusega. Eestis on soojusettevõtteid, kellele muudatus kohaldub Konkurentsiameti 2024. aasta andmete põhjal kokku 70, tegevuslubadega soojusettevõtteid 28. Muudatusest teavitab asjaosalisi Konkurentsiamet.

Eelnõu § 6. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimise seadus (KeHJS)

Punktiga 1 kehtestatakse KeHJSi § 28¹ uues sõnastuses. Kehtiv § 28¹ jõustus 17. märtsil 2023. aastal ning käsitleb maismaatuulejaama keskkonnamõju hindamise erandit. Sätte kehtestamise tingis kiireloomuline vajadus luua kiirem ja efektiivsem loamenetlus, sh KMH, taastuenergia projektidele, et kiirendada ühelt poolt energiakriisist, teiselt poolt kliimakriisist tulenevat taastuenergia kasutuselevõttu. Seoses direktiivi 2018/2001 kolmanda muudatuste paketiga, millega nähakse taastuenergia projektidele ette limiteeritud loamenetluse tähtjad, on vaja paragrahvi laiendada kõigile taastuenergia projektidele.

Direktiiviga ettenähtud tähtja sisse peavad mahtuma kõigi taastuenergiajaama rajamiseks ja käitamiseks vajalike tegevuslubade menetlused, sh KMH. Direktiivis ettenähtud tähtjad on

erinevad sõltuvalt taastuenergia projekti asukohast (maal, merel, eelisarendusalal) ja mahust (uue taastuenergiajaama rajamine või olemasoleva ajakohastamine) ning ulatuvad kuuest kuust kolme aastani (erijuhtudel võimalik ka pikendada). Nende tähtaegade järgimise eest vastutavad tegevuslubade andjad.

Selleks, et vältida mitme KMH menetluse detailset sätestamist KeHJSis, laiendatakse kehtivat § 28¹ eelnõukohase seadusega nii, et sama paragrahvi sätteid on võimalik kohaldada kõigile taastuenergia projektidele. Selleks jäetakse menetlustoimingute tähtajad, milleks on vajalik arendaja kui tegevusest huvitatud isiku panus, otsustaja määrata. Need on eelkõige tähtajad KMH programmi ja aruande esitamiseks ning täiendamiseks. Otsustaja peab nende tähtaegade määramisel lähtuma konkreetse toimingu sisust ja mahust nii, et tähtaeg oleks loamenetluse kogutähtaja raames mõistlik ja proportsionaalne. Otsustajale endale mõeldud tähtajad sätestatakse seaduses, et tagada menetluse optimaalne kulgemine.

Seni ei ole üldjuhul maismaal päikese- ja tuuleparkidele KMHsid algatatud, kuna planeeringu koostamisel on tehtud KSH. KeHJSi § 6 lõike 4 alusel antud Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määrusega nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang, täpsustatud loetelu“ nähakse ette künnised, mille korral tuleb tegevusega kaasneva keskkonnamõju olulisuse kohta anda KeHJSi § 6 lõigete 2 ja 2¹ kohane eelhindang. Eelhindangu kohustusega on viie ja enama tuulikuga elektrijaama, mille koguvõimsus on üle 7,5 MW, rajamine maismaal (määruse § 2 p 2), samuti hüdroelektrijaama rajamine teatud veekogudel (määruse § 11 p 4). Välistada ei saa aga eelhindangu vajadust ka teiste taastuenergia projektide korral, millega võib kaasneva oluline keskkonnamõju (määruse § 15 p 8 või § 16 alusel). Meretuulepargi korral on KMH kohustuslik (KeHJS § 6 lg 1 p 5), samuti hüdroelektrijaama korral, kui kinnihoitav veekogus on üle 10 miljoni kuupmeetri (KeHJS § 6 lg 1 p 21¹).

Eelnõukohase § 28¹ lõiked 1, 2, 6–8, 11 ja 12 kehtivad kõigile taastuenergiajaamadele. Lõikega 1 seotakse kogu paragrahvi kohaldamisala, milleks on energiamajanduse korralduse seaduse § 32¹² lõikes 1 nimetatud taastuenergia projekti KMH.

Lõikega 2 nähakse ette, et kui otsustaja otsustab KMH algatada (eelhindangu tulemusel või kohustuslikus korras), määrab ta arendajale KMH programmi esitamiseks konkreetse tähtaja. Erinevus KMH tavamenetlusest on, et algatamise otsusele ei küsita asjaomaste asutuste arvamust (§ 11 lg 2² ei kohaldata vastavalt § 28¹ lõikele 12) ning ka asjaolu, et KMH programmi esitamiseks on tavapärastelt arendajal 18 kuud (§ 18 lg 7). Tähtaja seadmine on tingitud eelnõukohase seadusega EnKSi lisatavatest tähtaegadest taastuenergia projektide loamenetlustele.

Paragrahvi 28¹ lõikega 6 nähakse otsustajale ette 14päevane tähtaeg KMH programmi nõuetele vastavuse kontrolliks ning lõikega 7 antakse erandina kohustus määrata arendajale teatud etappideks tähtajad.

Lõikega 8 võetakse üle taastuenergia direktiivi artikli 16 b lõike 2 nõue, et juhul, kui otsustaja on kinnitanud KMH ulatuse (Eesti mõttes programmi), siis seda enam hiljem laiendada ei tohi. Lõikega 11 nähakse ette, et juhul, kui arendaja ei järgi otsustaja määratud tähtaegu dokumentide esitamiseks või täiendamiseks, siis jäetakse tegevusloa taotlus läbi vaatamata ja haldusmenetlus lõpeb. Säte on vajalik, et tagada otsustajale võimalus järgida talle pandud loamenetluse üldtähtaegade järgimise kohustust ning anda arendajatele selge sõnum tähtaegade mittejärgimise tagajärjedest.

Lõikes 12 loetletakse KeHJSi sätteid, mida taastuenergia projektide KMH läbiviimisel ei kohaldata. Nendeks on § 11 lõige 2 (KMH algatamise või mittealgatamise otsustamise tähtaeg), lõige 2¹ (selle otsustamise pikendamise võimalus), lõige 2² (KMH algatamise või mittealgatamise otsustamise otsuse eelnõu kooskõlastamine) ja lõige 7 (KMHde liitmine) ning § 18 lõige 7 (tähtaeg arendajale programmi nõuetele vastavuse kontrollimiseks esitamiseks) ja lõige 8 (tähtaeg arendajale aruande esitamiseks).

Eelnõukohase §-ga 28¹ sõnastatakse eraldi sätteid, mis kohalduvad kas ainult maismaal asuvatele projektidele või meretuuleparkidele. Meretuuleparkide erisus on tingitud asjaolust, et nende loamenetluse kogupikkuseks on kolm aastat (maismaal 1–2 aastat). Eelduslikult on tegemist suuremahuliste projektidega, mistõttu peab ka keskkonnamõju hindamise menetlus olema põhjalikum ning seega pole õigustatud teha tavamenetlusest olulisi erinevusi. Nii näiteks ei kohaldata meretuuleparkidele eelnõukohase § 28¹ lõikeid 3–5, mille kohaselt jäetakse ära KMH programmi avalikustamine. Maismaal on KMH programmi avalikustamise asemel ette nähtud konsulteerimine asjaomaste asutustega ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 46 lõikes 1 nimetatud puudutatud isikutega, kellele antakse võimalus esitada oma seisukoht (lg 3). Lõike 4 kohaselt tuleb seisukohad ja ettepanekud esitada 14 päeva jooksul otsustajale, kellel seejärel on samuti 14 päeva aega nendega tutvuda ning kujundada seejärel oma terviklik seisukoht KMH programmi kohta. Lõige 5 kohustab arendajat esitatud seisukohtadele ja ettepanekutele vastama ning programmi täiendama ning täiendatud programmi otsustajale esitama viimase määratud tähtajaks. Seejärel on otsustaja kohustatud selle läbi vaatama ja tunnistama nõuetele vastavaks (või tagastama täiendamiseks) 14 päeva jooksul.

Taastuenergia projektide KMH korral ei tohi ära unustada ka võimalikke olulise piiriülese keskkonnamõjuga projekte, mille korral tuleb lähtuda piiriülese keskkonnamõju hindamise konventsioonist (Espoo konventsioon) ja võimalike kahepoolsete lepingutega kokkulepitust. Kuigi Eestil kui päritoluriigil võib tähtaegade järgimisega esineda teatavaid väljakutseid, tuleb arvestada, et ka mõjutatavatele riikidele kehtivad taastuenergeetika direktiivist tulenevad limiteeritud loamenetluse tähtajad, mistõttu võib eeldada tõhusamat kaasumist võimalikesse olulise piiriülese keskkonnamõjuga projektide menetlustesse.

Kuivõrd teatud taastuenergia projekte puudutavad sätteid tulenevad eelnõukohastest EnKSi täiendavates sätetest, on tabelis 5 ja 6 esitatud kronoloogilises järjekorras nimekiri menetlustoimingutest koos tähtaegade ja õiguslike alustega.

Tabel 5. Maismaal asuva taastuenergia projekti KMH

	Tegevus	Tegija	Tähtaeg päevades	Alus
1.	Loataotluse täielikkuse hindamine*	Otsustaja	30	EnKS § 32 ¹⁷ lg 3
2.	KMH algatamine või mittealgatamise otsus (sh KMH eelhinnang)	Otsustaja	30	EnKS § 32 ¹⁸ lg 1–6 KeHJS § 11 (v.a lõiked 2, 2 ¹ , 2 ² ja 7), § 28 ¹ lg 12
3.	Programmi koostamine	Arendaja	Otsustaja määratud	KeHJS § 28 ¹ lg 2
4.	Seisukohtade esitamine	Asjaomased asutused, puudutatud isikud	14	KeHJS § 28 ¹ lg 4

5.	Seisukohtade läbivaatamine, enda seisukoha kujundamine, arendajale esitamine	Otsustaja	14	KeHJS § 28 ¹ lg 4
6.	Programmi täiendamine	Arendaja	Otsustaja määratud	KeHJS § 28 ¹ lg 5
7.	Programmi nõuetele vastavuse kontroll	Otsustaja	14	KeHJS § 28 ¹ lg 6
8.	<i>Vajaduse korral programmi täiendamine</i>	<i>Arendaja</i>	<i>Otsustaja määratud</i>	<i>KeHJS § 28¹ lg 7</i>
9.	KMH aruande koostamine	Arendaja	Otsustaja määratud	KeHJS § 28 ¹ lg 7
10.	Aruande nõuetele vastavuse esmane kontroll	Otsustaja	14	KeHJS § 21 lg 2
11.	Avalikustamisest teavitamine	Otsustaja	14	KeHJS § 21 lg 1, § 16 lg 2, 3
12.	Avalik väljapanek, seisukohtade esitamine, avalik arutelu	Otsustaja, asjaomased asutused, huvitatud isikud	30 + avalik arutelu	KeHJS § 21 lg , § 16 lg 4 ¹ , 5
13.	Esitatud seisukohtade läbivaatamine	Otsustaja	21	KeHJS § 21 lg 4
14.	Avalikustamise käigus esitatud seisukohtadele vastamine	Arendaja	Otsustaja määratud	KeHJS § 28 ¹ lg 10
15.	Aruande esitamine nõuetele vastavaks tunnistamiseks	Arendaja	Otsustaja määratud	KeHJS § 28 ¹ lg 7
16.	Aruande nõuetele vastavuse kontroll	Otsustaja	30	KeHJS § 22 lg 5
17.	<i>Vajaduse korral aruande täiendamine</i>	<i>Arendaja</i>	<i>Otsustaja määratud</i>	<i>KeHJS § 22 lg 9</i>

Tabel 6. Meretuulepargi hoonestusloa KMH

	Tegevus	Tegija	Tähtaeg päevades	Alus
1.	Loataotluse täielikkuse hindamine*	Otsustaja	90	EnKS § 32 ¹⁷ lg 3
2.	KMH algatamine	Otsustaja	30	EnKS § 32 ¹⁸ lg 1–6 KeHJS § 11, § 28 ¹
3.	Programmi koostamine	Arendaja	Otsustaja määratud	KeHJS § 28 ¹ lg 2
4.	Programmi nõuetele vastavuse esmane kontroll	Otsustaja	10	KeHJS § 16 lg 1 ²
5.	<i>Vajaduse korral programmi täiendamine</i>	<i>Arendaja</i>	<i>Otsustaja määratud</i>	<i>KeHJS § 16 lg 1²</i>
6.	Avalikustamisest teavitamine	Otsustaja	14	KeHJS § 16 lg 2, 3
7.	Avalik väljapanek, seisukohtade esitamine, avalik arutelu	Otsustaja, asjaomased asutused,	21 + avalik arutelu	KeHJS § 16 lg 1

		huvitatud isikud		
8.	Esitatud seisukohtade läbivaatamine, oma seisukoha kujundamine	Otsustaja	14	KeHJS § 17 lg 1 ¹
9.	Esitatud seisukohtadele vastamine	Arendaja	21	KeHJS § 17 lg 3
10.	Programmi täiendamine	Arendaja	Otsustaja määratud	KeHJS § 28 ¹ lg 9, § 18 lg 1
11.	Programmi nõuetele vastavuse kontroll	Otsustaja	30	KeHJS § 18 lg 2
12.	<i>Vajaduse korral programmi täiendamine</i>	<i>Arendaja</i>	<i>Otsustaja määratud</i>	<i>KeHJS § 18 lg 6</i>
13.	KMH aruande koostamine	Arendaja	Otsustaja määratud	KeHJS § 28 ¹ lg 7
14.	Aruande nõuetele vastavuse esmane kontroll	Otsustaja	14	KeHJS § 21 lg 2
15.	Avalikustamisest teavitamine	Otsustaja	14	KeHJS § 21 lg 1, § 16 lg 2
16.	Avalik väljapanek, seisukohtade esitamine	Otsustaja, asjaomased asutused, huvitatud isikud	30	KeHJS § 21 lg , § 16 lg 4 ¹ , 5
17.	Esitatud seisukohtade läbivaatamine	Otsustaja	21	KeHJS § 21 lg 4
18.	Avalikustamise käigus esitatud seisukohtadele vastamine	Arendaja	30	KeHJS § 21 lg 5
15.	Aruande esitamine nõuetele vastavaks tunnistamiseks	Arendaja	Otsustaja määratud	KeHJS § 28 ¹ lg 7
16.	Aruande nõuetele vastavuse kontroll	Otsustaja	30	KeHJS § 22 lg 5
17.	<i>Vajaduse korral aruande täiendamine</i>	<i>Arendaja</i>	<i>Otsustaja määratud</i>	<i>KeHJS § 22 lg 9</i>

* Ei lähe taastuenergia projekti menetluse tähtjas arvesse (alus: EnKS § 32¹⁶ lg 4 p 1)

Punktiga 2 muudetakse kehtiva KeHJSi § 28², mis käsitleb taastuenergia projektide ajakohastamise KMH erisusi. Paragrahvi pealkirjas ja lõikes 1 muudetakse mõiste „taastuvelektrijaam“ mõisteks taastuenergiajaam ning seotakse see vastava mõistega eelnõukohase seadusega EnKSi lisatava § 32¹² lõikega 2. Ühtlasi jäetakse välja ka viide nõukogu määrusele 2022/2577, mille kehtivus lõpeb 30.06.2025 (osaliselt juba 30.06.2024). Kuna ajakohastamise mõiste lisatakse eelnõukohase seadusega EnKSi, ei ole selle kordamine paragrahvi lõikes 2 enam vajalik ega otstarbekas. Paragrahvi täiendatakse lõikega 1¹, mille kohaselt merel asuva taastuenergiajaama ajakohastamisel lähtutakse KMH läbiviimisel KeHJSi §-s 28¹ sätestatud maismaa taastuenergia projekti KMH erisuste sätestest. Tegemist on kiirema KMH menetlusega kui uue meretuulepargi korral, samas on merealal ajakohastamise loamenetluste tähtaeg pikem kui maismaa taastuenergiajaama korral, mistõttu ei pea menetluse kiiruse tõttu kohaldama kõige minimaalsemat KMH menetlust, mis on ette nähtud KeHJSi § 28² ülejäänud sätetega. Viimase puhul on lähtutud vaid hädapärastest nõuetest, mis tagaksid kiire ja samas siiski sisult õige tegevusloa väljastamiseks vajaliku info kogumise.

Võrreldes kehtiva §-ga 28² täpsustatakse eelnõukohase seadusega, et taastuenergia projektide ajakohastamisel peab nii eelhindangu andmisel kui võimaliku KMH ulatuse määramisel lähtuma vaid ajakohastamisega kaasneva muudatuse mõjuga, st ei arvestata olemasoleva tegevuse enda mõjuga (lõiked 2¹ ja 4).

Paragrahvi 28² lõige 12 tunnistatakse kehtetuks, kuna nõukogu määrus 2022/2577 muutub kehtetuks ning selle sisu on võetud üle taastuenergia direktiiviga.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga tuuakse sisse uued mõisted AÕKSi, EhSi, EnKSi, ELTSi. Uute mõistete kohta on esitatud info seletuskirja peatükis 3 ja lisas 2.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu vastab direktiivile 2023/2413 (ülevõtmise kohustus), vt lisa 1 vastavustabel.

6. Seaduse mõju

Eelnõu seadusena jõustumisel kaasnevad olulisemad mõjud on rühmitatud viide valdkonda, mis tulenevad taastuenergia direktiivist.

6.1. Päritolutunnistused

6.1.1. Vesinikule ja sünteetilistele kütustele päritolutunnistuste väljastamise võimaluse sätestamine ning süsteemihaldaja mõiste täpsustamine

Sihtrühmad: vesiniku ja/või sünteetilise kütuse tootjaid, tarnijaid ja tarbijaid, Elering

Sihtrühma 1 suurus: käesoleval ajal ei ole võimalik hinnata.

Sihtrühma 2 suurus: Elering, EMTA

Sihtrühmale 1 avalduva mõju suurus: ettevõtted peavad oma tegevuses arvestama päritolutunnistuste nõudega.

Sihtrühmale 2 avalduva mõju suurus: Elering ja EMTA peavad tegema IT-arendused.

Probleem ja praegune olukord

Uuesti sõnastatud direktiiviga (EL) 2018/2001 on sisse toodud muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütused. Muudeks kui bioloogilist päritolu taastuvkütusteks loetakse vedelaid ja gaasilisi kütuseid, milles sisalduv energia pärineb muudest taastuvatest energiaallikatest kui biomass. Selleks, et tõendada, millist tüüpi on toodetud ja tarbitud kütus, tuleb võimaldada päritolutunnistuste väljastamine biometaanil ja vesiniku kõrval ka sünteetilistele kütustele. Lisaks tuleb täpsustada, millised on need vesiniku ja sünteetilise kütuse tüübid ning millistele tingimustele need peavad vastama.

Lahendus

Kui soovitakse tõendada muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütuse tootmist, peab see vastama kriteeriumitele, mis on kehtestatud komisjoni delegeeritud määruses (EL) 2023/1184, 10. veebruar 2023, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/2001 ja kehtestatakse üksikasjalikke norme sisaldav liidu metoodika muust kui bioloogilise päritoluga taastuvtoorainest valmistatud vedelate ja gaasiliste transpordikütuste tootmiseks. Lisaks täpsustatakse süsteemihaldaja mõistet, et ka vesiniku, sünteetiliste kütuste ning soojusenergia päritolutunnistuste väljastajaks oleks sõltumatu osapool.

Mõju infotehnoloogiale ja infoühiskonnale, IT-arendused

Sünteesilise kütuse lisamine ning erinevate kütusetüüpide lisandumine nõuab arendusi päritolutunnistuste jaoks energiamajanduse korralduse seaduse § 32¹⁰ lõike 1 alusel loodud elektroonilises andmebaasis ja vedelkütuse seaduse § 2⁶ lõikes 2 nimetatud digitaalses keskkonnas (edaspidi *päriolutunnistuste elektrooniline andmebaas ja transpordistatistika kauplemisplatvorm*). Lisaks on vaja täiendada kütuste tarbimisse andmise tõendamise lahendusi ja tagada andmete elektrooniline liikumine kütuse käitlemise andmekogusse. Euroopa Komisjonil on kavas kasutusele võtta liidu andmebaas muuhulgas gaasiliste kütuste väärtusahelate jälgimiseks ja kütuste Euroopa Liidu biokütuse säästlikkuse kriteeriumitele vastavuse kontrollimiseks. Kuna riigi ülesanne on tagada andmebaasis olevate andmete õigsus, siis on vaja luua päriolutunnistuste elektroonilise andmebaasi ja transpordistatistika kauplemisplatvormi elektrooniline ühendus liidu andmebaasiga, et kohalikud turuosalisel saaksid raporteerida toodangust ja tarbimisse andmisest kohalike infosüsteemide kaudu. Arendused teeb valdavalt päritolutunnistuste süsteemi haldaja ehk põhivõrguettevõtte, kütuse käitlemise andmekogu arendused tehakse EMTA juhtimisel.

Arendused valmivad hiljemalt direktiivi ülevõtmise ajaks ehk maiks 2025. Päritolutunnistuste elektroonilise andmebaasi ja transpordistatistika kauplemisplatvormi rahastus tuleneb taastuvenergiatasust. Arendusega ei ole seotud kolmandad isikud.

Mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus

Muudatus puudutab vesiniku ja/või sünteesilise kütuse tootjaid, tarnijaid ja tarbijaid. Tootjatele tekib võimalus tõendada enda toodetud kütuse päritolu ning seeläbi suurendada enda usaldusväärsust energia/kütuse siseriiklikus müügis. Tarnijatel ja tarbijatel (nt tööstus- ja transpordisektor) tekib võimalus tõendada, et nende tarbitav või edasi müüdiv energiaühik on jätkusuutlikult toodetud, ja tekib võimalus toodangu realiseerimiseks kohalikele kütusemüüjatele.

Mõju majandusele – halduskoormus

Lahendusega kaasneb mõju halduskoormusele. Ettevõtetele halduskoormus kasvu on kavas minimeerida protsesside digitaliseerimise ja infotehnoloogiliste lahenduste kasutusevõtmisega. Hinnata ettevõtete infokohustust: kui kütust tootev ettevõtte soovib tõendada, et toodetud on muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütust, tuleb tal oma toodang sertifitseerida, mis tähendab ettevõtjale lisakoormust ja -kulu.

6.1.2. Päritolutunnistuste väljastamine otse tarbijale või tarnijale

Probleem ja praegune olukord

Direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 19 lõike 2 alapunktiga c on antud võimalus liikmesriikidel väljastada päritolutunnistusi otse tarnijatele või tarbijatele, kes energiat soetavad. Seni ei ole Eestis seda võimalust rakendatud.

Lahendus

Muudatusega luuakse võimalus väljastada energia tarnijale või tarbijale päritolutunnistus otse, kui tootja ise on saanud investeringu- või tegevustoetust.

Mõju infotehnoloogiale ja infoühiskonnale – IT-arendused

Otse tarbijale päritolutunnistuse väljastamiseks tuleb päritolutunnistuste väljastajal ehk süsteemihaldajal täiendada päritolutunnistuste elektroonilist platvormi. Arendused valmivad hiljemalt direktiivi ülevõtmise ajaks ehk maiks 2025.

1. Selgeks teha, kes on saanud toetust – vältida topeltkasu.
2. Tagada päritolutunnistuste automaatne ülekanne tarbijale või tarnijale.

Mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus

Ettevõtetal, kes said investeeringutoetust taastuenergia tootmisseadmete rajamiseks, puudus võimalus tõendada müüdnud toodangu päritolu. Tarnijad ja tarbijad saavad nüüd võimaluse päritolutunnistuse omandamiseks, ilma et tootja vahel oleks. Samuti on seni jäänud kasutamata päritolutunnistused, mis on väljastatud tootjale, kes on saanud investeeringutoetust või muud toetust riikliku toetuskava kaudu. Seega suureneb päritolutunnistuste hulk turul ja sellel on positiivne mõju energia tarnijatele ja tarbijatele.

6.1.3. Standardühiku murdosaks tegemine

Probleem ja tänane olukord

Direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 19 lõike 2 esimese lõiguga antakse võimalus päritolutunnistuse standardühikut 1 MWh jagada murdosaks, tingimusel, et murdosa on 1 Wh kordne. Seni on Eestis rakendatud jäägipõhist lähenemist ehk kalendrikuu toodang ületab MWh, siis üle jääv toodang (alla 1 MWh) kantakse järgmisesse tootmisperioodi.

Lahendus

Muudatusega antakse süsteemihaldajale võimalus kasutada väiksemat ühikut päritolutunnistuste väljastamisel, mis tähendab, et muudatuse elluviimisel saab kogu toodetud energia samal tootmisperioodil päritolutunnistustega katta ning tarnijatele/tarbijatele edasi kanda. Samuti võimaldab paremini jälgida riigisiseseid füüsilisi energiavooge. Piiriüleste ülekannete tegemisel on vaja jälgida päritolutunnistuste vastuvõtja riigis kehtivaid reegleid.

Mõju infotehnoloogiale ja infoühiskonnale – IT-arendused

Lahenduse rakendamine vajab IT-arendusi. Päritolutunnistuste väljastajal ehk süsteemihaldajal tuleb muudatuse lubamiseks täiendada päritolutunnistuste elektroonilist andmebaasi ja transpordistatistika kauplemisplatvormi hiljemalt direktiivi ülevõtmise ajaks ehk maiks 2025.

Mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus

Muudatus lubab üle minna reaajas päritolutunnistuste turule, mis on oluline tarbimis- ja tootmisprofiili kokkuvõimisel ning tulevikus energia tarbimise tõendamisel.

6.1.4. Päritolutunnistuste sidumine konkreetsete võrkudega

Probleem ja praegune olukord

Direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 19 lõike 8 eelviimane lõik viitab, et liikmesriigid peavad tagama, et kustutatud päritolutunnistused vastavad võrgu asjakohastele omadustele.

Lahendus

Riigisisese õiguse direktiivi muudatustega kooskõlla viimiseks on sätestatud kohustus siduda päritolutunnistused konkreetsete võrkudega, näiteks gaasi- või vesinikuvõrk. Samuti sätestatakse, et võrguväliselt toodetud energia päritolutunnistusega ei tohiks tõendada võrgust võetud energia tarbimist.

Mõju infotehnoloogiale ja infoühiskonnale – IT-arendused

Lahenduse rakendamine vajab IT-arendusi. Päritolutunnistuste väljastajal ehk süsteemihaldajal tuleb muudatuse lubamiseks täiendada päritolutunnistuste elektroonilist andmebaasi ja transpordistatistika kauplemisplatvormi hiljemalt direktiivi ülevõtmise ajaks ehk maiks 2025.

Mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus

Päritolutunnistused, mis puudutavad gaasivõrku, on praegu kasutusel transpordisektoris tarbitava biometaanilise päritolu tõendamisel ning seega on mõjutatud ennekõike biometaanilise tootjad, tarnijad ja tarbijad. Ligikaudu pooled biometaanilise eest väljastatud päritolutunnistustest väljastatakse tootjatele, kes toodavad biometaanilise võrguväliselt, ja osaliselt toimub biometaanilise transport võrku sisestamata tootmiskohast otse gaasitanklasse. Ekspordi puhul ei pruugi

vastuvõttev riik aktsepteerida võrguväliselt toodetud biometaani, mistõttu on vaja see teave kajastada päritolutunnistusel.

6.2. Metsa biomass, säästlikkuse, KHG vähendamise kriteeriumid, küte- ja jahutus

Sihtrühm: biomasskütust tootvad ettevõtted, *ca* 90.

Sihtrühma suurus: teadaolevalt on üle 7,5 MW sooja- ja elektrienergiat tootvaid kütiseid ja oma tarbeks sooja tootvaid kütiseid 82.

Biomasskütustega seotud muudatuste eesmärk on ära hoida taastuvkütuste eluringiga tekkivaid võimalikke negatiivseid keskkonnamõjusid. Valdav osa säästlikkuse kriteeriumitega reguleeritavatest biomasskütustest Eestis peaksid juba nendele kriteeriumitele vastama, sh tulenes biomassi säästlikkuse kriteeriumi nõue juba RED II-ga. Seega suureneb küll kütiste võimsuse piiri nihutamise osa ettevõtete ja riigiasutuste koormus, aga seda on võimalik minimaliseerida IT-lahendusega. Teadaolevalt on üle 7,5 MW sooja- ja elektrienergiat tootvaid kütiseid ja oma tarbeks sooja tootvaid kütiseid 82. 46 neist on üle 20 MW, mis tähendab, et täiendavalt puudutab muudatus 36 kütist (suurem kui 7,5 MW aga väiksem kui 20 MW). Andmed pärinevad 2022. aastast keskkonnaotsuste infosüsteemist (KOTKAS). Nende andmete põhjal laieneb kohustus veel 25 ettevõttele: Leca Eesti Osühing, AS VIREEN, AS E-Piim tootmine, Aktsiaselts ELVESO, Aktsiaselts Saku Maja, SW ENERGIA OÜ, Combimill Reopalu OÜ, AS Graanul Invest, N.R. Energy Osühing, OÜ Vara Saeveski, Osühing Elva Soojus, Combimill Sakala OÜ, OÜ Ebavere Graanul, OÜ Helme Graanul, Osühing Põrguvälja Soojus, Danspin AS, Aktsiaselts Kadrina Soojus, Tamsalu Kalor AS, Aktsiaselts OG Elektra Tootmine, Thermory AS, Osühing Valmos, Aktsiaselts Barrus, Aktsiaselts Salutaguse Pärmitahas, Aktsiaselts TOFTAN, Estonian Plywood AS, GreenGas OÜ. Valdavalt on tegu aga ettevõtete, millele juba kohustus kehtib, väiksema nimivõimsusega kütistega.

Sihtrühmale avalduva mõju suurus: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/2001 säästlikkuse kriteeriumid ja sellega seotud nõuded on üle võetud energiamajanduse korralduse seaduse §-ga 32³ ja kliimaministri määrusega nr 35. Praegu on kohaldusalas elektri-, soojus- ja jahutusenergiat või kütust tootvad ettevõtted, mille summaarne nimisoojusvõimsus on vähemalt 20 MW tahkete biomasskütuste ning vähemalt 2 MW gaasiliste biomasskütuste puhul. Kohaldusalasse jäävad ettevõtjad on pidanud järgima säästlikkuse kriteeriumeid ja sellega seotud nõudeid. Nõuded on vajalikud, et ettevõtja saaks tõendada, et kasutatud biomasskütuseid saab pidada taastuveniaks. Seega ei kaasne muudatusega olulist lisakoormust neile ettevõtetele, sh infokohustuse ja vastavuskuludena. Märkimisväärne osa Eestis toodetud elektri- ja soojusenergiast on saadud biomasskütustest; peamiselt tahketest, väiksemal määral ka gaasilistest ja vedelatest biokütustest. Kaugküttesektori kütusetarbimisest üle 60% moodustab biomass; lokaalküttesektoris on see väärtus üle 80%. Elektrienergia tootmisest moodustab biomass *ca* 18%. Kõik eelmainitud sektorid peavad olema hiljemalt 2050. aastaks süsinikuneutraalsed. Ei ole välistatud, et need eesmärgid tuleb täita juba 2040. aastaks. Eesmärgi täitmisel võivad aga tekkida tahtmatud negatiivsed tagajärjed elurikkusele, kui biomasskütuste tootmisel ei arvestata piisavalt biomassi päritoluga. Kui olemasolev biomasskütuste tootmist ja kasutamist reguleeriv seadust ei muudetaks, on oht, et suurenev nõudlus taastuvkütuste järele suurendab kahju elurikkusele. Muudatuste üks eesmärke on saavutada olukord, kus biomasskütuste tootmise ja tarbimise mõju elurikkusele on minimaalne ning biomasskütuste tarbijad saavad olla kindlad, et toodetav energia on taastuvenienergia. Teine eesmärk on vähendada kütte- ja jahutussektori süsinikuheidet, soodustades nendes sektorites laialdasemat heitsoojuse kasutamist ning elektrifitseerimist. See lihtsustab esimese eesmärgi täitmist, sest vähendab nõudlust biomasskütuste järele. Biomasskütuseid kasutavad elektri-, soojus-, või jahutusenergiat tootvad kütised peavad vähendama oma kasvuhoonegaaside heitkogust. Selline kohustus on oluline, sest kütistel pole keelatud kasutada säästlikkuse kriteeriumitele mittevastavat kütust. Kriteeriumitele mittevastavast kütusest toodetud energia pole sellisel juhul enam küll taastuvenienergia ja selle süsinikuheidet arvestatakse sarnaselt fossiilkütuse heitega. Vältimaks olukorda, kus näiteks odava heitmekvoodi ühiku hinna või

kõrgete biomasskütuste hindade puhul suureneks säästlikkuse kriteeriumitele mittevastavate biomasskütuste kasutamine, on mõistlik nõuda käitistelt kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamist võrreldes fossiilkütustega. See tähendab, et valdav osa suuremates käitistes kasutatavast biomasskütusest peaks vastama säästlikkuse kriteeriumitele, sest muidu ei täida need käitised KHG heitkoguste vähendamise eesmärki.

Sotsiaalne mõju, sealhulgas demograafiline mõju

Maagaasi ja muude fossiilkütuste hinnatõusu korral suurenevad inimeste küttekulud. See mõjutab eriti tugevalt madala sissetulekuga inimesi. Muudatuste üks eesmärkidest on suurendada heitsoojuse ja taastuvkütuste kasutamist soojusenergia tootmisel. Importkütuste osakaalu vähenemine soojusenergia tootmisel vähendab ka järskude hinnatõusude tõenäosust juhul, kui maagaasi hind peaks maailmaturul järsult tõusma.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Muudatustel on positiivne mõju riigi energiajulgeolekule, sest säästlikkuse kriteeriumitele vastavad biomasskütused ning muud taastuenergiaallikad on pärit kas Eestist või riikidest, nagu Soome ja Läti. Samas fossiilkütused on tihtipeale pärit kaugemalt.

Mõju majandusele

Muudatus mõjutab ca 90 biomasskütust kasutavat käitist, mis peavad hakkama tulevikus näitama, et nende kasutatav biomasskütus vastab säästlikkuse kriteeriumitele. Importkütuste osakaalu vähenemine annab võimaluse luua rohkem töökohti, mis on seotud biokütuste ja taastuenergia tootmisega. Märkimisväärset negatiivset majanduslikku mõju muudatustel ettevõtetele ega tarbijatele tõenäoliselt pole. Kohaldusalasse lisanduvate ettevõtjate jaoks tähendab rakendamine lisanduvat halduskoormust, kuna tuleb tõendada, et kasutatud biokütuseid saab pidada taastuenergiaks, et seda saaks arvesse võtta Euroopa eesmärkide ja riiklike panuste saavutamisel. Otsesed kulud (st sertifitseerimine või auditeerimise tasud) tarneahela sertifikaadi eest on näiteks esimese auditeerimise, mille järel väljastatakse FSC või PEFC sertifikaat, kulu suurusjärgus 2000–2500 eurot/a, SBP sertifikaadi kulu on kaks korda suurem: 5000+ eurot. Lisandub iga-aastase auditi kulu. Kaudsete kulude kohta on vähe teada, näiteks mis sisaldab teatud sertifitseerimisstandardite täitmise kulusid, samas lisanduv konsultatsiooniteenus jääb suurusjärku 1000 eurot. Ettevõttel võib tekkida vajadus lisatööjõu rakendamiseks.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Muudatused peaksid vähendama biomasskütuste tootmise mõju elu- ja looduskeskkonnale. Lisaks peaks heitsoojuse ja muude taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine kütte- ja jahutusmajanduses vähendama fossiilkütuste põletamise mõju õhu kvaliteedile. Samas tuleb siinjuures välja tuua, et senine praktika säästlikkuse kriteeriumite täitmisel ei ole olnud edukas. Puudujäägid metsade majandamisel ja auditeerimisel on viinud tulemuseni, kus puit ja sellest tehtud tooted võivad kanda näiteks FSC märgist ka siis, kui tegevusega järjepidevalt loodus- ja kultuuriväärtusi kahjustatakse. See on seotud eeskätt agendiprobleemiga, kus sertifikaadi väljastaja on huvitatud väljastamisega seotud tulust, jättes süsteemselt kontrollimata tegelikkusele vastavuse.

Mõju regionaalarengule

Muudatusega kaasnev teavitustöö kulutõhusate meetmete ning rahastamismeetodite kohta, et suurendada taastuenergia kasutamist kütte- ja jahutussüsteemides, on suurima mõjuga vaesemates omavalitsustes, sest erinevad renoveerimistoetused koonduvad tihtipeale jõukamatesse omavalitsustesse, kus korteriühistud ja majaomanikud on teadlikumad rahastamismeetoditest.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuste korraldusele

Ettevõtete arv, keda aruandluskohustuse laienemine mõjutab, pole väga suur. Praegu on võimalik aruandlusdokumente (auditi aruanne) esitada digitaalsete failidena keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS kaudu. Kavandamisel on aruandluskohustuse täitmise automatiseerimine ning arenduste rahastamiseks on ministri käskkirjaga 27.06.2024 nr 1-2/24/268 eraldatud 200 000 eurot Kliimaministeeriumi energeetikaosakonnale. Täpne lahendus ning võimalusel olemasoleva süsteemi juurde lahenduse loomine on selgumisel, näiteks KOTKASele alamsüsteemi lisamine. Kuna tervikuna vajab biomassi säästlikkuse kriteeriumite täitmine järelevalvet, on plaanis suurendada KeA osa järelevalve teotamisel.

6.3. Muu kui bioloogilist päritolu taastuvkütuse kasutuselevõtt tööstussektoris

Sihtrühmad:

- 1) tööstusettevõtted, mis kuuluvad majanduse tegevusalade statistilise klassifikaatori (NACE REV. 2) B, C ja F jakku ning J jao 63 ossa liigitatud jakku;
- 2) Elering, kui tulevikus tekivad sellised ettevõtted, kes peab hakkama korraldama RFNBO päritolutunnistustega seotut.

Sihtrühm 1: 2024. a seisuga puudub

Sihtrühm 2: Elering

Sihtrühmale 1 avalduva mõju kirjeldus: praegu konkreetsed ettevõtted puuduvad, seega mõju puudub. Uuesti sõnastatud direktiivis (EL) 2018/2001 on sätestatud ja määratletud muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütused. Muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütusteks loetakse vedelaid ja gaasilisi kütuseid, milles sisalduv energia pärineb muudest taastuvatest energiaallikatest kui biomass. Sealjuures seatakse direktiiviga eraldi eesmärk vastava kütuse kasutuselevõtuks tööstussektoris. Puudutatud sihtrühmad täna puuduvad. Muudatusega võtab Eesti kohustuse, et tulevikus tekkiv tööstussektor, mis kasutab vesinikku lõppenergia tootmisel, kasutaks muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütust (RFNBO) aastaks 2030 vähemalt 42%. See kohustus sätestatakse seaduses, et seeläbi ergutada laialdasemat RFNBO kasutuselevõttu.

Sihtrühmale 2 avalduva mõju kirjeldus: mõju käesolevalt Eleringile puudub.

Mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus

2024. aasta juuli seisuga puuduvad Eestis ettevõtted, keda nimetatud muudatus puudutaks. Küll ei saa välistada, et tulevikus sellised ettevõtted tekivad. Sel oleks positiivne mõju: tekiksid uued töökohad ja suureneks maksutulu.

Mõju majandusele – halduskoormus

Kuna käesoleval ajal erasektorile ega avalikule sektorile lisakoormust ei teki, võib tulevikus kohustuse täitmise kontrollimiseks olla vaja luua tõendamismehhanism, mistõttu võib suureneda mõningal määral halduskoormus.

Mõju keskkonnale – kliimamuutused

RFNBO laialdasem kasutuselevõtt on asenduseks suurema KHG heitega fossiilkütustel põhinevatele sisenditele ja vähendab seeläbi kliimamuutusi põhjustavat KHG heidet.

6.4. Taastuvelektri energiasüsteemi lõimimise hõlbustamine

Sihtrühmad:

- 1) sõidukitootjad, kodumajapidamistes kasutatavate akude ja patareide tootjad;
- 2) tarbijad;
- 3) riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused.

Sihtrühma 1 suurus: täpne sõidukitootjate, kodumajapidamistes kasutatavate akude ja patareide tootjate arv on teadmata

Sihtrühma 2 suurus: kõik kõnealuseid tooted soetanud/soetamas Eesti elanikud

Sihtrühma 3 suurus: Elering, KeA, Elektrilevi

Sihtrühmale 1 avalduva mõju kirjeldus: suureneb koormus, kuna need ettevõtted peavad tegema kättesaadavaks andmed akude, sõidukite ja patareide kohta.

Sihtrühmale 2 avalduva mõju kirjeldus: avaneb võimalus panustada tarbimiskajasse. Tarbijad on teadlikumad, millist elektrienergiat tarbivad. Väikestel detsentraliseeritud elektritootmis- ja salvestussüsteeme omavatel ettevõtetel avaneb võimalus oma toodetega osaleda elektriturgudel, sh ülekoormuse juhtimises ning paindlikkus- ja tasakaalustamisteenuste osutamises.

Sihtrühmale 3 avalduva mõju kirjeldus: KeAle võivad lisanduda kulud järelevalve tegevuse tarvis uute ametikohtade loomisest või IT-arenduste tegemisest. Võrguettevõtetele lisakulu ei teki, sest muudatuste tööprotsess on juba käimas. Ei kaasne olulisi mõjusid. Eleringis juba käib tööprotsess andmete (hinnapiirkonnas tarnitud taastuvatest allikatest elektrienergia osakaal, kasvuhoonegaaside heite määr ja nende prognoosid.) kogumiseks ja avalikustamiseks. Andmete kättesaadavaks tegemine parandab potentsiaalselt tarbijate teadlikkust ja võimaldab ettevõtetel uusi innovaatilisi ärisuundi arendada. Muudatusega ei kaasne muid olulisi mõjusid, sh mõjusid avaliku sektori töökorraldusele. Muudatuste tulemusel jagunevad mõjud tarbijate, jaotusvõrguettevõtjate ja järelevalveasutuste (KeA) vahel.

Mõju majandusele

Muudatused, mis suurendavad nutilaadimise funktsioonide, kahesuunalise laadimise kasutamist ja akuhaldussüsteemis olevale põhiteabe avalikustamist, toetavad sellega seotud ettevõtete arengut, sest võimalik on pakkuda tarbimise juhtimise teenust suuremale osale tarbijatest. Lisaks soodustab elektrienergia taastuenergia ja KHG määra jagamise teave taastuenergia projektide arendusi, sest tarbijad on aina enam keskkonnateadlikumad ja soovivad tarbida madalama CO₂-sialdusega elektrit. Muudatused tarbimisharjumustes avavad uusi võimalusi ettevõtetele ja digilahendustele. Muudatused aitavad ära kasutada elektrisõidukites ja majapidamiste akudes peituvat võimalust koguda taastuvelektrit ajal, mil seda on külluses, ning suunata see tagasi võrku ajal, mil seda napib, et aidata kaasa suunata muutlikust taastuenergia allikast toodetud elektrit süsteemi. Nuti- ja kahesuunaline laadimine aitab kaasa taastuvelektri veelgi ulatuslikumale kasutuselevõtule elektrisõidukiparkides transpordisektoris ning elektrisüsteemis tervikuna. Seega võib eeldada, et muudatused panustavad ka elektrihinna alandamisse.

Mõju ettevõtluskeskkonnale

Eleringil lasub kohustus avalikustada teave tarnitud elektrienergia KHG määra ja prognoosi kohta. Sellega ei kaasne Eleringile olulist lisatööd ega rahakulu, sest ettevõtte juba edastab teavet taastuenergia osakaalust.

Mõju halduskoormusele

Akude ja sõidukite tootjad peavad tegema kättesaadavaks akude ja patareide andmed. See suurendab mõnevõrra tootjate halduskoormust, kuid IT-lahenduste toel on võimalik seda minimeerida.

Mõju keskkonnateadlikkusele

Inimesed on teadlikumad ja teevad teadlikmaid tarbimisvalikuid.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Muudatused aitavad kaasa tarbimiskaja suurenemisele ja soodustavad laiemat roheline elektri kasutuselevõttu. Selle tulemusel väheneb fossiilenergia tarbimine nii transpordis kui ka energeetikas ja seega on võimalik panustada kliima- ja elurikkusekriisi pidurdamisele.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuste korraldusele

Peamine mõju avaldub KeAle, kes peab tegema muudatustega kaasnevate kohustuste täitmise järelevalvet. Selleks on KeAle ette nähtud tööjõukulu 47 000 eurot (üks täiskoht). Lisaks on võimalik, et tarvilikud on IT-lahendused, mille maksumus ja vajadus täpsustub tulevikus.

Mõju infotehnoloogilistele arendustele

Elering uuendab oma kodulehte, et oleks võimalik edastada paralleelselt teave KHG määra ja prognoosi kohta. See arendus on teostatav Eleringi veebilehel ja vajab uue funktsiooni loomist.

6.5. Taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamine

6.5.1. Taastuvenergia alade kaardistus

Sihtrühmad: taastuvenergia arendajad, Keskkonnaagentuur. Uuesti sõnastatud direktiivi (EL) 2018/2001 artiklis 15b on sätestatud kohustus kaardistada alad, mis on vajalikud Euroopa Liidu 2030. a taastuvenergia eesmärgi saavutamiseks. Seni on puudunud terviklik vaade, milline on Eesti taastuvenergia potentsiaal ja millised alad on taastuvenergia arendamiseks sobilikud ning andmed sobivuse kohta olnud laiali erinevates andmebaasides..

Sihtrühma 1 suurus: tuuleenergia arendusega tegelevaid ettevõtteid on ligikaudu 15

Sihtrühma 2 suurus: keskkonnaorganisatsioonid

Sihtrühmale 1 avalduva mõju: muudatuse tulemusel koondatakse andmed Eestis olemasolevate taastuvenergiajaamade kohta, samuti kajastatakse kaardistuses uued võimalused (näiteks päikesepaneelide paigaldamiseks sobivad hooned) taastuvenergiaallikate kasutamiseks. Taastuvenergia andmete koondamine on oluline nii taastuvenergia eesmärkide saavutamise seisu hindamiseks ja valdkonnapoliitiliste otsuste kujundamiseks, aga ka uute taastuvenergiarajatiste planeerimiseks. Info taastuvenergia arenduste ja potentsiaali kohta koondatakse automaatselt uuenevasse kaardirakendusse. Kaardirakenduses on plaanis kasutada võimalikult palju olemasolevate andmekogude andmeid. Lisaks Kliimaministeeriumi ja Keskkonnaagentuuri hallatavatesse andmekogudesse kogutavatele andmetele on kavas kasutada ka Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, Maa-ameti (2025. a Maa- ja Ruumiamet), Eleringi ja Elektrilevi kogutavaid andmeid. Kaardistus annab nii taastuvenergia arendajatele kui ka keskkonnaorganisatsioonidele aimu, kuhu on planeerimisel taastuvenergia projektid.

Sihtrühmale 2 avalduva mõju: kaardistuse ettevalmistamisel on juhtroll Keskkonnaagentuuril, kes on kaardistuse koostamiseks vajalikke tegevusi juba alustanud. Direktiivist tulenev tähtaeg kaardistuse valmimiseks on 21. mai 2025. a. Selleks on Keskkonnaagentuurile raha eraldatud.

Mõju riigivalitsemisele – riigieelarve

Kaardistuse koostamise kulud kantakse Eesti taaste- ja vastupidavuskava reformi 8.1 „Taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamine“ elluviimiseks ettenähtud eelarvest. Keskkonnaagentuurile nähakse tegevuseks ette 35 000 eurot.

6.5.2. Eelisarendusalad, ühine kontaktpunkt ja taastuvenergia projekti menetlus

Sihtrühmad

- 1) Ettevõtjad, kes arendavad maismaatuuleparke ja päikeseparke ning nendega seotud võrguühendusi, ümbritseva keskkonna energia projekte ja biogaasi ja -metaani tootmise projekte. Tuuleenergia arendusega tegelevaid ettevõtteid on ligikaudu 15, lisanduvad ainult päikeseenergiale keskenduvad ettevõtted, Eestis projektide arendamisest huvitatud välismaa ettevõtted ning tulevikus loodavad ettevõtted. Kui võrd muudatused kohalduvad uutele või parasjagu planeerimisjärgus olevatele tootmisüksustele, on keeruline hinnata, kui palju biogaasi- või biometaanijaamu ning ümbritseva keskkonna energiat kasutavaid kütiseid tulevikus rajatakse. Eestis tegutseb praegu 17 biogaasi- ja

biometaanijaama. Ümbritseva keskkonna energiat kasutavad käitised ning neid käitavad ettevõtted on peaaesjalikult soojatootjad. Oluline on aga märkida, et kõik soojatootjad ei pruugi olla paigaldanud ümbritseva keskkonna energiat kasutavaid seadmeid.

- 2) Lubade menetlemisega seotud asutused on KOVi, kelle territooriumile taastuenergiaehitisi rajatakse, ja KeA, kes annab keskkonnakaitselubasid, samuti peab KeA hindama ja kontrollima KMH ärajätmisel väljapakutud leevendus- ja hüvitusmeetmete sobivust ja piisavust. KOVi üldplaneeringuga kavandatakse tuuleenergia kasutuselevõttu 19 KOVis (Saaremaa, Lääne-Harju, Lääneranna, Pärnu linn, Saarde, Tori, Põhja-Pärnumaa, Rapla, Paide linn, Valga, Väike-Maarja, Vinni, Rakvere vald, Viru-Nigula, Lüganduse, Lääne-Nigula, Kehtna, Türi ja Alutaguse). Nendest neli üldplaneeringut on juba kehtestatud (Lääne-Nigula, Kehtna, Türi ja Alutaguse). KOVi eriplaneering on 2024. aasta juuli seisuga käimas 21 omavalitsuses, sealhulgas on Tori vallas ja Põhja-Sakala vallas käimas kaks erinevat KOVi eriplaneeringu menetlust, Lüganduse vallas neli menetlust. Kokku on 21 valla peale 25 menetlust, kuna Tori ja Pärnu veavad ühte planeeringut koos. Lisaks kuuluvad siia loa andjad TTJA (meretuuleparkide puhul) ja KeA (keskkonnakaitseload).

Sihtrühmale 1 avalduva mõju kirjeldus

Sätetatud taastuenergiajaamade loamenetluse tähtsajad kiirendavad eeskätt biogaasijaamade loamenetluse kogukestust, sest muudatuste tulemusel on ehitusloa ja keskkonnakaitseloa menetlus paralleelne. Nii tuuleparkide kui ka päikeseparkide lubade menetlus on riigisisese õiguse kohaselt kiirem, kui direktiiv miinimumina ette näeb. Seega direktiivi ülevõtmine ei mõjuta vahetult menetlustähtaegu. Kuivõrd KMH võtab tavapäraselt aega vähemalt 1,5 aastat, suuremate projektide puhul oluliselt kauem, siis on vahetu positiivne mõju just neile projektidele, mis KMHd vajavad. Kliimakindla majanduse seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt avatakse aastaks 2030 5 – 7 uut biogaasijaama. Käesoleval ajal on koostamisel Kliimaministeeriumi tellitud analüüs, mis peaks andma täpsema hinnangu biogaasijaamade potentsiaalset Eestis.

Eelisarendusalade määramisest tulenev mõju on eeldatavalt väike. Eestis on seni maismaale rajatavate tuuleparkide loamenetlus olnud kiirem, kui on direktiivi kontekstis n-õ kiirendatud menetlus (maismaal 1 a). Direktiivi kohaselt peaks kiirem loamenetlus tulenema sellest, et eelisarendusalade korral loamenetluses KMHd ei tehta. Samas on Eestis planeerimismenetlus ja KSH nii põhjalikud, et seniste maismaatuuleparkide loamenetluste käigus pole üldjuhul jõutud KMH algatamise otsuseni. Samas võib muudatustel olla mõju tulevikus. Näiteks juhul, kui väga paljud projektid jõuavad samal ajal loamenetluse etappi või jääb planeerimis- ja loamenetluse vahele pikem periood, mille jooksul keskkonnaseisund muutub. Kui KMH vajadus eelisarendusalal tekib, tuleb projekti mõjude hindamiseks KMH teha kuue kuuga (erakorraliste asjaolude ilmnemisel kuni ühe aasta jooksul). KeA standardiseeritud taotlused ja juhendmaterjal tagab, et taotlused on kvaliteetsemad ja menetlus toimub kiiremini.

Sihtrühmale 2 avalduva mõju kirjeldus

Ühine kontaktpunkt lihtsustab KeA ja KOVi taastuenergia projektide infovahetust ja koostööd. EHRi liidestus KOTKASega annab võimaluse jälgida paralleelselt mõlema loamenetluse tähtaegu ning kuvada taotlejale projekti menetlemise tähtaeg, mida saavad ka pädevad asutused kontrollida. Taastuenergia projekti elluviimiseks vajalike tegevuslubade menetluste KMHd liidetakse ja juhul, kui taotleda tuleb ka keskkonnaluba, on KMH menetluse läbiviimisel juhtroll Keskkonnaametil. Keskkonnakaitseloa taotlus võetakse senise keskmise kuue kuu (arvestatud on nii KeA taotluse nõuetekohasuse kontrolli aeg, kui taotleja aeg taotluse täiendamisel) asemel menetlusse 30 päevaga, mis suurendab KeA töökoormust. Töökulusid on plaanis rahastada Eesti taaste- ja vastupidavuskavast, kus on KeAle, kes teeb mitmeid määruse

rakendamiseks vajalikke tegevusi, arvestatud lisaraha (22 töökohta ehk 3,4 miljonit eurot kuni aastani 2026) mõju hindamise kiirendamiseks.

Tekib ühtne platvorm, mis sisaldab infot kogu projekti menetluse kohta. Projekti algatamine EHRis tagab selle, et osaliselt saab esitada andmeid üks kord ning EHR jagab terviklikku infot menetluse ajajoonest. Muudatus võib kaasa tuua kõige olulisema mõju KeAle nende töömahu kasvamisega, mis sõltub sellest, kas ja kui palju eelnõukohase menetlusega tegevusloa taotlusi ning leevendus- ja hüvitusmeetmeid kooskõlastada tuleb. Samas on KeAle loodud lisaks töökohti, et tagada loamenetlusega seotud ülesannete täitmine. Lisaks on oluline kaaluda paralleelselt ka teatud nõuete kaotamist, näiteks biogaasijaamade puhul eelhinnangu tegemise kohustusest loobumine. See ei pruugi olla tarvilik, kui kasutusele on võetud parem tehnoloogiline lahendus (paremad filtrid vms).

Mõju majandusele

Eesmärgil kehtestada raamistik taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks on majandusele kaudne positiivne mõju. Eesti kliimaambitsiooni suurendamise võimaluste analüüsi andmetel tuleb kliimanetraalse Eestini jõudmiseks panustada nii era- kui ka avalikul sektoril, sh kõikidel ministeeriumidel, KOVidel, valdkondadel ning füüsilistel ja juriidilistel isikutel, samuti eeldab see muutusi nii tootmise kui ka tarbimise poolel. Taastuvenergiaga seotud tehnoloogiad arenevad pidevalt, mis tähendab, et ka juba olemasolevad ja toimivad taastuvenergialahendused on muutunud odavamaks ja majanduslikult otstarbekaks. See omakorda motiveerib taastuvenergiaga seotud lahendustesse investeerima nii energiatootjaid kui ka energiatarbijaid. Muudatused loamenetluses lühendavad protsessi kestust ja see loob eeldused alustada ka majandustegevust kiiremini.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Muudatustel on laiem positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale, sest need aitavad kaasa taastuvenergiale üleminekule ja seeläbi vähendavad nõudlust KHG õhku paiskava fossiilenergia järele. Ometi ei saa eitada teatavat negatiivset mõju, mis võib kaasneda lühemast loamenetlusest, sest suureneb surve pädevate asutuste tööle ja seega ka vigade arv. Selle vältimiseks on äärmiselt oluline taotluste standardiseeritud vormide ja juhendmaterjali olemasolu. KeA loodavad juhendid vähendaksid oluliselt tüüpvigade teket.

Mõju regionaalarengule

Eelisarendusalade määramine võiks viia kiirema taastuvenergia kasutuselevõtni. Taastuvenergia laiem kasutuselevõtt toob kaasa ka kohaliku kasu instrumendi (tuulikutasu), mis toetab regionaalset arengut. Muudatustel on positiivne mõju maapiirkondades ning äärealadel ettevõtluskeskkonna konkurentsivõime parandamiseks, kaasneb uute töökohtade loomine. Eelisarendusalade määramine ja loamenetluses tehtavad muudatused ei too kaasa olulist negatiivset mõju piirkondade arengule.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Mõjutatud on peamiselt KOVid, kellel on koos KeAga kontaktpunkti ülesannete täitmisel suur tähtsus. Mõlemad mõjutatud sihtrühmad peavad hakkama oluliselt rohkem ja kiiremini omavahel suhtlema, jälgima ühise kontaktpunkti kaudu kogu projekti loamenetluse kestust ja arvestama ühise KMH tegemise nõudega. Lühemad menetlustähtajad, mis võivad tuua kaasa vigade tegemise ohu, vajavad selle vältimiseks taotluste standardiseeritud vormide ja juhendmaterjali olemasolu. KeA loodav materjal peab tagama, et arendaja esitatud taotlus on kvaliteetsem ja täiuslik, mis tagab omakorda ka kiirema menetluse. Sealjuures aitavad loodavad materjalid kaasa selle riski vähendamisele, et taotlus lükatakse tagasi ja arendaja peab leidma juurde ressursi taotluse muutmisele. Kvaliteetsemad taotlused on lõpptulemusena kasulikud nii arendajale kui ka riigiasutustele ja KOVile nii ajaliselt kui ka rahaliselt.

6.5.5. KeHJSi §-de 28¹ ja 28² muudatuste mõjude hinnang

Eelnõukohase § 28¹ muudatusega laiendatakse KMH kiirendatud menetlust kõigile taastuvenergia projektidele (seni kehtis see vaid maismaa tuuleelektrijaama rajamisele) ning täpsustatakse § 28² ajakohastamise korral tehtava KMH detaile. Muudatus võimaldab tegevuslubade menetlejal kontrollida efektiivsemalt KMH menetluse kestust, et tagada taastuvenergia direktiivist tulenevate loamenetluse tähtaegade järgimine. Muudatuse mõju kattub taastuvenergia projektide kiirendamise mõjuga.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse jõustumisega kaasnevad tegevused on kirjeldatud eelmises peatükis. Direktiivi rakendamisega seotud kulud on seotud KeA töökoormusega, mille suurenemine sõltub sellest, kas ja kui palju taotlusi esitatakse. Eesti taaste- ja vastupidavuskava kohaselt on reformi 8.1 elluviimiseks kava „RePowerEU“ raames ka KeAle, kes teeb mitmeid määruse rakendamiseks vajalikke tegevusi, arvestatud lisaraha (22 töökohta ehk 3,4 miljonit eurot kuni aastani 2026) mõju hindamiste kiirendamiseks. Sellega peaks olema tagatud Keskkonnaameti suutlikkus teha seaduses sätestatavaid toiminguid.

Lisaks suureneb KeA töökoormus seoses taastuvelektri energiasüsteemi suunamise hõlbustamisega. Selleks on ette nähtud tööjõukulu 47 000 eurot (1 täiskoht). Ühise kontaktpunkti kasutuselevõtuks on EHRi ja KOTKASE IT-arendusteks Eesti taaste- ja vastupidavuskava reformi 8.1 raames ette nähtud 400 000 eurot.

Biomassi säästlikkuse ja kasvuhoonegaaside kriteeriumite rakendamisega suureneb KeA töökoormus ja täiendada on vaja biomassi säästlikkuse kriteeriumite vastavushindamise süsteemi, milleks on juba eraldatud ministri käskkirjaga 27.06.2024 nr 1-2/24/268 200 000 eurot Kliimaministeeriumi energeetikaosakonnale.

8. Rakendusaktid

Taastuvenergia direktiivi artikli 20a lõike 3 järgi tuleb valdkonna eest vastutaval ministril kehtestada määrus, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid, millele on sätestatud nõuded Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2023/1542, 12. juuli 2023.

Päritolutunnistustega seotud muudatuste tõttu on vaja muuta 13. septembri 2022. a määrust nr 69 „Päritolutunnistuse väljastamise, võõrandamise ja kustutamise kord ning päritolutunnistuse taotlemisel esitatava teabe koosseis“.

Rakendusaktide kavandid on seletuskirjas lisas 3.

9. Seaduse jõustumine

Seadus on kavandatud jõustuma üldkorras. Seaduses üleminekuaega ei sätestata, sest direktiiv peab Eesti õigusesse olema üle võetud hiljemalt 21. maiks 2025.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile,

Kaitseministeeriumile, Justiitsministeeriumile, Siseministeeriumile ja Rahandusministeeriumile ning Eesti Linnade ja Valdade Liidule. Eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks ka Elering AS, OÜ-le Elektrilevi, OÜ Viru Elektrivõrgud, MTÜ Eesti Keskkonnamõju Hindajate Ühing, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile, Keskkonnaametile, Transpordiametile, Konkurentsiametile, Eesti Omanike Keskliit MTÜ, Eesti Arhitektide Liidule, Eesti Inseneride Liidule, Eesti Ehituskonsultatsiooniettevõtete Liidule, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Taastuvenergia Koda, Eesti Keemiatööstuse Liidule, Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioonile, Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioonile, Eesti Elektritööstuse Liidule, Eesti Vesinikutehnoloogiate Ühing, Eesti Energia AS, Cleantech Estoniale, Sunly AS, Eesti Erametsaliidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liidule, Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühingule, AS Graanul Invest, OÜ Utilitas Wind, Eesti Gaasiliidule, AS Alexela, Neste Eesti AS, Olerex AS, JetOil AS, AS Terminal, Orlen Eesti OÜ, Circle K Eesti AS, Eesti Transpordikütuste Ühing, AS Eesti Gaas. Teadmiseks saadetakse eelnõu Haridus- ja Teadusministeeriumile.

Direktiivi ülevõtmisele eelnes neli kaasamisüritust huvirühmade esindajatega, mis jagunesid nelja valdkonda:

- 1) taastuvenergia tööstuses ja hoonetes, päritolutunnistused, andmete kättesaadavus;
- 2) biomassi säästlikkuse ja KHG vähendamise kriteeriumid, küte ja jahutus;
- 3) loamenetlus, eelisarendusalad, kontaktpunkt;
- 4) transport.

Eelnõu kohta esitasid kaasamise raames märkused ja ettepanekud AS Graanul Invest, Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing, Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit, OÜ Utilitas Wind, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Transpordiamet, Keskkonnaamet. Huvirühmade tehtud muudatused ja ettepanekud on arvesse võetud ja võimaluse korral lisatud sätete selgitustesse.